

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DUYGU
DÜZENLEMELERİ İLE ANNELERİN EVLİLİK
DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE DUYGU
SOSYALLEŞTİRMENİN ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF SÜMEYRA ARSLAN

**ANKARA
ARALIK, 2021**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DUYGU
DÜZENLEMELERİ İLE ANNELERİN EVLİLİK
DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE DUYGU
SOSYALLEŞTİRMENİN ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF SÜMEYRA ARSLAN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. TÜLİN ŞENER

**ANKARA
ARALIK, 2021**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Elif Sümeyra ARSLAN adlı öğrencinin hazırladığı “Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenlemeleri ile Annelerin Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Duygu Sosyalleştirmenin Aracı Rolü” başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Eğitim Psikolojisi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Doç. Dr. Tülin ŞENER	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Eylem Gökçe CENGİZ	
Üye	Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından .../.../2021 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. İlhan YALÇIN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdür V.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun bir biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm çalışmaların kaynaklarda gösterilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi onay ve çalışmalarla ulaşılması ve bunların aslı değiştirilmeden araştırmada kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Elif Sümeyra Arslan

ÖZET

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DUYGU DÜZENLEMELERİ İLE ANNELERİN EVLİLİK DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE DUYGU SOSYALLEŞTİRMENİN ARACI ROLÜ

ARSLAN, Elif Sümeyra

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Psikolojisi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tülin Şener

Aralık, 2021, xv + 165 sayfa

Bu araştırma, okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin evlilik doyumu arasındaki ilişkide duygu sosyalleştirmenin aracı rolünü belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Ayrıca çocukların duygu düzenlemelerinin, annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının ve evlilik doyumunun birbirleri ile ilişkisi ve demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi dönemde çocuğu olan 421 anne oluşturmaktadır. Araştırmada Duygu Düzenleme Ölçeği, Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesi amacıyla SPSS aracılığıyla bağımsız örneklem t testi, tek değişkenli varyans analizi (ANOVA), Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis H Sıra Toplamları Testi, Pearson korelasyon analizi ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerin evlilik doyumu ilişkisine destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarının aracılık ettiği bulunmuştur. Okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri, annelerin destekleyici duygu sosyalleştirme davranışları ve evlilik doyumunun pozitif yönde ilişkili olduğu; destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarının ise okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ve annelerin evlilik doyumu ile negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi çocukların duygu düzenlemelerinin çocuğun cinsiyeti, yaşı, ailedeki çocuk sayısı ve annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ancak annenin yaşı ve çalışma durumuna göre farklılaşmadığı; annelerin kullandığı duygu sosyalleştirme davranışlarının annenin

eğitim düzeyi, çalışma durumu ve ailedeki ocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ancak çocuğun cinsiyeti, yaşı ve annenin yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin evlilik doyumunun ise annenin yaşı, eğitim düzeyi, ocuk sayısı, evlilik süresi ve evlenme yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul  ncesi çocuklar, duygu düzenleme, duygu sosyalleştirme, evlilik doyum.

ABSTRACT

THE MEDIATOR ROLE OF EMOTION SOCIALIZATION IN THE RELATIONSHIP BETWEEN PRESCHOOL CHILDREN'S EMOTION REGULATION AND MOTHERS' MARITAL SATISFACTION

Arslan, Elif Sümeyra

Master's Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Tülin Şener

December, 2021, xv + 165 pages

The aim of this research is to determine the mediator role of emotion socialization in the relationship between preschool children's emotion regulation and mothers' marital satisfaction. It was also examined the relationship between children's emotion regulation, mothers' emotion socialization behaviors and marital satisfaction and if they have differed depending on demographic variables.

The study group of the research consists of 421 mothers who have children in the preschool period. Emotion Regulation Checklist, Coping with Children's Negative Emotions Scale, Marriage Life Scale and Demographic Information Form were used as data collection tools in the research. In order to analyze the data, Independent Samples T-Test, Univariate Analysis of Variance (ANOVA), Mann Whitney U Test, Kruskal Wallis H Rank Totals Test, Pearson correlation analysis and Regression analyses were performed via SPSS.

According to the results of the research, it was found that supportive and unsupportive emotion socialization behaviors have a mediator role in the relationship between preschool children's emotion regulation and mothers' marital satisfaction. Preschool children's emotion regulation, mothers' supportive emotion socialization behaviors and marital satisfaction were found to be positively related. Unsupportive emotion socialization behaviors was found to be negatively related to preschool children's emotion regulation and mothers' marital satisfaction. It was found that preschool children's emotion regulation differed significantly by children's gender, age, number of children and mother's education level, but not by mother's age and working status; mothers' emotion socialization behaviors differed significantly by mothers'

education level, employment status and number of children, but not by children's gender, age and mother's age. It was concluded that mothers' marital satisfaction did not differ significantly by the mother's age, education level, number of children, duration of marriage and age at marriage.

Keywords: Preschool children, emotion regulation, emotion socialization, marital satisfaction.

ÖNSÖZ

Öncelikle yoğun çalışma temposuna rağmen tez çalışmam süresince benden bilgisini ve desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Tülin ŞENER KILINÇ'a göstermiş olduğu destek, ilgi ve hoşgörü için şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca Eğitim Psikolojisi alanıyla ilgili bana pek çok şey öğreten bölüm hocalarıma; jürimde yer alarak tezimin geliştirilmesine katkıda bulunan sayın hocalarım Doç. Dr. Esra Çalık VAR ve Dr. Öğr. Üyesi Eylem Gökçe CENGİZ'e ve verilerin analizi aşamasında desteklerini esirgemeyerek araştırmama oldukça büyük katkı sağlayan değerli Neslihan Tuğçe ŞİMŞEK'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yüksek lisans eğitimim süresince akademik faaliyetlerime olan destek ve katkılarından ötürü TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programı Başkanlığına teşekkürü borç bilirim.

Her zaman dostluklarını esirgemeyerek bana destek olan ve süreç içerisinde bilgi ve düşüncelerini paylaşarak araştırmama katkıda bulunan Ahsen Beyza HOŞ ve Berra ORHAN'a teşekkür ediyorum.

Bu yorucu süreçte her anlamda desteğini hissettiren ve yorulduğum yerde dinlenip tekrar devam etmemi sağlayan hayat arkadaşım Bilal ARSLAN'a ve tezimin yazım aşamasında henüz dünyaya gelmemiş olsa da şimdi yanımda gülücükler saçan canım kızıma varlığıyla bana güç verdiği için teşekkürlerimi sunarım.

En önemlisi beni doğduğum günden beri sevgi, inanç ve fedakârlıkla büyüten; tez süresince ilgi, anlayış ve desteklerini hiç eksik etmeyen sevgili annem Hülya ÖZÇALIK, babam Kemal ÖZÇALIK ve tüm aileme en içten sevgi ve saygılarımı sunarım...

Aileme...

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	8
Önem.....	9
Sayıtlar.....	10
Sınırlılıklar.....	10
Tanımlar.....	11
BÖLÜM 2.....	13
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	13
Duygu Düzenleme.....	13
Duygunun Tanımı ve Önemi.....	13
İlk Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim.....	15
Duygu Kuramları.....	16
James-Lange Kuramı.....	16
Schachter- Singer Kuramı (İki Faktörlü Duygu Kuramı).....	17
Bilişsel Değerleme Kuramı (Atıf Kuramı).....	17
Duygu Düzenleme.....	19
Süreç Modeli.....	22
Duygu Düzenlemenin Gelişimi.....	24
Çocuklukta Duygu Düzenleme.....	25
Ergenlikte Duygu Düzenleme.....	27
Yetişkinlikte Duygu Düzenleme.....	28
Duygu Sosyalleştirme.....	28
Sosyalleşme.....	29
Duygu Sosyalleştirme.....	29
Duygu Sosyalleştirme Modelleri.....	30
Duygusal Yetkinlik Modeli (1990).....	31
Açıklayıcı (Heuristic) Model (1998).....	31
Üst Düzey Duygu Felsefesi (Meta-Emotion Philosophy).....	32
Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme Davranışları.....	33
Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme Davranışları ile İlişkili Etmenler.....	35
Evlilik Doyumu.....	37
Evlilik.....	37
Evlilik Doyumu.....	38
Evlilik İlişkisi ve Ana-Babalık.....	39
Aile sistemler kuramı.....	39
Stres ve başa çıkma yaklaşımı.....	40
Yayılma hipotezi.....	40

Evlilik Doyumu ve Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme.....	41
Evlilik Doyumu ve Çocuklarda Duygu Düzenleme.....	42
İlgili Araştırmalar.....	43
Duygu Düzenleme ile İlgili Türkiye’de Yürütülen Araştırmalar	43
Duygu Düzenleme ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar	46
Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Türkiye’de Yürütülen Araştırmalar	48
Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar	52
Evlilik Doyumu ile İlgili Türkiye’de Yürütülen Araştırmalar	54
Evlilik Doyumu ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar	56
BÖLÜM 3.....	59
YÖNTEM	59
Araştırmanın Modeli	59
Çalışma Grubu	59
Verilerin Toplanması	61
Veri Toplama Araçları	61
Demografik Bilgi Formu	62
Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ) (The Emotion Regulation Checklist)	62
Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği	63
Evlilik Yaşamı Ölçeği (EYÖ)	65
Verilerin Çözümlemesi	66
Varsayımların Test Edilmesi.....	67
BÖLÜM 4.....	69
BULGULAR ve YORUMLAR.....	69
Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Verilerle İlgili Betimsel İstatistikler	69
Araştırmanın Alt Problemlerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar	70
Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Demografik Değişkenlere göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar	70
Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar	84
Annelerin Evlilik Doyumunun Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar	98
Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri, Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışları ve Evlilik Doyumları Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular ve Yorumlar.....	106
Duygu Düzenleme ile Duygu Sosyalleştirme İlişkisi.....	107
Duygu Düzenleme ile Evlilik Doyumu İlişkisi	108
Duygu Sosyalleştirme ile Evlilik Doyumu İlişkisi	109
Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Annelerin Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Destekleyici ve Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Aracılık Rolüne İlişkin Bulgular ve Yorumlar	110
BÖLÜM 5.....	121
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	121
Sonuçlar	121
Öneriler	123
Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	123
Uygulamaya Yönelik Öneriler	124
KAYNAKLAR.....	127
EKLER	151
Ek 1. Etik Kurul Onayı	152
Ek 2. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	153
Ek 3. Bilgilendirilmiş Onam Formu	154

Ek 4. Demografik Bilgi Formu	155
Ek 5. Duygu Düzenleme Ölçeği	156
Ek 6. Çocukların Olumsuz Duyguları ile Başetme Ölçeği Örnek Maddeler	159
Ek 7. Evlilik Yaşamı Ölçeği	162
BENZERLİK BİLDİRİMİ:	163
ÖZGEÇMİŞ.....	165

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Çalışma Grubuna ait Demografik Özellikler	60
Tablo 2. Ölçekler ve Alt Boyutlarına İlişkin Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....	66
Tablo 3. Ölçme Araçları ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler.....	69
Tablo 4. Duygu Düzenleme Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanların Demografik Bilgilere Göre Dağılımı	71
Tablo 5. Cinsiyet Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ve Olumsuzluk Alt Boyutu için T-Test Sonuçları.....	74
Tablo 6. Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme Alt Boyutu ve Olumsuzluk Alt Boyutu için T-Test Sonuçları.....	76
Tablo 7. Çocuk Yaşı Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ve Olumsuzluk Alt Boyutu için Kruskal Wallis H Testi Sonuçları77	
Tablo 8. Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ile Olumsuzluk Alt Boyutu için ANOVA Sonuçları.....	79
Tablo 9. Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ve Olumsuzluk Alt Boyutu için ANOVA Sonuçları	81
Tablo 10. Annenin Yaşı Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ile Olumsuzluk Alt Boyutu için ANOVA Sonuçları.....	83
Tablo 11. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başetme Ölçeği Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanların Demografik Bilgilere Göre Dağılımı.....	84
Tablo 12. Annenin Eğitim Düzeyine Göre Ebeveynlerin Cezalandırıcı ve Probleme Odaklı Tepkileri Alt Ölçekleri Puanları Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	87
Tablo 13 Annenin Eğitim Düzeyine Göre Küçümseyici Tepkiler, Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler ve Duygu Odaklı Tepkiler Alt Ölçekleri Puanları ANOVA Sonuçları	88
Tablo 14. Ebeveynlerin Cezalandırıcı Tepkileri ile Problem Odaklı Tepkilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	90
Tablo 15. Küçümseyici Tepkiler, Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler ve Duyguya Odaklı Tepkilerden Alınan Puanların Çocuğun Cinsiyetine Göre Farkını Test Eden T Testi Sonuçları	91
Tablo 16. Destekleyici Tepkilerin Çocuğun Yaşına Göre Manidar Bir Fark Gösterip Görmediğine İlişkin ANOVA Sonuçları	93
Tablo 17. Destekleyici Olmayan Tepkilerin Çocuğun Yaşına Göre Manidar Bir Fark Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	93
Tablo 18. Destekleyici Olan Tepkilerin Çocuk Sayısına Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin ANOVA Sonuçları	94

Tablo 19. Destekleyici Olmayan Tepkilerin Çocuk Sayısına Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	95
Tablo 20. Destekleyici Olan ve Destekleyici Olmayan Tepkilerin Annelerin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin T Testi Sonuçları.....	96
Tablo 21. Annenin Yaşına Göre Destekleyici ve Destekleyici Olmayan Tepkilere İlişkin ANOVA Sonuçları	98
Tablo 22. Evlilik Yaşamı Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Demografik Bilgilere Göre Dağılımı.....	99
Tablo 23. Annenin Yaşı Değişkenine Göre Evlilik Doyumu Ölçeği ANOVA Sonuçları.....	100
Tablo 24. Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Evlilik Doyumu Ölçeği ANOVA Sonuçları.....	101
Tablo 25 Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Evlilik Yaşamı Ölçeği ANOVA Sonuçları.....	102
Tablo 26. Evlilik Süresi Değişkenine Göre Evlilik Yaşamı Ölçeği ANOVA Sonuçları.....	103
Tablo 27. Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Evlilik Doyumu Ölçeği ANOVA Sonuçları.....	105
Tablo 28. Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	106
Tablo 29. Aracılık Analizine Dâhil Edilen Değişkenlerin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri.....	111
Tablo 30. Evlilik Doyumu ile Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri Arasında Destekleyici Tepkilerin Aracı Rolüne İlişkin Değerler.....	112
Tablo 31. Evlilik Doyumu ile Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri Arasında Destekleyici Olmayan Tepkilerin Aracı Rolüne İlişkin Değerler	115

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Araştırma Kapsamında Test Edilen İlk Model	112
Şekil 2. Evlilik Doyumu ve Duygu Düzenleme İlişkisinde Destekleyici Tepkilerin Aracı Rolü	113
Şekil 3. Araştırma Kapsamında Test Edilen İkinci Model	114
Şekil 4. Evlilik Doyumu ve Duygu Düzenleme İlişkisinde Destekleyici Olmayan Tepkilerin Aracı Rolü.....	115

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemini açıklamaya yönelik olarak ilgili alanyazın hakkında bilgi verilmektedir. İlgili alanyazında; okul öncesi dönemi duygusal gelişimi, duygu düzenleme, duygu sosyalleştirme ve evlilik doyumu konuları yer almaktadır. Sözü edilen bilgiler ışığında araştırmanın amacı, önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar açıklanmıştır.

Problem

İnsan yaşamının tamamlayıcı bir bileşeni olan duygu, uzun yıllar boyu farklı disiplinler altında tartışılan, psikoloji ve psikoterapinin temel çalışma alanlarından biri olarak ele alınan karmaşık bir olgudur. Alanyazında duygu ile ilgili çalışmalar özellikle son 40 yılda hız kazanmış ve araştırmacıların konunun değişik yönlerine dair görüş birliği sağlamalarında etkili olmuştur (Greenberg ve Johnson, 2014). Duygular görece kısa ve yoğunluğu değişebilen, pozitif veya negatif olarak deneyimlenen genel ruh hali olarak tanımlanmaktadır. Duygunun genel anlamda kabul görmüş üç bileşeni şu şekilde ifade edilmektedir: kişisel sevinç ve korku benzeri “hisler”; hızlı kalp atışı gibi bedensel tepkiler ve gülümseme gibi açık davranışsal ifadeler (Nelson ve Israel, 2014).

Duygular düşünce, değerlendirme süreci, algı ve özellikle davranış üzerindeki göreceli etkilerinden ötürü oldukça önemli bir yere sahiptir (LeBlanc, Essau ve Ollendick, 2017). Duygular hem kişisel hem kişilerarası süreçleri etkilemekte ve düzenlenemediğinde insan yaşamına yıkıcı ve müdahaleci etkileri gözlenebilmektedir (Slee, Arensman, Garnefski ve Spinhoven, 2007). İnsan duygusu hayatın erken dönemlerinden itibaren görünür ve hızlı bir şekilde sosyal gelişimle iç içe bir ilerleme göstermektedir. Duygusal gelişim hayat boyu sürmesine karşın iki-beş yaş dönemi özellikle duygu ve düşünce arası bağlantıların gelişimi yönünden önemli bir dönem olarak dikkat çekmektedir (Izard, Fine, Mostow, Trentacosta ve Campbell, 2002). Özellikle üç yaş civarında, duygulara ilişkin konuşma görülmektedir ve başkalarının duygusal ipuçlarını yakalayıp ona uygun tepkiler vermesine yararlı olacak önemli

gelişimsel çıktılar gözlenmektedir (Berk, 2015). Okul öncesi dönem, duygulara ilişkin kazanımların yanında çocuğun sosyal ve duygusal yeterliliği bir araya getirdiği önemli bir zaman dilimi olarak görülmektedir. Duygusal yetkinlik becerilerinin çocuğun sosyal çevresine uyumuna ve okul başarısına yardımcı olduğu ve daha sonraki sosyal yetkinliğini yordadığı ifade edilmiştir (Denham, Bassett ve Wyatt, 2007).

Çocuğun gelişiminde kritik bir role sahip olan duygusal yeterlik, kişinin sosyal olarak başkalarıyla kurduğu ilişkileri yönetebilme becerilerini içermektedir (Denham vd., 2007). Duygusal yeterliliğin kapsamına giren bir başka kavram da duygu düzenlemedir. Son yıllarda konuya olan ilgi önemli bir artış göstermesine karşın duygu düzenleme ile ilgili net bir tanımlama henüz yapılmamıştır (Southam-Gerow, 2014). Duygu düzenleme Thompson (1994, s. 27-28) tarafından, “bireyin hedeflerine ulaşabilmesi için içinde bulunduğu duygusal deneyimin izlenmesi, değerlendirilmesi ve değiştirilmesine ilişkin içsel ve dışsal süreçler” olarak tanımlanmaktadır. Koole (2009) tarafından ise bireylerin duygu yüklü durumlarını yönetmeye yönelik aktif çaba şeklinde tarif edilmektedir. Duygusal tepkilerde farklılığa yol açan duygu düzenleme; duyguların nasıl ve ne zaman deneyimlendikleri, nasıl ifade buldukları ve duygu türlerindeki değişimler ile kendini göstermektedir (Gross, 1999).

Duygu düzenleme stratejilerini kavramsal bir yapıda inceleyen süreç modeline göre ise, duygu düzenleme süreçleri 5 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; durum seçimi, durum değişimi, dikkat açılımı, bilişsel değişim ve yanıt değişimidir. Bu aşamalar duygu oluşturulmadan önce gerçekleşen öncül odaklı duygu düzenleme ve duygu meydana geldikten sonra gerçekleşen tepki odaklı duygu düzenleme olarak ikiye ayrılmıştır (Gross, 1998). Durum seçimi, potansiyel olarak duygu uyandıracak bir duruma girip girmemeyi seçmeyi; durum değişimi, durum bir kere seçildikten sonra, durumun duygusal etkilerini değiştirme amacıyla durum üzerinde yapılan etkileri; dikkat yayılması ise, kişinin duygularını etkileyecek şekilde dikkatini mevcut durumdan başka bir yere vermesini içermektedir (Werner ve Gross, 2010). Bilişsel değişim, kişinin durumun duygusal etkilerini değiştirmek için duruma dair değerlendirmesini değiştirmesi iken; tepki değişimi, duygusal yanıtın deneyimsel, davranışsal ve fizyolojik tepkilerini olabildiğince direkt olarak etkilemeyi içermektedir (Werner ve Gross, 2010). Süreç modeli, duygunun zamanla geliştiği ve duygu üretici süreçte farklı noktalara yapılan müdahalelerin farklı duygusal deneyim ve ifadelere yol açacağını varsaymaktadır. Duygu düzenleme duygu yörüngesini değiştiren bir faktör olarak ifade edilebilir (Gross, 2015).

Yaşamın farklı dönemlerinde duygu düzenleme becerilerinde farklılıklar gözlenmektedir. Özellikle hayatın ilk yılında yoğun olarak gereksinim duyulan dışsal destek, çocukluktaki duygu düzenlemenin gelişiminde kritik bir role sahiptir. Belirsizlik gibi durumlarda bebeğin bakım vereninden gördüğü yakınlık ile sözel ve sözel olmayan ifadeler kendi duygu düzenlemesinde rehber işlevi görmektedir (Kopp, 1989). Ancak ilk yıllarda görülen çabalar bilinçli ve planlı stratejiler olmadığından sınırlı bir yapıya sahiptir (Buss ve Goldsmith, 1998). Olumsuz bir duygu deneyimlediğinde yüzünü buna sebep olan uyarıcıdan başka yöne çevirmesi veya bakım verene doğru yaklaşması duygu düzenlediği stratejilere örnek olarak verilebilir (Parritz, 1996; akt. Kail, 2004). Küçük çocuklarda zihin ve beden kontrolü geliştikçe durum değişimi ya da yanıt değiştirme gibi duygu düzenlemenin basit formları göze çarpmaktadır. Bunun yanında, dil becerilerindeki gelişim çocuğun çevresini kontrol etmesi ve çevreden yönergeler alması bakımından yeni duygu düzenleme fırsatlarına olanak sağlamaktadır (Gross, 2015). Okul öncesi dönemde çocuğun beden kontrolü, dikkatini hedefe yöneltebilme ve ses tonu ayarlama gibi becerilerinin gelişimiyle birlikte duygu düzenlemede de gelişim gözlenmektedir (Brownell ve Kopp, 2007). Bu dönemde olumsuz duygularını düzenlemede işlevsel stratejilerle birlikte işlevsiz (saldırganlık vb.) stratejileri kullanabilme eğilimi de görülmektedir (Thompson, Mayer ve Jochem, 2009).

Duygunun anlaşılması çocuğun sosyal ve duygusal uyumu ve yeterliliği açısından oldukça önemlidir. 5-7 yaş çocukları ile yürütülen bir çalışmada duygu bilgisi düşük olan çocukların 2 sene sonra sosyal problemler ve geri çekilme yaşamaya daha yatkın oldukları gözlenmiştir. Benzer şekilde duygu anlama güçlükleri ile ilerideki akademik ve psikolojik sorunların da ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Schultz, Izard, Ackerman ve Youngstorm, 2001). Türkiye’de yapılan çalışmalarda çocukların duygu düzenleme becerileri ile bağlanma örüntüleri (Şahin, 2015), olumlu sosyal davranışları (Arı ve Yaban, 2016), akran ilişkileri (Kayhan Aktürk, 2015), sosyal yetkinlik düzeyi (Seçer, 2017), oyun becerileri (Koçyiğit, Sezer ve Yılmaz, 2015), mizaç ve ebeveyn tutumlarının (Gökşen, 2019) olumlu ilişkilere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın; davranış sorunları (Şahin, 2019), saldırganlık düzeyi (Arı ve Yaban, 2016) ve tepkisellik (Gökşen, 2019) ile duygu düzenleme becerilerinin olumsuz yönde bir ilişkiye sahip olduğu gözlenmiştir.

Çocukların olumlu ve olumsuz uyumunda rol oynayan duygu düzenleme becerisi kısaca duygu ifadelerini başlatma, koruma ve ayarlamayı içerir. Tüm çocuklar gelişimsel süreçte bu beceriyi edinmek zorundadır (Eisenberg, 2006). Okul öncesi

süreçte çocuklar duygusal anlamda önemli bir gelişim kaydetmeler dahi kendilerine bakım sağlayan ebeveynlerine ihtiyaç duymaya devam ederler (Tekin, 2016).

Alanyazına bakıldığında duygu düzenlemenin, öncelikli olarak çocuğun mizacı, ebeveynin karakteri ve davranışlarıyla ilişkili olduğu gözlenmektedir (Langlois, 2004). Okul öncesi dönemde görülen duygu düzenleme becerisinin ebeveynler başta olmak üzere çocuğun hayatındaki önemli kişilerin duygulara ilişkin değerlendirme ve davranışlarından etkilendiği ifade edilmektedir (Gross, 1999). Bu bağlamda çocuğun olumsuz duygusuna ebeveynlerin verdiği tepkiler ve kurdukları iletişim olarak tarif edilen duygu sosyalleştirme çocuğun sosyoduygusal gelişiminde kilit rol oynamaktadır (Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998).

Son yıllarda yurtiçi alanyazında da yer bulan duygu sosyalleştirme kavramı ebeveynlerin duygusal içerik ve duyguya ilişkin yaklaşımını ve yaklaşımı ile uyumlu ve uyumlu olmayan düşüncelerini içermekte (Gottman, Katz ve Hooven, 1996) ve ebeveynlerin çocukların duygularına yönelik davranışları olarak tarif edilmektedir (Denham vd., 2007). Spinrad, Cumberland ve Eisenberg'in kuramsal modeline göre "doğrudan duygu sosyalleştirme; ebeveynlerin duygularını ifade etme şekilleri (model olma), çocuklarıyla duygular hakkında sohbet etmeleri ve çocukların olumsuz duygularına gösterdikleri tepkiler olmak üzere üç değişik şekilde gerçekleşmektedir" (Eisenberg vd., 1998; s.6). Dolaylı duygu sosyalleştirme ise günlük etkileşimler esnasında ebeveynlerin kendi duygu ifadeleri ve ailedeki duygu iklimini içermektedir (Eisenberg vd., 1998).

Duygu sosyalleştirme kavramına ilişkin ilk göze çarpan modellerden Denham (1998)'in gelişimsel modeline göre ebeveynler çocukların duyguları anlamasına, ifade etme biçimlerine ve duygularını düzenlemesine katkı sağlamaktadır (Denham, 1998). Eisenberg ve diğerlerinin (1998) modeline göre ise ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun mizacı, anne babanın kişilik özellikleri, kültürel özellikler gibi birçok faktörle ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Alanyazında ebeveynlerin çocukların duygularına verdikleri tepkilere ilişkin farklı sınıflandırmalar yer alsa da konuyu bütüncül bir bakış açısıyla ele alan Eisenberg ve diğerlerinin (1998) modeline göre, duygu sosyalleştirme tepkileri destekleyici ve destekleyici olmayan şeklinde iki kategoriye ayrılmıştır. Duygu odaklı, problem odaklı ve duygu ifadesini cesaretlendiren tepkiler ebeveynlerin kullandığı etkili duygu sosyalleştirme tepkileri olarak kabul görmektedir. Destekleyici ebeveynler, çocukların deneyimledikleri negatif duyguları bir yakınlaşma fırsatı olarak görür ve bu duyguyla başa çıkmasına rehberlik yaparlar.

(Denham vd., 2007). Buna karşın, destekleyici olmayan ebeveynler çocukların olumsuz duyguları ile başa çıkmak için çocuğun duygusal deneyimini küçümsemek, yok saymak ve çocuğu cezalandırmak gibi işlevsiz duygu sosyalleştirme tepkileri kullanırlar (Denham vd., 2007).

Duygu sosyalleştirmeye ilişkin bir çalışmada ebeveynler çocuğun olumsuz duygusuna olumlu tepkiler verdiğinde duygu düzenlemeyi de içine alan duygusal yeterlilik düzeyinin arttığı, ancak olumsuz tepkiler verildiğinde çocukların duygu düzenleme becerilerini aksattığı ve duygusal yeterliliğe ilişkin problemlere sebep olduğu gözlenmiştir (Denham, Mitchell-Copeland, Stranberg, Auerbach ve Blair, 1997). Batıda gerçekleştirilen çalışmalarda destekleyici duygu sosyalleştirme tepkileri ile çocukların duygu düzenleme (Mirabile, Scaramella, Sohr-Preston ve Robinson, 2008, Eisenberg ve Fabes, 1994), duyguları anlama becerileri (Denham vd., 2007; Fabes, Poulin, Eisenberg ve Madden-Derdich, 2002) ve sosyal yetkinlikleri (Eisenberg, Fabes ve Murphy, 1996) arasında olumlu ilişkiler olduğu saptanmıştır. Buna karşın, çocuğun duygularına olumsuz tepkiler veren, küçümseyen ve eleştiren ebeveynlerin çocuklarında duygu düzenleme ve duygu tanımada güçlük (Denham vd., 2007), içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları (Eisenberg, Fabes, Shepard, Guthrie, Murphy ve Reiser, 1999) ve akran ilişkilerinde sorunların (Eisenberg vd., 1996; Fabes vd., 2002) daha fazla görüldüğü söylenmektedir. Bu bulgulara göre ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tutumlarının çocuğun duygusal yeterliği, duygu düzenleme becerisi, sosyal yetkinliği ve davranış sorunları üzerinde önemli katkıları olduğu ifade edilebilir.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda duygu sosyalleştirme davranışlarının anne babanın özellikleri, çocuğun mizacı ve kültürel özellikler gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Güven ve Erden, 2013). Eisenberg ve diğerlerinin (1998) geliştirdikleri modelde duygu sosyalleştirme davranışları ile ilişkili olduğu düşünülen faktörler arasında eşler arası uyum ve anne babaların sahip olduğu evlilik doyumu faktörlerine dikkat çekilmiştir. “Evlilik doyumu; karar almada eşitlik, sorunları bölüşme, çalışma, baskınlık durumu gibi çevresel boyutlardan ve sevgi biçimi, cinsel tatmin ve iletişim tarzı gibi kişisel boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin” şeklinde tanımlanmaktadır (Sokolski ve Hendrick, 1999, s.39). Eşler arasındaki ilişkinin niteliği, ebeveyn-çocuk etkileşimine katkıları olan önemli bir faktördür. Eşler arası uyum ve ebeveyn-çocuk etkileşimine olan yansımalarını araştırmacılar yayılma hipotezi bağlamında incelemişlerdir (Engfer, 1988). Yayılma hipotezi; genel anlamda olumlu ya da olumsuz evliliklerin benzer şekilde bir ebeveyn-çocuk ilişkisine sebep olduğunu

savunmaktadır. Daha yüksek evlilik doyumuna sahip olan ebeveynlerin, çocuklarının gereksinimlerine daha duyarlı olacakları ifade edilmektedir. Aynı zamanda, çatışmalı evlilik ilişkisinin ebeveynleri daha sinirli yaptığı ve çocuklarına karşı daha duyarsız davranma olasılığını artırdığı belirtilmiştir (Fincham, Grych ve Osborne, 1994; Margolin, Gordis ve Oliver, 2004). Benzer şekilde, eşler arası sıcaklık ve ilginin ebeveynlerin çocuklarına karşı duygusal yakınlık ve açıklığını desteklediği ve ihtiyaçlarını daha iyi giderdikleri ifade edilmiştir (Easterbrooks ve Emde, 1988).

Evlilik ve ebeveyn çocuk etkileşimi arasındaki ilişkiyi inceleyen temel yaklaşımlardan bir diğeri de aile sistemleri kuramıdır. Aile sistemleri kuramı, aileyi alt sistemlerden oluşan bir yapı olarak ele almakta ve bu manada ikili ilişkilerin her birini alt bir sistem olarak kabul etmektedir (Belsky, 1981; Munichin, 1985). Belsky (1981) tarafından önerilen “aile sistemi modeli”ne göre aile etkileşim halinde olan alt sistemlerden oluşmakta ve doğrudan ve dolaylı etkilerden bahsedilmektedir. Doğrudan ilişkiler kapsamında eşler arasındaki ilişki çocuğun davranışlarını etkiler ve ondan etkilenir, aynı şekilde her ikisi de ebeveynliği etkiler ve ondan etkilenir. Dolaylı etkilerde ise sistemdeki bir ögenin diğerini üçüncüsü yoluyla etkilemesinden bahsedilmektedir. Örneğin, eşler arasındaki ilişki anne babanın ebeveynlik davranışlarını dolayısıyla da çocuğun duygusal ve davranışsal gelişimini etkilemektedir (Belsky, 1981; Güre, 2012). Bu mahiyette evlilik ilişkisinin niteliği çocuğun gelişimini ve davranışlarını doğrudan ve ebeveynlik davranışları aracılığıyla dolaylı olarak etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde, evlilik ilişkisi ile ebeveyn çocuk etkileşimi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların çoğunlukla aile sistemleri kuramını ve yayılma hipotezini desteklediği görülmektedir (Carslon ve McLanahan, 2006; Grych, 2002; Erel ve Burman, 1995; Krishnakumar ve Buehler, 2000). Anne babaların evlilikleri hakkındaki değerlendirmelerinin, çocuklarına yönelik ebeveynlik davranışlarını genel anlamda yordadığı gözlenmiştir. Başka bir deyişle, eşler evliliklerinde yaşadıkları sorunları çocuklarıyla olan ilişkilerine yansıtmakta ve olumsuz nitelikteki evlilik ilişkisine sahip bireyler olumsuz ebeveynlik davranışları gösterebilmektedir. Benzer şekilde, olumlu evlilik ilişkisi de olumlu ebeveynlik davranışları ile ilişkili görülmektedir (Güre, 2012). Evlilik ve anne babalık ilişkisini inceleyen çalışmalar batı literatüründe daha yaygın olmakla birlikte ülkemizde de görece daha yakın zamanda ve sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmaktadır (Öngider, 2006; Özyavru, 2008; Yaşar, 2009; Yılmaz, 2001a; Yılmaz, 2001b). Bu çalışmalardan birinde, ilköğretim dönemindeki çocukların anne çocuk

ilişkinin kabul ve reddedici algılama seviyeleri ile annenin evlilik uyum ve doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Annelerin evlilik uyum ve doyum düzeyi yükseldikçe çocukların anne çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeyinin azaldığı, anneleri tarafından ise kabulünün arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Yaşar, 2009). Diğer bir çalışmada ise çatışmalı evliliklerdeki çocukların daha yüksek ebeveyn reddi algıladığı ve psikolojik uyumlarının negatif yönlü etkilendiği saptanmıştır (Öngider, 2006). Bu bilgilerden hareketle anne babaların evlilik doyumunun çocuklarına yönelik ebeveynlik davranışlarına önemli katkıları olduğu söylenebilmektedir.

Eşler arası çatışmanın çocukların benlik saygısı, benlik algısı gibi olumlu tarzdaki ve kaygı, depresyon gibi problem davranışları üzerindeki doğrudan etkilerini gösteren çalışmalar da mevcuttur (Güre, Uçanok ve Ergül, 2014; Kaya, 2003; Peksaygılı ve Güre, 2008; Şirvanlı-Özen, 1999). Yaygın alanyazınla uyumlu şekilde; çocukların ebeveynler arasındaki çatışmayı algılamaları ile içe yönelim ve dışa yönelim sorunları arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bununla birlikte, eşler arası uyumun çocuklardaki sonuç değişkenlerle dolaylı ilişkisini inceleyen sınırlı çalışmaya rastlanmaktadır (Kaya, 2003; Peksaygılı ve Güre, 2008; Yılmaz, 2001a). Örneğin, Kaya (2003) annelerin evlilik uyumu ile çocuğun problem davranışları arasındaki ilişkide annenin kin ve saldırganlık davranışının aracı rol oynadığını ifade etmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda, evlilik ilişkisi ile ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkilerin aile sistemleri kuramını ve yayılma hipotezini destekler şekilde geliştiği ve çocuğun duygusal uyumuna yansıdığı ifade edilebilir. Bu bağlamda, bu çalışmada da annelerin evlilik doyumu ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide duygu sosyalleştirme davranışlarının aracılık rolü incelenecektir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ve evlilik doyumlarının incelenmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin evlilik doyumu arasındaki ilişkide annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının aracılık rolünün olup olmadığı, okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile annenin duygu sosyalleştirme davranışları ve evlilik doyumu arasında olumlu ve anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı, ayrıca duygu sosyalleştirme ve duygu düzenlemenin çocuğun cinsiyeti, yaşı, ailedeki çocuk sayısı, annenin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma durumuna göre ve evlilik doyumunun annenin yaşı, eğitim düzeyi, evlilik süresi, evlenme yaşı ve çocuk sayısına göre farklılaşp farklılaşmadığı bu araştırma kapsamında ele alınan temel problemdir.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin evlilik doyumu arasındaki ilişkide duygu sosyalleştirme davranışlarının aracı rolünün incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda, araştırmada okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin evlilik doyumu ve duygu sosyalleştirme davranışları arasında ilişki olup olmadığı, çocukların duygu düzenleme becerilerinin ve anne duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun yaşı, cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı, annenin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma durumuna göre; evlilik doyumunun ise annenin yaşı, eğitim düzeyi, evlilik süresi, evlenme yaşı ve çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir.

Bu temel amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri;
 - a) Çocuğun cinsiyeti
 - b) Çocuğun yaşı
 - c) Ailedeki çocuk sayısı
 - d) Annenin eğitim düzeyi
 - e) Annenin çalışma durumu
 - f) Annenin yaşı durumu değişkenlerine göre manidar fark göstermekte midir?
2. Annenin duygu sosyalleştirme davranışları;
 - a) Çocuğun cinsiyeti
 - b) Çocuğun yaşı
 - c) Çocuk sayısı
 - d) Annenin eğitim düzeyi
 - e) Annenin çalışma durumu
 - g) Annenin yaşı değişkenlerine göre manidar fark göstermekte midir?
3. Annenin evlilik doyumu;
 - a) Annenin yaşı
 - b) Annenin eğitim düzeyi
 - c) Çocuk sayısı
 - d) Evlilik süresi
 - e) Evlenme yaşı değişkenlerine göre manidar fark göstermekte midir?

4. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri, annenin evlilik doyumu ve annenin duygu sosyalleştirme davranışları arasında manidar bir ilişki var mıdır?
5. Annenin evlilik doyumu ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide;
 - a) Annenin destekleyici duygu sosyalleştirme davranışlarının aracı rolü nedir?
 - b) Annenin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarının aracı rolü nedir?

Önem

Okul öncesi dönem diğer yaşam dönemlerine göre gelişim alanlarının birbiriyle en fazla ilişkili olduğu dönem olarak belirtilmekte ve bu dönemde elde edilen becerilerin insan hayatının tamamı için kritik bir role sahip olduğu ifade edilmektedir (Oktay, 2002). Duygusal gelişim açısından oldukça önemli bir dönem olan okul öncesinde çocuklar kendileri ve başkalarının talepleri arasında denge kurma ve arkadaşlarının güçlü duygusal tepkileri ile baş etme gibi pek çok duygu düzenleme gerektiren durumla karşılaşmaktadır (Hyson, 2004). Duygu düzenleme becerilerinin çocuğun sosyal çevresine uyumuna ve okul başarısına yardımcı olduğu ve daha sonraki sosyal yetkinliğini yordadığı (Denham vd., 2007) düşünüldüğünde okul öncesi dönemde ön plana çıkan bir beceri olduğu anlaşılmaktadır. Okul öncesi dönemde ebeveyn-çocuk etkileşimi çocukların duygusal ve sosyal gelişiminde çok mühim olduğundan, ebeveynlerin çocukların duygularına göstermiş olduğu tepkiler, çocuğun duygu düzenleme gibi duygusal becerilerinin gelişiminde oldukça etkili olmaktadır (Ramsden ve Hubbard, 2002; Eisenberg ve Fabes, 1994). Bu bağlamda çocuğun olumsuz duygusuna ebeveynlerin verdiği tepkiler ve kurdukları iletişim şeklinde tarif edilen duygu sosyalleştirmenin çocuğun sosyoduygusal gelişiminde kritik role sahip olduğu ifade edilmektedir (Mirabile vd., 2008). Eşler arasındaki ilişkinin niteliği de ebeveyn-çocuk etkileşimine katkıları olan ve duygu sosyalleştirme ile ilişkili olduğu düşünülen önemli bir etmendir. Evlilik doyumu yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının gereksinimlerine daha duyarlı olacakları ifade edilmektedir (Fincham, 1994). Bunun yanında, evlilik ilişkisinin niteliği ile çocuğun içe yönelim ve dışa yönelim sorunları arasında anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmiştir (Güre vd., 2014; Kaya, 2003; Peksaygılı ve Güre, 2008).

Bu bilgilerden yola çıkarak çocuğun okul öncesi dönemdeki duygu düzenleme becerilerini anlamının ve bu bağlamda ilk sosyalleşme evresinde bulunan çocuğun yaşamında önemli bir etkiye sahip olan ebeveynin duygu sosyalleştirme yaklaşımlarına ve her iki değişkenle de ilişkili olarak evlilik doyumuna odaklanmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Yapılan bu araştırma sonucunda bu değişkenler arasındaki ilişki ortaya koyulmuş; özellikle okul öncesi dönemde kritik öneme sahip olan duygu düzenleme, ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ve evlilik doyumları arasındaki etkileşim fark edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda hem okullarda psikolojik danışmanlar tarafından hem de ailelerin bilgilendirilmesiyle duygu sosyalleştirme ve evlilik doyumuna yönelik çalışmalar yapılarak çocukların duygusal gelişimine destek olacak bilgilerin sağlanacağı düşünülmektedir. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında duygu düzenlemeye ilişkin pek çok çalışma görülmesine karşın erken dönem duygu düzenleme becerileri ile ebeveyn duygu sosyalleştirme ve evlilik doyumu konusundaki çalışmalara yurtdışında rastlandığı, yurtiçinde bu değişkenleri bir arada inceleyen araştırmaya rastlanmadığı görülmektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ve evlilik doyumlarının birbiri ile ilişkisi ve çocuğun duygu düzenleme gelişimindeki rollerinin incelenmesi gerektiği düşünülmüştür. İlgili değişkenlerin birlikte incelenmesinin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

Araştırmaya katılan annelerin kendilerine verilen ölçme araçlarını içten ve kişisel doğrularını yansıtacak şekilde cevaplandırırları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma okul öncesi dönemde çocuğu olan anneler ile sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen veriler araştırma kapsamında kullanılan Duygu Düzenleme Ölçeği, Çocukların Olumsuz Duyguları ile Başa Çıkma Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeğinin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

Tanımlar

Duygu Düzenleme: “Bireyin hedeflerine ulaşması doğrultusunda duygusal deneyimin izlenme, değerlendirilme ve değiştirilmesinden sorumlu içsel ve dışsal süreçlerin tümü” şeklinde tanımlanmaktadır (Thompson, 1994; s.27-28).

Duygu Sosyalleştirme: “Ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına verdikleri tepkiler ve çocukları ile kurdukları iletişim” olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve ark., 1998; s.6).

Evlilik Doyumu: “Eşlerin birbirlerine karşı gösterdikleri sevgi biçimi, cinsel doyum, iletişim biçimi gibi kişisel boyutlardan ve verilen kararlarda eşitlik, kazanç, çalışma ve problemleri paylaşma gibi çevresel boyutlardan elde edilen psikolojik tatmin” şeklinde tanımlanmaktadır (Sokolski ve Hendrick, 1999; s.39).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde sırasıyla duygu düzenleme, ebeveyn duygu sosyalleştirme ve evlilik doyumuna yönelik kuramsal çerçeve sunulmuş ve alanyazındaki yurt içi ve yurt dışında yürütülmüş ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme duygunun aktif olarak yer aldığı bir çabayı içermesi yönüyle bu bölümde ilk olarak duygu kavramından başlayarak sırasıyla duygu kuramları, duygu düzenleme kavramı, ilgili modeller ve duygu düzenlemenin gelişimi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Duygunun Tanımı ve Önemi

Duygu, uzun yıllar boyu değişik disiplinler altında tartışılmış, psikoloji ve psikoterapinin temel noktası olmuş karmaşık bir olgudur. Bununla birlikte, duyguya ilişkin çalışmalar kuramcı ve araştırmacıların konunun farklı yönleriyle ilgili görüş birliğine varmasına yardımcı olmuştur (Greenberg ve Johnson, 2014). Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2019) duyguyu, “belirli nesne, olay ve bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim, kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik” olarak tanımlamaktadır. Goleman (1996)’a göre duygu, bir his ve bu hisse ait meydana gelen belli düşünceler, biyolojik ve psikolojik haller ve eyleme geçme eğilimidir. Nelson ve Israel (2014) ise duyguları görece kısa ya da yoğunluğu değişen ve olumlu ya da olumsuz olarak deneyimlenebilen daha genel ruh hali olarak ifade etmişlerdir. Duygunun geniş anlamda kabul görmüş üç bileşeni şunlardır: (1) kişisel üzüntü, sevinç, öfke, iğrenme ve benzeri “hisler”; (2) otonomik sinir sistemi uyarılması ve hızlı kalp atışı gibi bedensel tepkiler ve (3) gülümseme, kaş çatma gibi açık davranışsal ifadeler (Nelson ve Israel, 2014). Greenberg ve Safran (1987b)’a göre; duygular, düşünceler ve bedensel duyumlar sürmekte olan yaşantısal sürecin ve davranışı tayin eden örgütlenme

sürecinin parçalarıdır. Duygu, “eyleme olan eğilim” olarak da ifade edilmiştir (Lang, 1984).

Alanyazında duygunun tanımlanmasına ilişkin farklı yaklaşımların yer aldığı görülmektedir. Bunlardan bir kısmı duygularla davranış arasındaki ilişkiye, diğerleri ise duygusal ve bedensel deneyime dikkat çekmektedir. Duygu davranışla yakından ilişkili ve karşılıklı etkileşim halinde olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, duygu insan ile çevreyi birbirine bağlamakta ve bireyler diğer insanlar ya da nesnelerle ilgili olarak duyguyu deneyimlemektedir (Greenberg ve Johnson, 2014). Aynı şekilde duyguya da eyleme geçme eğilimi eşlik eder ama bu eğilimler eylem haline gelebilir ya da gelmeyebilir. Farklı eylemler farklı duygular eşliğinde ortaya çıkar ve hangi eylemin olduğu öğrenmenin rol aldığı bir süreçtir. Örneğin öfke duygusu eyleme (sözel ya da fiziksel) farklı şekillerde dökülebilir, seçilen davranış öğrenme sürecinin bir çıktısıdır (Greenberg ve Johnson, 2014). Dolayısıyla insanın işaret sistemlerinden biri olan duyguyu fark etmek, anlamak, nelere işaret ettiğini görmek ve ona göre davranmaya çabalamanın gerekli olduğu ifade edilmektedir (Türkçapar, 2020).

Duygular neredeyse tüm insan deneyimlerine dâhil olmakta ve birçok işleve hizmet etmektedir. İletişimde rol alma, empatinin gelişimine dâhil olma, bireysel düşünce ve davranışları güdüleme ve yönlendirme bunlardan bazılarıdır. Duygular psikolojik zorluk ve uyumsuzlukta kritik role sahiptir. Olumsuz duyguların yanında kimi zaman olumlu duygular da uyumlu işleyişi farklı şekillerde bozabilmektedir (Nelson ve Israel, 2014). Bebekler bize duygunun biyolojik kökenine dair epey fazla fikir verirler. Örneğin, bebekler insan yüzü benzeri şekillere neşe belirtileri gösterirken gölge ve örümcek benzeri şekillere korku belirtileri ile tepki verirler. Buna ek olarak, çeşitli duyguların yüz ifadeleri ile ilgili yapılmış kültürlerarası çalışmalarda, mutluluk, üzüntü, öfke, korku ve tiksime gibi bazı yüz ifadelerinin evrensel olduğu bulunmuştur (Ekman ve Friesen, 1975; akt. Greenberg ve Johnson, 2014).

İnsan davranışlarına temel teşkil eden duygular, çevreden ve diğer insanlardan bağımsız değildir. Bizi diğer nesnelere yaklaştırır ya da uzaklaştırır ve aramızda bağlantı kurarlar. Eylem için kişiyi organize ederler ancak direkt olarak davranışa yol açmazlar (Greenberg ve Johnson, 2014). Sosyal etkileşimin odağında yer alan duygular kişinin diğerleriyle olan iletişimini başlatma, devam ettirme ve sonlandırma girişimleri veya hazır bulunuşluğuna hizmet etmektedir (Campos, Frankel ve Camras, 2004). Duygular görevlerine uygun şekilde anlaşılır ve kullanılırsa hayatımızı olumlu yönde geliştirir ancak yanlış biçimde değerlendirilir ve davranılırsa birçok duygusal ve

davranışsal sorunların meydana gelmesine yol açabilir (Türkçapar, 2020). Alanyazındaki çalışmalar duygunun insan yaşamındaki önemi konusunda fikir vermektedir. Bireylerin genel sağlık durumu ve psikososyal gelişiminin duygularla ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Çöllü, 2017). Dolayısıyla geçmişten bugüne duygular insan yaşamının önemli bir bileşeni olmuş, kişinin çevreye uyumlu bir yaşam sürmesinde etkili olmuştur. Duyguların farkındalığı ve buna uygun yanıtlar vermesi kişinin gelişimsel sürecinde beklenen bir aşamadır.

İlk Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim

İnsan duygusu yaşamın erken dönemlerinden itibaren belirgin ve hızlı bir biçimde sosyal gelişimle iç içe bir gelişim göstermektedir. Erken dönemde bebeklerin sevinç, üzüntü, korku gibi temel duyguları gösterdikleri, yaşamın ikinci yılında ise utanç ve suçluluk gibi daha karmaşık duyguların görüldüğü ifade edilmektedir (Rosenblum, Dayton ve Muzik, 2009). Diğer insanlara verilen uygun duygusal tepkilerin erken dönemde görüldüğü bilinmektedir. İki aylıkken sosyal gülümsemenin görülmesi ve 12-18 aylık bir bebeğin diğerlerinin ifadesini referans alarak kendi yanıtlarını düzenlemesi bunun örneklerindendir (Nelson ve Israel, 2014). Thomann ve Carter (2008)'e göre bebeklerin bulundukları duygusal iklime oldukça duyarlı oldukları ve farklı duygulara ait yüz ve sözel ifadelere olumlu ya da olumsuz yanıt verdikleri gözlenmektedir. 6-7 aylık bebeklerde sosyal oyunla eğlenme ve aynadaki görüntüsü benzeri nesneleri keşfetme eğilimi görülmektedir. Bir yaş civarında diğerlerini taklit etmekten ve yeni becerilerden keyif aldıkları gözlenmiştir. 2 yaşla birlikte bir şeyleri bağımsız olarak yapma eğilimi ve başarı ve hüsrana duygularına dair farkındalığın arttığı ifade edilmektedir (Thomann ve Carter, 2008).

İki-beş yaş dönemi duygu ve düşünce arasındaki bağlantıların gelişimi açısından oldukça önemli bir dönem olarak gösterilmektedir. İki-üç yaşında çocukların temel duyguları isimlendirebildiği, duygular hakkında konuşabildiği ve duygusal ifadeleri üzerinde biraz kontrol sahibi olduğu ifade edilmektedir (Izard, Fine, Mastow, Trentacosta ve Campbell, 2002). Okul öncesi dönemde gelişimin hızla ilerlediği ve çocukların duygulara ilişkin farkındalığa eriştiği gözlenmektedir (Denham, 1998). Okul öncesi dönemde çocukların sosyal beceri ve davranışlarının gelişiminde kazanılması gereken duygusal beceriler ihmal edildiğinde ve desteklenmediğinde çekingenlik, karşı gelme, dürtüsellik ve öfke problemleri gibi bazı sorunlarla karşılaşıldığı ifade

edilmektedir (Cole, Waxler, Fox, Usher ve Welsh, 1996; Trentacosta, Izard, Carrol ve Fine, 2006).

Duygu Kuramları

Karmaşık zihinsel bir işlev olan duygusal deneyimlerin nasıl oluştuğuyla ilgili farklı kuramlar mevcuttur. Bu konuda en bilinen kuramlar; James-Lange, Cannon-Bard, Schacter-Singer ve bilişsel değerlendirme kuramları olarak ifade edilebilir.

James-Lange Kuramı. Amerikalı psikolog William James, 1884 yılında duyguların oluşumuyla ilgili yazdığı makalesiyle duygu konusuna yeni bir bakış sunmuştur. Lange ise benzer biçimde 1885 yılında konuya ilişkin fikirlerini ifade etmiştir. James-Lange kuramı kısaca şöyle özetlenebilir; dışarıdan gelen uyarıcı bir veya daha fazla duyu organını uyarır, geri dönüt tepki gönderen dürtüler kortekse ulaşır ve nesne algılanır, daha sonra kaslara ve duyu organlarına ulaşır ve onları farklı şekillerde değiştirir. Beyne geri dönüt tepki gönderen dürtüler farklı organlardan kortekse geri döndüğünde ve korteks tarafından algılandıklarında “basit nesne algılanması” “nesnenin duygusal olarak hissedilmesi”ne dönüşür. Diğer bir deyişle, bedensel duyumların değişimi gerçekleştiği sürece duygu vardır, bedensel semptomları sanılan duygunun resminden çıkardığımızda geriye hiçbir şey kalmayacaktır (Cannon, 1927).

James ve Lange’a göre duyguların kaynağı bedende oluşan fizyolojik değişikliklerdir. Kuramın temel iddiası duyguların, bedenimizin çevreye verdiği tepkilerin farkına vardığımızda meydana geldiğidir. Fizyolojik belirtiler duygulardan önce oluşmaktadır (Cüceloğlu, 1993). James’e (1950) göre, birey ağladığı için üzgündür, vurduğu için öfkeli ve titrediği için korkar (Akt: Kılıç, 2020). Bu kuramda duygu zincirindeki en belirgin rol davranışları tetikleyen otonom sinir sisteminin meydana getirdiği eylemlerdir (Gerrig ve Zimbardo, 2015). Duyguların oluşumuna dair fizyolojik bir bakış sunan bu kuram Psikofizyolojik kuram olarak da ifade edilmektedir (Plutchik, 2001).

Cannon-Bard Kuramı. Walter Cannon ve Philip Bard 1920’lerde James-Lange’in duygu kuramına güçlü eleştirilerde bulunmuşlardır. Bedensel belirtilerin tek başına duyguların kaynağında yer aldığı görüşünü reddeden Cannon- Bard teorisine

göre süreç James-Lange teorisinin ifade ettiği şekilde seyretmez. Duygusal deneyimin merkezinde talamik süreç vardır. Teorinin ana fikri, talamik süreç uyarıldığında basit hissetmeye duygunun özel niteliğinin eklendiği yönündedir. Talamik aktivasyonlar gerçekleştiğinde, bedensel değişimler ile duygusal deneyimler eş zamanlı olarak gerçekleşmektedir (Cannon, 1927). Talamustan gelen sinyaller duygusal bir his üretmek için korteksin bir alanına ve duyguların dışa yansıtılması amacıyla da başka alanına gönderilmektedir (Gerrig ve Zimbardo, 2015). Cannon (1927)'a göre bir duyguyla ilişkili fiziksel değişiklikleri ve dış görünüşleri taklit etmek gerçek anlamda o duyguyu deneyimlemek anlamına gelmez. Soğuk ve duygusuz bir taklit olmaktan öteye geçemez. Talamus, duygusal uyarının ilk işlendiği yer olarak duygusal deneyimde merkezi bir role sahiptir (Cannon, 1927).

Schachter- Singer Kuramı (İki Faktörlü Duygu Kuramı). Stanley Schachter ve Jerome Singer (1962) tarafından ilan edilen duygu kuramı Schachter tarafından genişletilmesiyle son halini almıştır. İki faktörlü duygu kuramı olarak da bilinen kuram, duygusal yaşantının bilişsel faktörler ve fizyolojik uyarılmanın etkileşiminden meydana geldiğini ifade etmektedir. Kuram şu şekilde şematize edilmiştir: (1) içsel işaretler (fiziksel uyarılma) (2) değerlendirme (bilişsel) sürecini uyarmaktadır. Değerlendirme süreci ise sonuç olarak (4) dışsal işaretleri göz önüne alarak (3) tanımlama sürecine yol açmaktadır. Bu adımların sonucu ise duygusal yaşantıyı meydana getirmektedir (London ve Nisbett, 2017).

Diğer yandan, Schachter duyguların farklı şekillerde uyarıldığını ifade etmektedir. Doğada görülen bir dışsal işaret içsel işaretlere yol açabilir (bir ayının aniden görülmesi otonomik uyarılmayı başlatabilir). Böylece değerlendirme süreci olmadan ve tanımlama süreci başlatılmadan duygu oluşabilir (London ve Nisbett, 2017).

Schachter-Singer kuramına göre, fiziksel uyarılma çevresel bağlama dayalı olarak bilişsel olarak yorumlanmakta ve bu süreç duygusal yaşantıyı oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, bilişsel değerlendirme sonucunda duygusal deneyim tanımlanmaktadır (Reisenzein, 1983).

Bilişsel Değerleme Kuramı (Atıf Kuramı). 1960'da Magda Arnold ve daha sonra 1991'de Psikolog Richard Lazarus tarafından geliştirilmiş olan kuramlar

değerlendirme kuramları başlığı altında yer almaktadır (Moors, Ellsworth, Scherer ve Frijda, 2013). Değerlendirme kuramları, duyguların olaylara ilişkin bilişsel değerlendirmelere dayanarak oluştuğunu ifade eder. Bu değerlendirmeler aynı olaya ilişkin farklı kişilerde farklı duygusal yanıtlara yol açabilir (Moors vd., 2013). Uyarının değerlendirilmesi; hedefler ve beklentilerle uyumlu olup olmama durumu, kontrol edilemeyeceği ve kimin/neyin sebep olduğu gibi faktörler tarafından belirlenmektedir (Moors, 2017). Richard Lazarus atıf kuramını Magda Arnold'un geliştirmiş olduğu değerlendirme kuramı üzerine inşa etmiştir. Lazarus'un geliştirmiş olduğu kuramda da, duygularımız uyarınları değerlendirme şeklimiz tarafından belirlenir ancak ani ve bilinçdışı değerlendirmeler uyarı ve duygusal yanıt arasında aracılık etmektedir. Lazarus ayrıca olayın anlam ve önemini belirleyen birincil değerlendirme ile bireyin bu olayın sonuçları ile baş edebilme becerisini ve kaynaklarını değerlendiren ikincil değerlendirmeyi birbirinden ayırmıştır. Schachter- Singer duygu kuramının ifade ettiği duyguların bilişsel ve fizyolojik faktörlerin etkileşiminin sonucu olduğu görüşünün aksine, Lazarus değerlendirmenin bilişsel sınıflandırmaya yol açtığı ve anında hem fizyolojik uyarılma hem de duygusal yaşantıyı uyardığını ifade etmektedir (Lazarus ve Smith, 1990; Lazarus, 1991).

Lazarus (1991)'a göre duygulara ilişkin kuramlar duyguyu ilişkisel, motivasyonel ve bilişsel olarak kapsamalıdır. Duyguların güdüsel yönü kişinin hedeflerinin değerlendirmesini, bilişsel yönü ise kişinin bir duruma dair değerlendirmesini içermektedir. Duygusal deneyimin anlaşılmasında birey-çevre etkileşiminin rolüne vurgu yapılmıştır. Bunun yanında her duygu ailesi için farklı bir değerlendirme sistemine dikkat çekilmiştir (Lazarus, 1991). Değerlendirme teorilerine göre; hareket eğilimi, fizyolojik yanıt, davranış, hislerin yoğunluğu ve kalitesini değerlendirme belirlemektedir (Moors vd., 2013).

Özetle, tarihsel açıdan ele aldığımız duygu kuramları duygunun kaynağına ve oluşumuna ilişkin farklı bakış açılarını yansıtmaktadır. James-Lange kuramına göre duygunun kaynağı bedende oluşan fizyolojik belirtiler olarak ifade edilirken (Cannon, 1927) Cannon-Bard kuramına göre talamik aktivasyonlar duygusal deneyimin merkezinde yer almakta ve fizyolojik belirtiler ile duygusal deneyim eş zamanlı oluşmaktadır (Cannon, 1927). Diğer yandan, Schachter- Singer kuramı fiziksel uyarılmanın bağlama dayalı olarak bilişsel olarak yorumlanmasıyla duygusal yaşantının meydana geldiğini ifade etmektedir (Reisenzein, 1983). Bilişsel değerlendirme kuramına göre ise değerlendirme bilişsel sınıflandırmaya yol açmakta ve hem fizyolojik uyarılma

hem de duygusal yaşantıyı uyarmaktadır (Lazarus, 1991). Duygunun kaynağına yönelik fiziksel ve bilişsel olmak üzere farklı yönlele dikkat çekilmektedir. Bu çalışmada da okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ve annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının incelenmesi yönüyle duygunun oluşum sürecine ilişkin sözü edilen kuramlar önem arz etmektedir.

Duygu Düzenleme

Alanyazında özellikle son 20 yıldır incelenen duygu düzenleme kavramı farklı araştırmacı ve kuramcılar tarafından değişik biçimlerde formüle edilmiştir. Alanyazına bakıldığında duygu düzenleme konusunda yapılan araştırmalardaki büyük artışın bu konuyu modern psikolojinin en canlı konularından biri haline getirdiği görülmektedir (Koole, 2010). İlk olarak Freud’un savunma mekanizmaları ve anksiyeteye dair açıklamalarıyla karşımıza çıkan duygu düzenleme araştırmalarının öncülleri psikanalitik yaklaşıma dayanmaktadır (Gross, 1998). Denham (1998) tarafından; kişinin olumsuz ve istenmeyen duygulara sebep olan durumlarla başa çıkmaya çalışırken duygularının yoğunluğunu arttırma, azaltma ve gizleme becerileri şeklinde tanımlanan duygu düzenleme, Koole (2010) tarafından ise; ruh hali, zorlanma, olumlu ya da olumsuz içerikleri de içine alacak şekilde tüm duygusal durumların düzenlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Premo ve Kiel (2014) ise duygu düzenlemeyi; bireyin belirli bir durum veya olay karşısında kendi amaçlarını gerçekleştirme hedefiyle duygusal, bilişsel ve sosyal taleplere göre davranışlarını düzenleyebilme becerisi şeklinde tarif etmektedir.

Thompson (1994) ise duygu düzenlemeyi; “bireyin amaçlarına ulaşabilmesi için duygusal yanıtların özellikle yoğun ve geçici özelliklerinin izlenme, değerlendirilme ve değiştirilmesinden sorumlu olan içsel ve dışsal süreçleri içerir” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımın içerdiği varsayımlardan biri, duygu düzenlemenin kişinin hem öz-düzenleyici çabaları hem de diğer insanların düzenleyici etkilerinden türediğidir. Her ikisi de önemli olmakla birlikte özellikle gelişimsel bağlamda bakımverenin çocuğun hislerini yönetme sürecinde üstlendiği önemli rolü ifade etmektedir. Hem ocuklar hem yetişkinler için, dışsal duygu düzenleme kişinin duygusal hedeflerini başarması amaciyla sağlanmaktadır. Kendini sakinleştiremeyen bir bebeği rahatlatmak ya da duygusal desteğe ihtiyacı olan bir arkadaşı neşelendirmek gibi örneklendirilebilir (Thompson, 2011).

Duygu düzenleme, bireylerin duygu yüklü durumlarını yönetmeye yönelik aktif çabalarından oluşmaktadır (Koole, 2009). Genellikle duygusal tepkilerde değişimlere yol açan duygu düzenleme; duygu türlerinde, ne zaman ve ne biçimde deneyimlediklerinde ve nasıl ifade edildiklerindeki değişimlerle kendini göstermektedir (Gross, 1998) ve bireylerin duyguları üzerinde çalıştığı için davranış, fizyoloji ve hisler de dâhil olacak şekilde duygusal yanıtın tüm formlarını etkilemektedir. Duygu düzenleme insanların kaygı, öfke, sevinç gibi farklı duygusal durumlarını yok etmek için değildir. Aksine, kişilerin duygusal durumlarını değerlik, uyarılma ve yaklaşma-kaçınma gibi boyutlar üzerinden değiştirmeyi ifade etmektedir (Koole, 2010).

Duygu düzenleme olumsuz duygular gibi olumlu duyguları da içermektedir ve duyguları kısıtlamak, kesmek kadar duygusal uyarılmayı koruma ve artırmaya da yol açabilir. Bunun yanında, kaygılı veya korkulu bir durumda olumlu düşünmek gibi, duruma uygun davranışı motive edebilmek için alternatif duygular uyandırmayı da içermektedir (Thompson, 2011). Duygu düzenleyici süreçler otomatik ya da kontrollü, bilinçli ya da bilinçdışı olabilir ve etkileri bir ya da daha fazla alanda gerçekleşebilir. Duygu deneyimlendiğinde oluşan yanıt bileşenlerindeki (fizyolojik tepkiler gibi) değişimlerle de etkileşim halindedir (Gross, 1998). Duygu düzenleyici etkilerin diğer bir hedefi ise duygusal yanıtın geçici özellikleri olarak belirtilmektedir. Oluşma hızı, kalıcılığı, düzelme süreci, kapsamı ve uygunluğunu değiştirmek bu kapsama girmektedir (Thompson, 2011).

Duygu düzenleme çoğunlukla bireysel bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Kişinin hangi duyguyu hissedeceğini, ne zaman olacağını ya da nasıl deneyimleyeceğini ve davranışsal olarak nasıl ifade edeceğini etkilediği durumlarda gerçekleşen düzenleme içsel olarak meydana gelmektedir (Gross, 1998a). Duygu düzenleyememe ise bireyin duygularını farklı yollarla düzenlemekte başarısız olması ve bağlamsal açıdan uygunsuz duygu ve davranışlara yol açması olarak tanımlanmaktadır (Gratz and Roamer, 2004). Duygu düzenleme çok bileşenli süreçleri içermektedir. Duyguyu izlemek ve değerlendirmek onu değiştirmek için gerekli bir başlangıçtır. Birinin duygusal durumunu izlemesi ve değerlendirmesi ise örtük ve bilinç dışıdır ve kültürel değerlerle şekillenmektedir (Thompson, 2011).

Yapılan çalışmalara dayanarak ortaya konan bir duygu düzenleme modeli Gratz ve Roemer (2004) tarafından ifade edilen dört aşamalı modeldir. Bu modele göre adımlar sırasıyla; (a) duygulara ilişkin farkındalık ve anlayış, (b) duyguları kabul, (c) dürtüsel davranışların kontrolü ve olumsuz duygular deneyimlendiğinde hedeflerle

uyumlu biçimde davranma ve son olarak (d) bağlama uygun duygu düzenleme stratejilerini kişinin hedefleri ve durumun talepleri doğrultusunda duygusal tepkiyi ayarlayabilmek için kullanabilme becerisi olarak ifade edilmektedir. Bu aşamalardan birinin veya daha fazlasının yokluğunun duygu düzenleme güçlüğüne işaret ettiği belirtilmiştir (Gratz ve Roemer, 2004).

Duyguyla ilişkili nöral uyarılma sistemlerinin yenidoğanlardaki işlevselliği ve duygusal olgunluk ile öz-kontrole yardımcı olacak biçimde ilk yıllarda önemli ölçüde geliştiği ifade edilmektedir (Gunnar & Vazquez, 2006). Yapılan gelişimsel çalışmalar yaşla birlikte gözlenen bu değişimin stresle başa çıkabilme ve öz-düzenleme kapasitesinin gelişiminde bakımverenin duyarlılığı ve erken dönem deneyimlerin kalitesinden etkilendiğini göstermektedir (Boyce & Ellis, 2005; Gunnar & Donzella, 2002; akt. Thompson, 2011). Bunun yanında, beynin duygusal döngüsünde merkezi bir düğüm olarak görülen orbital prefrontal korteks (OFC)'de oluşmuş bir hasar ya da fonksiyon bozukluğunun önemli ölçüde değişmiş duygu düzenleme becerisi ile ilişkisine dikkat çekilmiştir (Bechara, Damasio ve Damasio, 2000). Daha ileri çalışmalarda, OFC hasarına sahip hastaların “sonradan edinilmiş sosyopatik davranışlar” gösterdiği belirtilmektedir (Saver, Damasio, 1991).

Duygusal uyarıyı düzenlemeye ilişkin içsel ve dışsal kapasiteyi içeren duygu düzenleyici süreçlerin gelişimi hayat boyu sürmekte ve birey ile sosyal çevrenin talepleri arasında süregiden bir diyalektiği kapsamaktadır (Thompson, 1991). Duygu düzenleme becerilerinin gelişimi duygusal gelişimin önemli bir parçasıdır çünkü duygular dışsal olarak düzenlenirken gelişimle birlikte öz-düzenlemeye dönüşmekte, duygusal deneyim sosyalleşmekte ve birey için yeni anlamlar kazanmaktadır. Kendisi tarafından kontrol edilebilir ve amaca yönelik kullanılabilir hale gelmekte ve bu sayede çocuğun stratejik davranışsal kaynaklarına katkı sağlamaktadır (Thompson, 1991). Çocukların hislerini izleme kapasiteleri ve duygularını değerlendirme biçimlerinde önemli gelişimsel değişimler yaşanmaktadır. Çocuğun mizacı, travmatik yaşantılar, kronik stres yaratan durumlar, kötü muamele de bu iki bileşeni önemli ölçüde etkileyebilecek değişkenlerdir. Buna ek olarak, duyguları izleme ve değerlendirme diğerleri tarafından da gerçekleştirilebilir ve bu duygu düzenlemenin sosyalleşmesini etkilemektedir. Aile ve arkadaş gruplarında kişinin duygusal davranışının nasıl değerlendirildiği buna örnek verilebilir (Thompson, 2011).

Duygu düzenleyici süreçler kişilik işlevinde temeldir ve bireysel farklılıkların önemli bir kaynağıdır. Belirgin düzeyde psikolojik ve fiziksel sağlığı

şekillendirmektedir (Gross, 1999). Duygu düzenlemenin önemine dikkat çeken diğer sebep duygu düzenleyici süreçlerin bilişsel işlev ve akademik başarıyla olan ilişkisidir. Duygu düzenleme becerisi akademik başarıyı performans stresi, test kaygısı gibi faktörleri yönetebilme yönünden etkilemektedir. (Thompson, 1991). Sonuç olarak, duygu düzenleme birçok aşamadan geçerek ve farklı süreçleri etkileyerek meydana gelmektedir. Gross (1998) tarafından önerilen duygu düzenleme modeli alanyazında duygu düzenleme stratejilerini açıklayan önemli bir çerçeve niteliğine sahiptir.

Süreç Modeli. Gross'un önermiş olduğu süreç modeli (process model) duygu düzenleme stratejilerini kavramsal bir yapıda incelemektedir. Bu modele göre, duygu düzenleme süreçleri 5 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; durum seçimi, durum değişimi, dikkat açılımı, bilişsel değişim ve yanıt değişimidir. Bu aşamalar duygu oluşturulmadan önce gerçekleşen öncül odaklı duygu düzenleme ve duygu meydana geldikten sonra gerçekleşen tepki odaklı duygu düzenleme olarak ikiye ayrılmıştır (Gross, 1998).

Durum seçimi, potansiyel olarak duygu uyandıracak bir duruma girip girmemeyi seçmeyi ifade ediyor. Özellikle bir takım kişiler, yerler veya aktivitelere yaklaşmak veya kaçınmak konusunda seçim yapmayı kapsamaktadır. Bireyler duygularını düzenlemek amacıyla belirli hallerdeki duygusal yaşantıyı tahmin edebilir ve bu sayede o durumdan kaçınmayı ya da yaklaşmayı tercih edebilirler (Werner ve Gross, 2010). Ancak durumlar genellikle kompleks bir yapıya sahiptir ve bu konuda mantıklı seçimler yapabilmek için kişinin kendini tanıması gereklidir. Aksi takdirde kısa süreli faydaların yanında uzun süreli bedelleri olacaktır (Gross, 1998). Utangaç bir kişinin kaygı düzeyini düşürmek için sosyal ortamlardan kaçınmasının kısa süreli rahatlama sağlamasının yanında uzun vadede sosyal izolasyona yol açması buna örnek olarak verilebilir (Leary, 1986; akt. Gross, 1998).

Durum değişimi ise, durum bir kere seçildikten sonra, durumun duygusal etkilerini değiştirme amacıyla durum üzerinde yapılan etkileri içerir. Örneğin, obsesif kompulsif bozukluğu olan biri mikrop barındıran halka açık bir restorana giderse, kağıt havlu kullanabilir ve çıplak cildiyle bir yere dokunmaktan kaçınabilir. Bu tarz durum içinde değişiklik yapmaya ve olması muhtemel duygusal etkileri değiştirmeye yönelik çabalar duygu düzenleyici stratejilerin ikinci kümesini oluşturmaktadır (Werner ve Gross, 2010). Burada bahsedilen manada durum değişimi dış, fiziksel çevrede yapılan değişimleri ifade etmektedir (Gross, 2015). Durum değişimi stratejileri birçok durumda

uygun ve işlevsel olmakla birlikte bazı durumlarda uyumsuzluğa neden olabilmektedir (Werner ve Gross, 2010). Örneğin sosyal anksiyetesi olan biri sosyal durumlara katılsa bile sürekli durum değişimi stratejileri ve güvenlik davranışları kullandığı için bu maruz kalma durumlarından faydalanamayacaktır (Clark, 2001).

Dikkat yayılması, kişinin duygularını etkileyecek şekilde dikkatini mevcut durum içinde yönlendirmesini içerir. İlk iki duygu düzenleme biçiminin aksine, kişi-çevre yapılanmasının değiştirilmesini gerektirmez. Süreç modeline göre dikkat yayılması duygu eğrisinde durum değişiminden sonra gelmekte ve durum seçimi ya da değişimi mümkün olmadığında kullanılmaktadır. Uyumsuz dikkat yayılması şekilleri arasında ruminasyon ve endişe sayılabilir (Werner ve Gross, 2010). Bu strateji bebeklikten itibaren kullanılması ve yaşam boyu devam etmesi yönüyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Dikkat yayılmasının yaygın kullanımlarından biri olan dikkat dağıtma, dikkatini verilen durum içinde başka bir yöne yönlendirme ya da dikkatini mevcut durumdan uzağa çevirme olarak tanımlanmaktadır. Bir sahnenin duygu uyandırıcı özelliğinden nötr bir özelliğine dikkati vermek ya da kişinin can sıkıcı bir toplantıda tatil planını düşünmesi olarak örnek verilebilir (Gross, 2015). Yapılan FMRI çalışmaları, dikkat dağıtmanın amigdala gibi subkortikal duygu üreten yapıları etkili biçimde regüle ettiğini göstermiştir (McRae et al., 2010, akt. Gross, 2015).

Bilişsel değişim, kişinin durumun duygusal etkilerini değiştirme amacıyla duruma dair değerlendirmesini değiştirmesi olarak ifade edilmektedir. İçsel ya da dışsal bir durum hakkında nasıl düşündüğünü ya da o durumun sebep oldukları ile başa çıkma konusunda kendi kapasitesi hakkındaki düşüncesini değiştirmesi yoluyla onun duygusal önemini değiştirmeye yönelik çabadır. Yeniden değerlendirmenin uyumlu bir duygu düzenleme stratejisi olduğu gösterilmiştir (Werner ve Gross, 2010). Yeniden değerlendirmenin kişilerarası işlevsellik ve iyi oluş ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Yeniden değerlendiricilerin ise daha az depresif semptom ve daha fazla benlik saygısı, yaşam doyumu ve iyi oluş gösterdikleri belirtilmiştir (Gross ve John, 2003).

Reddetme, soyutlama, mantığa bürüne gibi klasik psikolojik savunmalar da bu genel başlığın altında ele alınmaktadır (Gross, 1998). Diğer bilişsel değişim metodu ise dikkati sosyal karşılaştırma yoluyla daha aşağıdakilere vermek, başka bir ifadeyle kişinin kendi durumunu daha az şanslı gördüğü biriyle karşılaştırmasıdır. Bu sayede olumsuz duygu azalmaktadır (Taylor ve Lobel, 1989; akt. Gross, 1998).

Son duygu düzenleme stratejisi olan tepki değişimi, duygu oluşturuıcı süreçlerden daha geç, tepki eğilimleri başladıktan sonra gerçekleşmektedir. Duygusal yanıtın deneyimsel, davranışsal ve fizyolojik yönlerini mümkün olduğunca direkt olarak etkilemeyi içerir (Werner ve Gross, 2010). Duygunun fizyolojik ve deneyimsel özelliklerini düzenleme girişimleri yaygın olarak görülmektedir. Kas gerginliği ya da sempatik hiperaktivite gibi fiziksel tepkiler için kullanılan ilaçlar buna örnek verilebilir (Gross, 1998). En yaygın tepki değişimi formlarından biri olan ifade sel baskılama devam eden duygu ifade edici davranıştan kaçınma çabalarını ifade etmektedir (Gross, 2015). Baskılama teorik olarak duygusal deneyimi azaltmak anlamında kullanılsa da, sağlıklı insanlarda olumsuz duyguyu artırdığı gözlenmektedir (Gross ve John, 2003). Duygu düzenlemenin amacı olumsuz duygusal deneyimi azaltmaktır. Bu nedenle ifade baskılama uyumsuz bir strateji olarak ifade edilebilir çünkü olumsuz duyguları azaltmamakta ve fizyolojik uyarılmayı artırmaktadır. Olumlu duygu ifadesinin baskılanması da bağlanma ve yakınlığı azaltmak yoluyla uyumsuz olmaktadır. Duygu ifade edici davranışlar kişilerarası iletişimde diğerlerinin hislerini ve davranışlarını etkileme açısından esastır (Gross ve Levenson, 1997). Deneyimsel baskılama ise belirli olayları deneyimlemeye karşı isteksizlik ve kasıtlı kaçma çabaları olarak ifade edilmektedir (Werner ve Gross, 2010). Duygusal deneyimi değiştirme hedefiyle sigara, alkol, uyuşturucu ve yiyeceklerin kullanılması da yaygın biçimde görülen yöntemlerdir (Gross, 1998).

Özetle, Gross'un süreç modeli duygu düzenleme stratejilerine ilişkin bütüncül bir bakış sunmaktadır.

Süreç modeli, farklı duygu düzenleme stratejilerinin kişinin şimdi ve uzun vadede nasıl hissettiği, nasıl düşündüğü ve nasıl davrandığına ilişkin farklı sonuçlar doğuracağı görüşüne sahiptir. Bu düşünce, duygunun zamanla geliştiği ve duygu üretici süreçte farklı noktalara müdahale edilmesinin farklı duygusal deneyim ve ifadeler e yol açacağı fikrine dayanmaktadır. Bu anlamda duygu düzenleme stratejileri duygu yörüngesini değiştiren bir etken olarak görülmektedir (Gross, 2015).

Duygu Düzenlemenin Gelişimi

Yaşamın farklı dönemlerinde duygu düzenleme becerilerinde değişimler gözlenmektedir. Bu kısımda duygu düzenlemenin gelişimsel süreçle birlikte nasıl şekil

aldığı, hayat boyu nasıl bir seyir izlediği ve hangi faktörlerden etkilendiği incelenecektir.

Çocuklukta Duygu Düzenleme. Duygu düzenleme, doğumdan itibaren birtakım becerilerin edinilmesi ile zaman içinde gelişen bir yapı gösterir (Dodge ve Garber, 1991). Bebeklik dönemi, çocuklukta duygu düzenlemenin temellerinin atıldığı bir zaman dilimidir. Bu nedenle öncelikle bu döneme bakmak önemlidir. Yaşamın ilk yılında duygu düzenleme bazı dışsal düzenleyiciler (örn: bakımveren) tarafından sağlanmakta ve duygusal gelişim belirli bir sosyal ekoloji dahilinde karşılıklı etkileşimin çıktısı olarak gerçekleşmektedir (Malatesta ve Magai, 1991, akt. Friedlmeier ve Trommsdorff, 1999). Kopp (1989)'a göre dışsal destek çocuklukta duygu düzenlemenin vazgeçilmezidir. Belirsizlik durumunda bebekler bakım verenlerinden yakınlık arıyor ve onların duygusal ve sözel ifadelerini kendi duygusal tepkileri için bir rehber olarak kullanmak yoluyla olumsuz duygularını düzenliyorlar. Diğerlerinin (özellikle anneleri) olaylara tepkilerini referans alarak bunu gerçekleştiriyorlar. Bakımveren tarafından sağlanan bakım ve koruma ihtiyacı bebeklerdeki sosyoduygusal gelişimin başlangıcı olmaktadır (Bowlby, 1982). Duygunun diğer yönleri gibi düzenleme becerisinin gelişiminde de ebeveynlik kritik bir role sahiptir. Örneğin annenin bebeğin işaretlerine olan duyarlılığı bebeğin stresle başa çıkmasında yardımcı olmakta önemli olabilmektedir (Albers, Riksen-Walraven, Sweep ve Weerth, 2008). Stres durumlarında küçük çocuklar olumsuz duygusal durumunu azaltmak için anneyle göz kontağı kurmak ya da fiziksel yakınlık aramak gibi yollarla destek arayışına girebilirler (Friedlmeier ve Trommsdorff, 1999).

Küçük çocukların zihin ve bedenlerini kontrol edebilme becerileri geliştikçe durum değişimi ve tepki değiştirmenin basit formları gibi yeni duygu düzenleme biçimleri mümkün olmaktadır. Gelişen dil becerileri yeni duyguların düzenlenmesini kolaylaştırmaktadır. Dil hem çocuğun çevresini daha iyi kontrol etmesine hem de bakımverenin doğrudan duygu düzenleyici yönergeler vermesine ve açıklamasına izin vermektedir. Aile üyeleri ve özellikle akranlarla olan etkileşimler yeni duygu düzenleme zorlukları ve fırsatlarını da getirmektedir (Gross, 2015). Çocuklar olumlu ve olumsuz duygularını yönetebilmek için sosyal kuralları öğrenir ve gelişen düşünme biçimlerinin kendi (ve diğerlerinin) duygularını şekillendirmesinin gücünü kavramaya başlarlar (Harris, 1989; akt. Gross, 2015). Dil özellikle güçlü dışsal duygu düzenleme

biçimlerine fırsat vermesi yönüyle çocuğun duygusal deneyimine katkı sağlamaktadır. Bu sayede çocuk yetişkinlerden duygu düzenleme gerektiren durumlar, regüle edilmiş duygunun faydaları, hangi stratejilerin kullanılabileceği ve duygusal ifadeye ilişkin sosyal kurallara dair sözel mesajlar alabilmektedir. (Thompson, 1991). Üçüncü yılın sonunda zihin kuramı becerisinin gelişmesiyle, okul öncesi çocuklar daha öz farkındalıklı halde kendi duygusal deneyimleri ile arzularının tatmini ya da hüsrana uğraması arasında bağlantı kurabilir hale gelmektedir (Thompson, 2011).

2-3 yaşlarında anneyle göz teması kurma, koşma, sarılma gibi dışsal odaklı duygu düzenleme biçimleri gözlenirken, ilerleyen yaşla birlikte kendini yatıştırma, kendine dokunma, kendini uyarma gibi bağımsız düzenleme davranışları görülmektedir (Premo ve Kiel, 2014). Sözel ve sözel olmayan öğretim tarzları hem görsel hem işitsel kanallar yoluyla çocuğa duyguya ilişkin tamamlayıcı bilgiler sağlamaktadır. Yetişkin modelleme, sözel yönergeler ve rol oyunları gibi farklı stratejilerin dâhil olduğu farklı öğretim kanalları gözlenmektedir (Wyman, Cross, Brown, Yu, Tu ve Eberly, 2010).

İki-beş yaş dönemi duygu ve düşünce arasındaki bağlantıların gelişimi açısından özellikle önemli bir dönem olarak gösterilmektedir (Izard vd., 2002). Çocukluk dönemi boyunca duyguyu anlama ve düzenlemede farklı ilerlemeler olmaktadır. Duygu; aile sosyalleşmesi ve daha geniş kültürel bağlam tarafından şekillenen çevresel etkenlerle etkileşim halinde olan biyolojik bir kökene sahiptir (Izard, Youngstrom, Fine ve Mastow, 2006). Duygu düzenlemenin karmaşık görevi hem olumlu hem de olumsuz uyumda rol oynamaktadır. Tüm çocukların edinmek zorunda olduğu duygularını düzenleme becerisi; duyguları, biyolojik tepkileri ve duygu ifadelerini başlatmayı, korumayı ve ayarlamayı öğrenmeyi içermektedir (Eisenberg, 2006).

Okul öncesi dönem duygu düzenleme becerileri açısından kritik bir dönem olarak belirtilmektedir. Bu dönemde ev dışı ortamlarda bulunan çocuğun bulunduğu ortamın beklentilerine uygun davranması gerekmektedir (Hyson, 2004). Duyguların gerçek mi yapay mı olduğunu bilgisinin 4-6 yaş döneminde kazanılmasıyla 6 yaş çocuklarında tam anlamıyla mutsuzluk ve korku gibi negatif duygularla oynama, resim çizme, şarkı söyleme gibi oyalanma stratejileri kullanarak başa çıkabilecekleri farkındalığını oluşturmaktadır (Sabatier, Restrepo Cervantes, Moreno Torres Hoyos de los Rios ve Palacio Sanudo, 2017).

Duygunun anlaşılması çocuk yeterliliği ve uyumu açısından önemlidir. 5-7 yaş çocuklarının duygu bilgisi ve sosyal problemlerin incelendiği bir çalışmada, duygu

bilgisi çocukların başkalarının yüzündeki duygusal ifadeleri tanımlayabilmeleri ve belirli durumlarda bir kişinin deneyimlenebileceği duyguları tanımları olarak ifade edilmiştir. Duygu bilgisi daha düşük düzeyde olan çocukların 2 yıl sonra sosyal problemler ve geri çekilmeye daha yatkın oldukları bulunmuştur (Schultz, Izard, Ackerman ve Youngstrom, 2001). Diğer çalışmalar da duyguyu anlama zorlukları ile daha sonraki akademik ve psikolojik problemler arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Fine, Izard, Mostow, Trentacosta ve Ackerman, 2003; Izard vd., 2002).

Ergenlikte Duygu Düzenleme. Ergenlik ve erken yetişkinlik duygu düzenleme açısından ilgi çekici bir dönemdir. Yeni yetenekler daha sofistike bilişsel duygu düzenleme stratejilerini mümkün kılmaktadır. Bu yetenekler genellikle yeni roller ve beklentiler, artmış duygu düzeyi ve duygu düzenlemede bakımverene olan güvenin azalması ile ölçülür (Riediger ve Klipker, 2014; akt. Gross, 2015). Bunun yanında, ergenlik dönemi duygu düzenlemesinin ebeveyn-ergen ilişkisinden etkilendiği ve ebeveyn etkileşim biçiminin kısa ve uzun vadede ergenin sosyal ilişkilerine katkı sağladığı belirtilmiştir (Bell ve Calkins, 2000).

Ergenler duyguları düzenleme kapasitelerinde önemli bir artış gösterirler ve duygu düzenleme mekanizması birçok faktöre dayalı olarak karmaşık bir hal alır. Özellikle kişilerarası ilişkiler önem kazanır. Ergenler duygu düzenlerken sosyal bağlamı dikkate alma eğilimindedirler. Duygusal davranışlarını akranları ve değerli başkalarının beklentilerine göre düzenlemektedirler (Sebatier vd., 2017). 14 yaşına doğru, ergende soyut düşüncenin gelişmesiyle varsayımsal ve tümevarım düşünme özellikleri gence soyut muhakeme olanağı verir. Kuramsal düşünebilme bireye diğerlerinin bakış açısını anlama ve kendi davranışlarının sonuçlarını bu bakımdan göz önüne alabilme olanağı sağlar (Piaget, 1970; akt. Sebatier vd., 2017).

17-19 yaşlarına gelindiğinde; bakış açısı alma, empatik ilgi ve durumun yeniden değerlendirilmesi gibi duygu düzenleme stratejilerinin kullanımı ve başarısı yetişkinlerin düzeyine yaklaşmaktadır (Van der Graaff, Branje, De Wied, Hawk, Van Lier ve Meeus, 2014). Ergenliğin sonlarına doğru duygusal organizasyon ve kontrol becerileri daha sabit bir düzeye ulaşmakta ve duygu düzenlemede çoğunlukla düşünme ilişkili stratejiler ve davranış planları görülmektedir (Sebatier vd., 2017).

Yetişkinlikte Duygu Düzenleme. Yaşın artmasıyla birlikte, duygu düzenlemenin bir boyutu olan başa çıkma kaynaklarına erişim daha planlı ve stratejik olmaktadır (Thompson, 1994). Bireyler olgunlaştıkça kendi ihtiyaç ve karakterleri doğrultusunda çevresel ortamı seçmekte ve yapılandırmakta daha kabiliyetli hale gelmektedir (Lerner ve Bush Rossnagel, 1981; akt. Thompson, 1994). Belli kısıtlamalarla birlikte, duygusal gereksinimleri de içerecek biçimde sosyal ilişkiler seçilir, ev ve iş yeri ortamı düzenlenir ve arzu edilen destek ve hedefler için bağlantılar kurulabilir. Küçük bir  ocuk için çevresini gereksinimlerine göre yapılandırmak rekabetçi oyunlardansa tek başına ya da uyumlu bir arkadaş ile oynamak kadar kolayken, bir yetişkin için seçimlerin kapsamı oldukça genişlemektedir (Thompson, 1994).

Yetişkinlik döneminde birey duygusal uygulamalar öğrendikçe ve çalışma alanıyla ilgili “duygusal emek” verdikçe duygu düzenleme becerileri gelişmeye devam eder (Grandey, 2000). Duygu düzenlemeye ilişkin yaşam deneyimi geç yetişkinlikte birçok kişi için yüksek düzey sosyoduygusal işlevselliğe olanak tanımaktadır ve duygu düzenlemeye ilişkin değişimler yetişkinlik boyunca devam etmektedir (Gross, 2015).

Yetişkinlerde bağlanma ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki incelendiğinde ise güvenli bağlanma gösteren kişilerin güvensiz bağlanma gösteren kişilere göre negatif duygu düzenleme becerileri açısından daha yapıcı ve işlevsel stratejiler kullandıkları görülmektedir. Çocuklukta olduğu gibi yetişkinlikte de bağlanma biçimleri ile duygu düzenleme becerilerinin yakından ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Yüksel, 2014).

Özetle, duygu düzenleme yaşam boyu gelişen beceriler bütünüdür. Kişinin içinde bulunduğu gelişimsel süreç, bilişsel ve dil gelişimi duygu düzenleme becerilerini etkilemekle birlikte bağlanma biçiminin, sosyal bağlamın ve yaşam deneyimlerinin etkisi de oldukça önemlidir.

Duygu Sosyalleştirme

Bu bölümde öncelikle sosyalleşme kavramı yer almakta, ardından duygu sosyalleştirme, ilgili modeller, ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları ve ilişkili etmenlere yer verilmektedir.

Sosyalleşme

Sosyalleşme kavramı ilk olarak 1902’de “bireylerin diğer bireylere ve sosyal hayata uyum süreci” şeklinde tanımlanmıştır (Baldwin, 1967; akt: Sille, 2016).

Sosyalleşme; bireyin doğumdan itibaren içinde bulunduğu toplum ve kültüre uygun olan beceri, tutum, davranış ve değerleri edinme süreci olarak tanımlanmaktadır ve bireyin toplumda işlevsel bir rol edinebilmek için gerekli becerileri öğrenmesini kapsamaktadır (Parke, Leidy, Schofeild, Miller and Morris, 2009).

Sosyalleşme kavramı Kağıtçıbaşı (2010) tarafından, insan yavrusunun toplumun yeterli ve etkin bir üyesi olması yani ailesinin, komşularının, yaşadığı şehrin ve toplumun bir parçası haline gelme süreci olarak tanımlanmaktadır. Gelişimin erken dönemlerinde başlayan sosyalleşme süreci hayat boyu sürmektedir. Bu süreçte çocuklar ebeveynlerinin sözel ve sözel olmayan davranışları ile sosyalleşmektedir (Kılıç, 2014).

Sosyalleşme süreci tüm yaşam boyu devam etmekle birlikte en önemli etkileri ilk çocukluk döneminde oluşmaktadır. Çocukların sosyalleşme sürecinde anne babanın davranış ve tepkileri kritik bir role sahip olmakla birlikte burada tek yönlü değil karşılıklı bir etkileşimden bahsedilmektedir (Gander ve Gardiner, 2015). Çocuklar yaşamda ilk olarak ebeveynleri rol model aldığından ve çocuğun ilk ve en uzun sosyal ilişki kurma kaynağı aile olduğundan ötürü sosyalleşme sürecinde anne babanın rolü oldukça önemlidir (Gümüş, 2014).

Davranışlar tarafından anne babalar, çocuğun gelişimini etkileyen, istedik ve istenmedik davranışları şekillendiren ilk yetişkinler olarak görülmüştür (Gewirtz ve Pehlez-Nogueras, 1992). Bronfenbrenner (2005)’a göre ise ailede başlayan sosyalleşme akran grubu, okul ortamı ve diğer yetişkinlerin de katkılarıyla sürmektedir. Pek çok sosyal katman sosyalleşme sürecinde çocuğun davranışlarına katkı sağlamaktadır.

Duygu Sosyalleştirme

Son yıllarda yurtiçi alanyazında da yer bulan duygu sosyalleştirme kavramı anne babanın duygusal içerik ve duyguya ilişkin yaklaşımını ve yaklaşımı ile uyumlu ve uyumlu olmayan düşüncelerini içermekte (Gottman, Katz ve Hooven, 1996) ve anne babaların çocukların duygularına yönelik davranışları olarak tanımlanmaktadır (Denham vd., 2007).

Sosyalleştiriciler farklı duyguları modelleme yoluyla çocuğa mutluluk, üzüntü, öfke gibi duyguların yapısına ilişkin ve bu duyguları nasıl ve ne zaman ifade edeceklerine dair bilgi verirler. Çocuklar ise sıklıkla diğerlerinin duygusal davranışlarını gözlemler, işlemler ve bu öğretileri kendi davranış kalıplarına dâhil ederler. Bu nedenle, ebeveynler bebeklikten ergenliğe kadar duygusal ifadenin kilit rol modelleri olarak ifade edilmektedir (Denham vd., 2007). “Maternal socialization” teriminden uyarlanan annenin duygusal sosyalizasyonu annenin çocuğun duygusal deneyimini ifade edişi ve bu deneyim karşısında çocuğa gösterdiği tutumu ifade etmektedir (Yağmurlu ve Altan, 2010). Bu terim özellikle sosyalleştikleri ve akran ilişkilerinin görünür hale geldiği okul öncesi dönemdeki çocukların anneleri için kullanılmaktadır (Premo ve Kiel, 2014).

Zahn-Waxler (2010) duygu sosyalleştirmenin aile ortamında başlayıp çocuğun içinde bulunduğu sosyal ağ genişledikçe dışarıya doğru uzandığını ifade etmektedir. Çocukların duygusal yeterliği hem aile içinde hem de akran ilişkileri bağlamında uyumlu işlevsellik göstermelerinde hayati bir öneme sahiptir. Olumlu ebeveyn duygu sosyalleştirmesinin çocuğun ihtiyaç duyduğu duygusal becerilere katkı sağladığı düşünülmektedir (Zahn-Waxler, 2010).

Bu bağlamda çocuğun olumsuz duygusuna ebeveynlerin verdikleri tepkiler ve kurdukları iletişim olarak tanımlanan duygu sosyalleştirme çocuğun sosyoduygusal gelişiminde kilit rol oynamaktadır (Eisenberg vd., 1998). Çocuklarının olumsuz duygularıyla destekleyici biçimde başa çıkabilen ebeveynlerin çocukların sosyal ve duygusal yeterliklerine katkı sağladığı gözlenmektedir (Eisenberg, Fabes, Schaller, Carlo, & Miller, 1991). Denham ve diğerlerine (1997) göre ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları çocuğun sosyal ve duygusal yeterliğinin etkili bir yordayıcısıdır.

Duygu Sosyalleştirme Modelleri

Alanyazında duygu sosyalleştirme ile ilgili birbirinden farklı modeller yer almaktadır. Bunlar başlıca; duygu yetkinliği modeli, açıklayıcı model ve üst düzey duygu felsefesi olarak ifade edilebilir.

Duygusal Yetkinlik Modeli (1990). Saarni (1999) duygusal yetkinliği bireyin gelişimiyle paralel olarak ortaya çıkan duygu yüklü davranışsal, bilişsel ve düzenleyici beceriler bütünü olarak ifade etmektedir (akt. Saarni, 2011). Saarni (2007) duygusal yetkinliğin bireyler arası ve sosyal etkileşimler bağlamında yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Duygusal yetkinlik becerileri bilişsel gelişim düzeyi gibi bireysel faktörlerden etkilendiği gibi duygu yüklü sosyal deneyimlerden de etkilenmektedir (Saarni, 2011).

Saarni (1990)'nin tanımladığı duygusal yetkinlik kavramı temel alınarak oluşturulan duygu yetkinliği modeli ise çocuğun duygularını küçümsemek veya ceza ile karşılık vermek yerine duygusal yetkinliği artırmayı hedefleyen destekleyici ebeveyn tepkilerini, diğer bir deyişle duygu koçluğunu içerir (akt. Güven ve Erden, 2013). Ebeveynler tarafından gerçekleştirilen bu tarz duygu sosyalleştirmenin sonraki yıllarda çocuğun sosyal uyumuna katkı sağladığı ve psikopatoloji geliştirme riskini azalttığı belirtilmektedir (Denham, 1993). Araştırmacılar duygusal yetkinliği duyguları anlama, ifade etme ve düzenleme olmak üzere üç alanda incelemektedir (Denham vd., 2007; Eisenberg vd., 1998; Saarni, 2011). Çocukların duygusal yetkinlikleri zaman içinde gelişmekte ve çocukların sosyal yetkinliğine, iyilik haline, ileriki yıllardaki akademik ve sosyal başarılarına katkı sağlamaktadır (Denham vd., 2003; Denham, Brown, & Domitrovich, 2010; Denham & Burton, 2003). Dolayısıyla bu model çocukların duygularının açıklanmasını ve küçümseme, cezalandırma içermeyen destekleyici tepkiler verilmesini ifade etmektedir (Baker, Fenning ve Crnic, 2011).

Açıklayıcı (Heuristic) Model (1998). Eisenberg ve diğerleri (1998) tarafından ifade edilen açıklayıcı model, duygu sosyalleştirme ve sonuçlarına dair süreçleri ve aracı değişkenleri içeren kapsamlı ve çok yönlü bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Duygu sosyalleştirme sürecinin; çocuğun kişiliği (yaş, cinsiyet, mizaç, otoriteye karşı tepkiler), ebeveynine ait özellikler (değerler, çocuk yetiştirme tarzı, ebeveyn düzenleme ve duygusallığı), kültürün ya da alt kültürlerin özellikleri (duygu ifadesine ilişkin kültürel değerler) ve bağlamın özellikleri (çocuğun davranışının uygunluğu veya durumun çocuk ve ebeveyn için önemi) gibi faktörlerden etkilendiği ifade edilmektedir (Eisenberg vd., 1998).

“Ebeveynlerin sergilediği duygu sosyalleştirme davranışları; çocuğun duygularına verilen tepkiler, ebeveynlerin çocukları ile gerçekleştirdikleri duygu tartışmaları ve ebeveynlerin duygu ifadeleri” olarak ifade edilmektedir (Eisenberg vd.,

1998; s.6). Bu davranışlar aracılığıyla ebeveynler, çocuklarının duygularını farkında olarak ya da olmayarak sosyalleştirir ve pek çok şekilde etkilerler. Ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları çocuğun işlevselliğini duygu deneyimi, duygu düzenleme, davranış düzenleme, düzenleyici süreçlerin edinilmesi, duyguları anlama, duygulara karşı duygusal tutum, çocuğun sosyalleştirici ile olan ilişki kalitesi ve sahip olduğu şemalar açısından etkileyebilmektedir (Eisenberg vd., 1998).

Öte yandan duygu sosyalleştirme sürecinde yer alan bazı aracı değişkenlerden söz edilmektedir. Bunlar; çocuğun deneyimlediği duygunun yoğunluğu ve türü, ebeveynin deneyimlediği duygunun yoğunluğu ve türü, çocuğun ve ebeveynin duygusal ifadesinin ve davranışının uygunluğu, çocuğun mizacı, cinsiyeti, gelişim düzeyi, ebeveynin tutarlılığı ve iletişimdeki açıklığı gibi bazı temel faktörler olarak belirtilmektedir (Eisenberg vd., 1998). Eisenberg ve diğerleri (1998) tarafından ortaya konan açıklayıcı model, duygu sosyalleştirme sürecinde etkili olan faktörleri, aracı değişkenleri ve sebep olduğu sonuçları içeren ve karmaşık ilişkileri inceleyen geniş çaplı bir bakış açısı sunmaktadır.

Üst Düzey Duygu Felsefesi (Meta-Emotion Philosophy). Gottman ve diğerleri (1996) tarafından ortaya konulan modelde ise duygu sosyalleştirme sürecini etkileyecek önemli bir unsur olan “üst düzey duygu felsefesi” (meta-emotion philosophy) ele alınmaktadır. Üst duygu felsefesi, ebeveynlerin kendi duyguları ve çocuklarının duyguları hakkındaki duyguları, deneyimleri, felsefe ve tutumlarını ifade etmektedir (Gottman vd., 1996).

Ebeveynlerin duygu farkındalıkları ve duyguların ifade edilmesine yönelik düşünce ve tutumları olarak da belirtilen üst duygu felsefesinin çocukların duygusal gelişiminde etkili olduğu belirtilmektedir (Gottman vd., 1996). Annelerle gerçekleştirilen bireysel görüşme verilerine dayanarak iki tarz ebeveyn üst duygu felsefesi olduğu ifade edilmiştir. Bunlar; çocukların duygularına koçluk yapma (emotion coaching) ve duygularını göz ardı etmedir (emotion dismissing) (Gottman vd., 1996).

Duygu koçluğu stilini benimseyen ebeveynler kendilerinin ve çocuklarının duygularının farkındadırlar ve çocuklarına olumsuz duygularla başa çıkmalarında yardımcı olurlar. Çocuklarının olumsuz duygularını yakınlaşma için bir fırsat olarak görürler, çocuklarının duygularını isimlendirirler, çocuklarının karşılaştıkları sorunları

birlikte yapıcı şekilde çözmeye çalışır ve davranış sınırları koyarlar. Bu ebeveynler duyguların dünyasında daha rahat ve duygu düzenlemede daha iyidirler (Gottman vd., 1996). Buna karşın, duyguları göz ardı etme felsefesini benimseyen ebeveynler çocukların olumsuz duygularını bir tehdit gibi algılayıp bu toksik duygulardan bir an önce uzaklaşmak gerektiğini düşünürler. Duygulara dair farkındalıkları zayıftır ve çocuklarının kızgınlık, üzüntü gibi duygularını gözardı etme, cezalandırma gibi tepkiler verirler. Ayrıca çocuklarının duygularını düzenlemelerine destek olamadıkları ve çocuklarının duygusal deneyimlerine içgörü sahibi bir açıklama getiremedikleri ifade edilmektedir (Gottman vd., 1996). Üst duygu felsefesi ebeveynlerin duyguya ilişkin tutumlarını içermekte ve duygu sosyalleştirmeye yönelik faydalı bir çerçeve sunmaktadır (Gottman vd., 1996; Kılıç, 2020)

Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme Davranışları

Alanyazın incelendiğinde doğrudan duygu sosyalleştirmenin; “ebeveynlerin duygularını ifade etme şekilleri (model olma), çocuklarıyla duygular hakkında sohbet etmeleri ve çocukların olumsuz duygularına gösterdikleri tepkiler olmak üzere üç değişik şekilde gerçekleştiği” ifade edilmiştir (Eisenberg vd., 1998; s. 6). Dolaylı duygu sosyalleştirme ise günlük etkileşimler esnasında ebeveynlerin kendi duygu ifadelerini ve ailedeki duygu iklimini içermektedir (Denham vd., 1997; Eisenberg vd., 1998; Kaya-Bican ve Sarıtaş-Atalar, 2017).

Duygu sosyalleştirme süreçlerinin ilki model olma yoluyla gerçekleşmektedir. Çocuk ebeveynlerinin duygusal deneyimlerini izleyerek duygular hakkında, onları nasıl ve ne zaman göstereceği hakkında bilgi sahibi olur (Denham ve Grout, 1993). Yetişkinlerin duygusal ifadeleri, kendileri ve başkalarının duygularına verdikleri yanıtlar, baş etme stilleri çocuğa taklit etmesi için duygusal davranış modeli sağlamaktadır (Rhee, 2007).

İkinci süreç olan duygu koçluğu ise, ebeveynlerin duygulara dair açıklamaları ve duyguları düzenlemeleri, başa çıkmaları için çocukları doğrudan teşvik etmelerini ifade eder (Denham vd., 1997). Gottman ve diğerlerine (1996) göre çocuklarının ve kendilerinin duygularına kulak veren, çocukların olumsuz duygularını ilişkilerini güçlendirme aracı olarak gören, çocuğun duygularını doğrulayan ve olumsuz hislere yol açan durumu yönetmeye dair stratejileri tartışarak sorun çözen ebeveynler çocuğun duygusal ifadesini kolaylaştırırlar.

Olumsal tepkiler (contingency) olarak adlandırılan diğ er bir duygu sosyalleştirme s ureci ise, ebeveynlerin ve sosyalleşme s urecinde yer alan diğ er yetişkinlerin  ocuğ un duygularına verdiğı tepkileri ifade etmektedir (Kılıç, 2020). Çocuklar diğ erlerinin kendi duygusal durumlarına s  zel veya s  zel olmayan biçimde tepki verme biçimlerinden duygulara dair çok şey öğrenirler (Fabes vd., 2002) ve ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri davranışsal ve duygusal tepkiler çocukların duyguları ayırt etmelerinde yardımcı olur (Denham, 1998). Bu tepkilerin sınıflandırmasına ilişkin farklı yaklaşımlar olmakla beraber en yaygın kabul görmüş sınıflandırma Eisenberg ve diğ erlerinin (1998) sınıflandırmasıdır.

Eisenberg ve diğ erleri (1998) ebeveynlerin duygu sosyalleştirmelerine ilişkin     destekleyici     destekleyici olmayan 6 tepkiden s  z etmektedir. Destekleyici tepkiler; duygu ifadesini kolaylaştırıcı, problem odaklı ve duygu odaklı tepkiler olarak ele alınmaktadır (Fabes vd., 2002; Eisenberg vd., 1998; Yağmurlu ve Altan, 2010). Duygu odaklı tepkiler;  ocuğ un daha iyi hissetmesini sağlayacak ebeveyn davranışlarını, ebeveynin ilgi ve sıcaklık göstermesini ve  ocuğ un dikkatini başka tarafa çekmesini içerir. Problem odaklı tepkiler; ebeveynin  ocuğ un olumsuz duygusuna sebep olan sorunun çözülmesine yardımcı olması ve başa çıkma yollarına dair destek olacak ( rneğ n, oyuncasını kaybettiğı için ağlayan bir çocuğa oyuncasını henüz aramadığı yerlere bakmasını  nerip yardımcı olmak gibi) girişimlerini içerir. Duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler ise; ebeveynin  ocuğ un duygusunu onaylaması ve duygularını ifade etmesini destekleyici ve teşvik edici davranışlarını içerir (Fabes vd., 2002; Yağmurlu ve Altan, 2010;  orap ı, 2012; Güven ve Erden, 2013).

Destekleyici olmayan tepkiler ise; küçümseyici, cezalandırıcı ve ebeveynde sıkıntı tepkileri olarak ifade edilmektedir. Küçümseyici tepkiler; ebeveynin  ocuğ un duygusal durumunu ve tepkilerini önemsememesi ve hafife alacak davranışlarda bulunmasını içerir. Cezalandırıcı tepkiler; ebeveynin  ocuğ un duygularını ifade etmesine s  zel veya fiziksel ceza ile karşılık vermesini ( rneğ n, ebeveynin ağlamaya başlayan çocuğuna hemen odasına gitmesi gerektiğini söylemesi, dediğini yapmazsa sevdiği şeylerden mahrum bırakacağını söylemesi gibi davranışlarını) içerir. Ebeveynde sıkıntı tepkileri ise;  ocuğ un olumsuz duygularının ebeveynde sıkıntı oluşturması ve bu durumu üzüntü ile karşılaması şeklinde tanımlanmaktadır (Fabes vd., 2002; Yağmurlu ve Altan, 2010;  orap ı, 2012; Eisenberg vd., 1999; Güven ve Erden, 2013).

Yapılan araştırmalarda destekleyici duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların duyguları anlama (Fabes vd., 2002; Denham vd., 2007), duygu düzenleme

(Gottman vd., 1996; Morris vd., 2011) ve sosyal yetkinlik becerileri (Denham vd., 1997; Eisenberg, Fabes ve Murphy, 1996) arasında olumlu ilişkiler olduğu görülmektedir. Öte yandan, destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tutumları (küçümseme, cezalandırma) gösteren ebeveynlerin çocuklarında duygu düzenleme güçlüğü (Denham vd., 2007) ve sosyal uyum güçlüğü (Eisenberg vd., 1996; Fabes, Leonard, Kupanoff ve Martin, 2001) gibi problemlerin daha fazla gözlemlendiği ifade edilmektedir. Olumsuz ebeveyn duygu sosyalleştirme tutumlarının çocuklarda görülen olumsuz sosyoduygusal sonuçlarla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Gottman vd., 1996, Eisenberg vd., 1996).

Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme Davranışları ile İlişkili Etmenler

Alanyazında ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları ile ilişkili olan pek çok faktöre dikkat çekilmektedir. Ebeveynlerin kişilik özellikleri, kendi duygu düzenleme becerileri, psikolojik sorunları, eşler arası uyum ve kültürün özellikleri gibi faktörler bunlar arasında sayılmaktadır. Ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışlarının doğru şekilde anlaşabilmesi için bu bağlamda ele alınması gerektiği ifade edilmektedir (Eisenberg vd., 1998; Güven ve Erden, 2013; Kaya-Bican ve Sarıtaş-Atalar, 2017).

Ebeveynlerin Duygu Düzenleme Becerileri. Duygu düzenleme, bireylerin duygu yüklü durumlarını yönetmeye yönelik aktif gayretleri olarak tanımlanmaktadır (Koole, 2009). Duygu düzenleme bireylerin duyguları üzerinde çalıştığı için davranış, fizyoloji ve hisler de dâhil olacak şekilde duygusal yanıtın tüm formlarını etkilemektedir (Koole, 2010). Ebeveynlerin kendi duygularını deneyimleme tarzları ve bu duygularla baş etme biçimlerinin çocuklarının duygularına verdikleri tepkileri etkilediği ifade edilmektedir (Eisenberg vd., 1998). Bu doğrultuda, ebeveynlerin duygu düzenleme becerilerinin çocuklarının duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolüne dikkat çekilmiştir (Bariola, Hughes ve Gullone, 2012; Kaya-Bican ve Sarıtaş-Atalar, 2017). Bu konuda yapılan bir araştırmada, duyguları ile etkili biçimde baş eden annelerin, çocuklarının olumsuz duygularına daha çok destekleyici tepkiler verdikleri buna karşın, kendi duygularını bastıran annelerin, çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha çok destekleyici olmayan (cezalandırıcı ve küçümseyici) tepkiler verdikleri gözlemlenmiştir (Hughes ve Gullone, 2010). Benzer şekilde Atay (2009) duygu

farkındalığı daha az olan annelerin, duygulara ilişkin destekleyici baş etme tepkilerini daha az kullandığı ve bu annelerin çocuklarının olumsuz duyguları ile baş etme konusunda yetersiz olduğunu belirtmektedir.

Ebeveynlerin Psikopatolojileri. Ebeveynlerin psikolojik bozuklukları, çocuklarına karşı sergiledikleri duygu sosyalleştirme tutumlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ebeveynler kendi psikolojik sorunlarına odaklandıklarından ötürü çocuklarının duygularına destekleyici olmayan tutumlar gösterebilmektedir (Kaya-Bican ve Sarıtaş-Atalar, 2017). Bu konuda yapılmış bir araştırmada, depresif belirtiler gösteren annelerin, çocuklarının duygu düzenleme becerilerini ketleyici tutumlarda bulunduğu gözlenmiştir (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007). Cindioğlu (2015) tarafından yürütülen diğer bir çalışmada ise, depresyon tanısı alan annelerin depresyon tanısı almayan annelere göre destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarını daha çok sergilediği gözlenmiştir.

Eşler Arası Uyum. Eşler arası ilişki ebeveyn-çocuk ilişkisine önemli katkıları olan bir faktör olarak ele alınmaktadır (Kaya-Bican ve Sarıtaş-Atalar, 2017). “Evlilik doyumu; karar almada eşitlik, sorunları bölüşme, çalışma, baskınlık durumu gibi çevresel boyutlardan ve sevgi biçimi, cinsel tatmin ve iletişim tarzı gibi kişisel boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin olarak ifade edilmektedir” (Sokolski ve Hendrick, 1999; s.39). Evlilik ilişkisi ve ebeveyn-çocuk etkileşimine olan etkilerini araştırmacılar yayılma hipotezi bağlamında incelemişlerdir (Engfer, 1988). Yayılma hipotezi; genel anlamda olumlu ya da olumsuz evliliklerin benzer şekilde bir ebeveyn-çocuk ilişkisine sebep olduğunu savunmaktadır. Evlilik doyumu yüksek olan ebeveynlerin, çocuklarının ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı olacakları ifade edilmektedir. Çatışmalı evlilik ilişkisinin ise, ebeveynleri daha sinirli yaptığı ve çocuklarına karşı daha duyarsız davranma olasılığını artırdığı belirtilmiştir (Fincham, Grych ve Osborne, 1994; Margolin, Gordis ve Oliver, 2004). Alanyazın incelendiğinde, evlilik ilişkisi ile ebeveyn çocuk etkileşimi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların çoğunlukla yayılma hipotezini desteklediği görülmektedir (Carslon ve McLanahan, 2006; Grych, 2002; Erel ve Burman, 1995; Krishnakumar ve Buehler, 2000). Mevcut çalışmada bu doğrultuda annelerin evlilik doyumu ile ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları ve çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki incelenmektedir.

Kültürel Özellikler. Duygu sosyalleştirme sürecinin kültürel özelliklere göre farklılaştığı ifade edilmektedir (Eisenberg vd., 1998). Duygu sosyalleştirmenin kültürel değer ve normlara göre farklılık göstermesi üzerinde kültürle ilişkili biçimde ebeveynlerin farklılaşan yaklaşımları, duygulara atfedilen anlamların farklılık göstermesi ve duygu sosyalleştirmenin işlevinin değişmesi gibi faktörlerin etkili olduğu belirtilmektedir (Eisenberg vd., 1998; Friedlmeier, Çorapçı ve Cole, 2011). Doğulu toplumlarda duygu sosyalleştirmenin öncelikli hedefi çocuğa toplum içinde uyması gereken davranışları öğretmek iken, Batılı toplumlarda duygu sosyalleştirmenin öncelikli hedefinin çocuğun duygusal ifade ve duygu düzenleme becerisini geliştirmek olduğu vurgulanmaktadır (Çorapçı, 2012).

Evlilik Doyumu

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle evlilik kavramı ele alınmakta ardından evlilik doyumu, evlilik-ebeveynlik ilişkisi ve araştırmanın diğer değişkenleri ile ilişkileri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Evlilik

Tüm kültür ve toplumlarda önemli bir yere sahip olan evlilik, alanyazında birbirinden farklı tanımlamalara sahiptir (Çelik, 2006). Bireylerin yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve iyi oluşu gibi pek çok faktörü etkileyen evlilik, bir ailenin oluşmasını ve bir sonraki neslin meydana gelmesini sağlayan en köklü ve en önemli insan ilişkisi olarak tarif edilmektedir (Larson ve Holman, 1994). Bireyin maddi ve manevi anlamda doyum sağlaması, sorumluluklarını yerine getirmesi ve yaşadığı çevreyle uyumlu ve faydalı bir kişi olmasında evlilik ilişkisinin mühim katkıları mevcuttur (Çelik, 2006).

“Evlilik, toplumlarda farklı yapılar gösterebilen, aile kurmayı ve türün devamını sağlayan iki insanın kalıcı bir beraberlik için bir araya gelerek oluşturdukları, birbirlerine ve çocuklarına karşı ortak sorumluluklarını yerine getirmeye söz verdikleri, birbirine bağlı sistemlerden oluşan evrensel bir kurumdur” (Saxton, 1982; s.216).

Tutarel-Kışlak (1999) tarafından evlilik, resmi yönüyle birlikte eşlerin duygu ve davranışlarını kapsayan, biyolojik tarafı olan, cinsellik yönünden eşitlik ve yakın ilişki imkânı sunan sosyal bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Saygılı (2000) ise, evliliği geçici zevklerden ziyade kalıcı zevke ulaşma amacıyla eşleri bir araya getiren, mutluluk

ve hüznünde benzer hisler yaşatan, diğer nesillere uzanan, fiziksel, duygusal ve sosyal bir yapı olarak ifade etmektedir. Evlilik; kişilerin doğal olduğu, bireysel farklılıkların gösterilebildiği, kişiler arasında açık ve dürüst ilişkinin görüldüğü, etkili iletişim tarzının olduğu ve bireylerin maddi manevi gereksinimlerinin karşılandığı bir sistemler bütünü şeklinde tarif edilmektedir (Hansen ve L'Abate, 1982).

Ailenin oluşumunda evliliğin önemini vurgulayan Smith (1994) sağlıklı ve sağlıklı ailenin ayırt edilmesinde evliliğin önemine dikkat çekmektedir. Glenn (1990) ise, evliliğin ruhsal ve bedensel sağlığa, yaşam sevincine, mutluluk düzeyine ve çiftlerin kişilik gelişimine olan katkılarını vurgulamaktadır. Sağlıklı bir evlilik bireylere; bedensel, sosyal ve duygusal olarak yakınlık imkânı sağlamaktadır (Çağ ve Yıldırım, 2013). Öte yandan, evliliğe ilişkin problemler ve uyumsuzluklar kişilerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarını tehdit edebilmektedir (Koydemir, Sun-Selişik ve Tezer, 2008). Evlilik doyumunun sağlanması eşler ve çocukları muhtemel olumsuz sonuçlardan koruyacağı için bu konudaki araştırmalar toplum ruh sağlığı yönünden oldukça değerli ve anlamlıdır (Kabasakal ve Soylu, 2016).

Evlilik Doyumu

Evlilik başarısı üzerinde etkili ve en önemli faktörlerden biri evlilik doyumunu olarak belirtilmektedir (Çağ ve Yıldırım, 2013). Sokolski ve Hendrick'e (1999) göre "evlilik doyumunu; evlilik kurumunda var olan çevresel (karar almada eşitlik, baskınlık, sorunları bölüşme, çalışma, durumu gibi) boyutlardan ve kişisel (sevgi gösterme biçimi, cinsel tatmin, iletişim tarzı ve kendini ifade edebilme gibi) boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik doyum" olarak ifade edilmektedir (s. 39). Heyman, Sayers ve Bellack (1994) evlilik doyumunu çiftler arası ilişkinin kalitesi, uyumu, ilişkiden sağlanan mutluluk ve bu unsurların bir uyum içinde varlığını sürdürmesi olarak tarif etmektedir. Tezer (1996) ise, "bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısı" olarak belirtmektedir (s.1). Benzer şekilde, Lewis ve Spanier (1979) evlilik kalitesini, evli çiftlerin ilişkilerini iletişim, uyumluluk, doyum düzeyi gibi farklı boyutlara dair öznel değerlendirmeleri olarak tanımlamaktadır (Akt. Spanier ve Lewis, 1980). Kısaca, evlilik doyumunu ilişkinin sürdürülmesine katkıda bulunan, eşlerin ilişkilerine dair genel değerlendirmeleri olarak ifade edilebilir.

Araştırmacılar tarafından evlilik doyumunun belirlenmesinde etkili olan farklı unsurlardan söz edilmektedir. Mackey ve O'Brien (1995) evlilik doyumunun artmasına

katkıda bulunan beş faktörü vurgulamaktadır. Çatışma kontrolü, eşler arası iletişimin kalitesi, ortak karar alma, psikolojik ve cinsel yakınlık, empati ve eşitlik konuları bunlar arasında yer almaktadır. Evlilik doyumunda etkili olan diğer bir faktör ise çiftlerin sorumluluk sahibi olma, empatik anlayış gibi sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olmaları olarak ifade edilmektedir (Young ve Long, 1998; akt. Çağ ve Yıldırım, 2013). Bunun yanında, evlilik doyumu ile ilişkili olduğu düşünülen faktörler arasında eş desteği, cinsel tatmin ve eğitim düzeyi sayılmaktadır (Çağ ve Yıldırım, 2013).

Evlilik doyumunun belirlenmesinde rol alan farklı ölçütler arasında; eşe saygı duyma, bağlılık, manevi değerler, cinsel sadakat, arkadaşlık ve affetme gibi faktörler de sayılmaktadır (Rosen-Grandon, Myers ve Hattie, 2004). Araştırmalar göstermektedir ki, evlilik doyumu kişilerin genel iyi oluşlarını şekillendirmekte ve kişilerin evlilik kurumundan edindiği kişisel mutluluk evlilik doyumu olarak belirtilmektedir (Dimitrovsky, Levy-Shiff, Schattner-Zanaay, 2002). Bunun yanı sıra, evlilik doyumu yüksek olan kişilerin evlilik doyumu zayıf olan bireylere nazaran daha iyi fiziksel ve psikolojik sağlığa sahip olduğu ifade edilmektedir (Fincham ve Beach, 1999). Ayrıca yapılan araştırmalar, düşük evlilik doyumuna sahip bireylerin hem bedensel hem de psikolojik sağlıklarının tehdit altında olduğunu ve aynı tehditi çocuklarının da taşıdığını göstermektedir (Kirby, 2005). Dolayısıyla, evlilik doyumu yalnızca eşleri değil çocuklarını ve onların gelişimini de önemli ölçüde etkilemektedir.

Evlilik İlişkisi ve Ana-Babalık

Evlilik ve ebeveynlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara 1980'li yılların başlarında rastlanmaktadır. Bu ilişkiyi açıklamaya yönelik temel kuramsal yaklaşımlar; aile sistemler kuramı, stres ve başa çıkma yaklaşımı ve yayılma hipotezi olarak ifade edilebilir (Güre, 2012).

Aile Sistemleri Kuramı. Evlilik ve ebeveynlik arasındaki ilişkiye yönelik en temel kuram aile sistemler kuramıdır. Aile sistemler kuramına dair farklı yaklaşımlar olmakla birlikte (örn. Belsky 1981, Minuchin, 1985) hepsi aileye birbirleri ile etkileşim içinde olan alt sistemlerden oluşan bir yapı olarak yaklaşmaktadırlar (Güre, 2012). Aile sistemi güç, kurallar ve hiyerarşiye dayanmaktadır. Aile sistemindeki ilişkiler doğrusal değil, daireseldir yani çevrelerindeki olaylardan etkilenir ve onları etkilerler. Ailedeki bireyler gelişip değiştikçe aile içindeki ilişkiler ve alt sistemler de değişmektedir

(Grych, 2002). Belsky (1981) tarafından ifade edilen “aile sistemi modeli” ailedeki bireyler arası etkileşimleri sistem olarak ele almakta ve doğrudan ve dolaylı etkilerden bahsetmektedir. Doğrudan etkiler başlığı altında çocuğun davranışları eşler arası ilişkiyi etkilemekte ve bundan etkilenmektedir, aynı şekilde her ikisi ebeveynliği etkilemekte ve ondan etkilenmektedir. Dolaylı etkiler kapsamında ise sistemdeki bir unsurun diğerini ikincisi aracılığıyla etkilemesinden bahsedilmektedir. Evlilik ilişkisinin eşlerin nasıl ebeveyn olacağını ve dolayısıyla da çocuğun davranış ve gelişimini etkilemesi buna örnek olarak gösterilebilir (Belsky, 1981; Güre, 2012).

Stres ve Başa Çıkma Yaklaşımı. Evlilik ve ebeveynlik arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer bir yaklaşım olan stres ve başa çıkma yaklaşımı, ebeveynler için stres ya da desteğin kaynağı olarak evlilik ilişkisini vurgulamaktadır (Belsky, 1984; Rutter, 1988; akt. Grych, 2002). Bu doğrultuda, evlilikte görülen anlaşmazlık ebeveynlerin gücünü, enerjisini azaltan ve çocuklarına yönelik ilgi ve hassasiyeti tehdit eden stresin kaynağı olarak belirtilmektedir (Belsky, 1984). Belsky (1984) “ebeveynliğin belirleyicileri” olarak ifade ettiği modelinde ebeveynlerin özellikleri, çocuğun özellikleri ve stres ve desteğin bağlamsal kaynakları olarak üç çeşit etki kaynağından bahsetmektedir. Bu model, evlilik ilişkisinin de ebeveynlerin genel iyilik halini ve dolayısıyla çocuğun gelişimini etkilediğini ifade etmektedir. Evlilik ilişkisini ebeveynler için en önemli destek sistemi olarak gören Belsky (1984), eşleri tarafından değerli olduğu hissettirilen ebeveynlerin özgüven ve iyi oluşlarının artacağını ve dolayısıyla çocuklarına daha ilgili ve sıcak davranma ihtimallerinin de artacağını dile getirmektedir. Öte yandan, evlilikteki stres ebeveynlerin psikolojik sağlıklarını olumsuz etkileyebilir ve bunun sonucunda ebeveynliklerine zarar verebilir. Kısaca, evlilikteki destek ebeveynlik üzerindeki stres kaynaklarının olumsuz etkilerini azaltan bir unsur olarak görülmektedir (örn. Crockenberg and McCluskey, 1986; Simons, Lorenz, Conger ve Wu, 1992; akt. Grych, 2002).

Yayılma Hipotezi. Evlilik ve ebeveynlik arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer bir yaklaşım olan yayılma (spillover) hipotezi; genel olarak olumlu ya da olumsuz nitelikteki evliliklerin benzer özellikte ebeveyn-çocuk ilişkisine sebep olduğunu ifade etmektedir (Grych, 2002). Evlilik doyumu yüksek olan ebeveynlerin, çocuklarının ihtiyaçlarına daha duyarlı olacakları ifade edilmektedir. Aynı zamanda, çatışmalı evlilik

ilişkinin ebeveynleri daha sinirli yaptığı ve çocuklarına karşı daha düşmanca ve duyarsız davranma olasılığını artırdığı belirtilmiştir (Fincham, Grych ve Osborne, 1994; Margolin, Gordis ve Oliver, 2004). Benzer şekilde, eşler arası sıcaklık ve ilginin ebeveynlerin çocuklarına karşı duygusal yakınlık ve açıklığını desteklediği ve ihtiyaçlarını daha iyi giderdikleri ifade edilmiştir (Easterbrooks ve Emde, 1988). Başka bir deyişle, eşler evliliklerinde yaşadıkları sorunları çocuklarıyla olan ilişkilerine yansıtmakta ve olumsuz nitelikteki evlilik ilişkisine sahip bireyler olumsuz ebeveynlik davranışları gösterebilmektedir. Benzer şekilde, olumlu evlilik ilişkisi de olumlu ebeveynlik davranışları ile ilişkili görülmektedir (Güre, 2012). Yayılma hipotezi kapsamında ele alınan geri çekilme hipotezi de mutsuz evliliklere sahip olan ebeveynlerin kendilerini çocuklarından geri çekebileceklerini ifade etmektedir (Grych, 2002). Ancak yapılan çalışmalar, erkeklerin çocuklarıyla olan ilişkilerinden geri çekilmesinin eşlerinden geri çekilmesi ile ilişkili olmadığını, çocuklarıyla olan ilişkilerinden geri çekilmenin daha çok ebeveynler arası düşmanlıkla ilişkili olduğunu göstermektedir (Lindahl and Malik, 1999; Katz ve Gottman, 1996).

Evlilik Doyumu ve Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme

Evlilik ve ebeveyn-çocuk etkileşimi arasındaki ilişki kapsamında değerlendirilebilecek olan evlilik doyumu ve ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişki bazı araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Eisenberg ve diğerlerinin (1998) geliştirdikleri modelde duygu sosyalleştirme davranışları ile ilişkili olduğu düşünülen faktörler arasında eşler arası uyum ve anne babaların sahip olduğu evlilik doyumu faktörlerine dikkat çekilmiştir. Eşler arasındaki ilişkinin niteliği, ebeveyn-çocuk etkileşimine önemli katkıları olan bir unsurdur. Eşler arası uyum ve ebeveyn-çocuk etkileşimine olan yansımalarını araştırmacılar genellikle yayılma hipotezi bağlamında incelemişlerdir (Engfer, 1988). Daha önce açıklandığı gibi yayılma hipotezine göre, evlilikteki doyumun ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışları üzerinde etkili olacağı ifade edilmektedir (Güre, 2012).

Eisenberg ve diğerlerinin (1998) önerdiği kapsamlı modelde evlilik doyumu, evlilik çatışması gibi unsurlar bağlamsal özellikler başlığı altında ele alınmakta ve duyguya ilişkin ebeveyn davranışları üzerinde etkili olduğu öne sürülmektedir. Ebeveyn duygu sosyalleştirme tutumlarının daha iyi anlaşılabilmesi için eşler arası uyum, evlilik doyumu gibi faktörlerin dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir. Aile üyeleri

arasındaki etkileşimlerin yol açtığı evlilik doyumu, ebeveynlik tarzı gibi ailenin duygusal bağlamını oluşturan unsurlar da dolaylı duygu sosyalleştirme kapsamında incelenmektedir (Eisenberg vd., 1998; Kaya-Bican ve Sarıtaş-Atalar, 2017). Mevcut çalışmada da bu bilgiler doğrultusunda ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları ile ilişkili olduğu düşünülen evlilik doyumu faktörü incelenecektir.

Evlilik Doyumu ve Çocuklarda Duygu Düzenleme

Alanyazında evlilik ilişkisinin genel manada çocuğun uyumu ve uyumsuzluğu üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilerini inceleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Doğrudan etkiler kapsamında model alma ve stres; dolaylı etkiler kapsamında ise ebeveyn çocuk etkileşimi ve disiplin tutumları yer almaktadır (Güre, 2012). Doğrudan etkileri ele alan çalışmalar, evlilik ilişkisinin çocuk üzerindeki etkilerini izah ederken model almanın ve strese sebep olmanın önemine dikkat çekmektedir (Güre, 2012). Eşler arası çatışmanın çocukların benlik saygısı, benlik algısı gibi olumlu tarzdaki ve kaygı, depresyon gibi sorun davranışlar üzerindeki doğrudan etkilerini gösteren çalışmalar mevcuttur (Güre, Uçanok ve Ergül, 2014; Kaya, 2003; Peksaygılı ve Güre, 2008; Şirvanlı-Özen, 1999). Yaygın literatürle uyumlu şekilde; çocukların ebeveynler arasındaki çatışmayı algılamaları ile içe yönelim ve dışa yönelim problemleri arasında ilişki olduğu gözlenmiştir (Öz, 1999; Peksaygılı ve Güre, 2008). Bununla birlikte, eşler arası uyumun çocuklardaki sonuç değişkenlerle dolaylı ilişkisini inceleyen sınırlı çalışmaya rastlanmaktadır (Kaya, 2003; Peksaygılı ve Güre, 2008; Yılmaz, 2001a). Örneğin, Kaya (2003) annelerin evlilik uyumu ile çocuğun problem davranışları arasındaki ilişkide annenin kin ve saldırganlık davranışının aracı rol oynadığını ifade etmiştir. Benzer şekilde, Kaczynski ve ark. (2006) evlilik çatışması ile çocuğun içe yönelim ve dışa yönelim sorunları arasındaki ilişkide ebeveynliğin aracı rolü olduğuna ulaşımlardır. Diğer bir deyişle, evlilik ilişkisindeki olumsuzluk ebeveynliğe yansımakta ve çocuklarda uyum sorunlarına neden olmaktadır (Engfer, 1988). Bu bilgiler doğrultusunda, evlilik ilişkisi ile ebeveynlik arasındaki ilişkilerin yayılma hipotezini destekler şekilde geliştiği ve çocuğun duygusal uyumuna yansıdığı ifade edilebilir. Bu bağlamda, mevcut çalışmada da annelerin evlilik doyumu ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışlarının aracılık rolü incelenecektir.

İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde duygu düzenleme, duygu sosyalleştirme ve evlilik doyumuna ilişkin Türkiye’de ve yurt dışında yürütülmüş çalışmalar kronolojik sıra ile sunulmaktadır.

Duygu Düzenleme ile İlgili Türkiye’de Yürütülen Araştırmalar

Bu bölümde duygu düzenleme ile ilgili Türkiye’de yürütülen araştırmalar sunulmaktadır. Bu kapsamda yürütülen çalışmaların son 10 yılda yoğunlaştığı görülmektedir.

Çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerin empatik eğilim ve davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen Kurbet’in (2010) yürüttüğü çalışmaya okul öncesi kuruma giden 5-6 yaş aralığındaki 277 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırma bulgularına göre empatik eğilim ve destekleyici tutum gösteren annelerin çocuklarının daha fazla duygu düzenleme becerilerine sahip olduğu görülmüştür.

Şahin (2015) tarafından çocukların duygu düzenleme becerilerinin bağlanma örüntülerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği araştırmaya, 60-71 aylık 137 çocuk katılmıştır. Araştırma bulgularına göre bağlanma biçimlerine göre duygu düzenleme becerilerinde anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Güvenli bağlanan çocukların negatif veya kaçınmacı bağlanan çocuklara göre daha fazla duygu düzenleme becerilerine sahip oldukları saptanmıştır. Ural, Güven, Sezer, Efe Azkeskin ve Yılmaz (2015)’in 60-72 aylık 224 çocukla yürüttüğü çalışmada benzer biçimde duygu düzenleme becerilerinin bağlanma türlerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Güvenli bağlanma tarzı gösteren çocukların güvensiz bağlanan çocuklara göre daha yüksek duygu düzenleme becerilerine sahip oldukları saptanmıştır.

Duygu düzenleme becerisi ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin ele alındığı Kayhan Aktürk’ün (2015) yürüttüğü çalışmaya okul öncesi eğitimi alan 880 okul öncesi çocuk katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre duygu düzenleme ile akran ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Duygu düzenlemede zorluk çeken çocukların çekingen davranışın alt boyutlarından dışlanma, asosyal davranış sergileme ve akranlarına karşı korkulu-kaygılı davranış sergileme davranışlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmanın diğer bir sonucu ise, izlenen çizgi film türü olarak eğitici-öğretici çizgi film izleyen çocukların duygu düzenleyememe düzeylerinin daha düşük;

şiddet içerikli çizgi film izleyenlerin ise duygu düzenleyememe puanlarının daha yüksek olduğu bulgusudur.

Koçyiğit, Sezer ve Yılmaz (2015)'in 60-72 aylık 228 çocukla yürüttüğü çalışmada duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk alt boyutu ile çocukların oyun becerilerinin negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sille (2016) tarafından annenin duygu sosyalleştirmesi ile çocukların duygu düzenlemesi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmaya 48-72 aylık çocuğu olan 172 anne ve 14 okul öncesi öğretmen katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annelerin duygu sosyalleştirmenin alt boyutları ile çocukların duygu düzenleme becerilerinin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, erkek çocuklarının olumsuzluk alt boyutunda kız çocukların ise duygu düzenleme alt boyutunda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arı ve Yaban (2016) tarafından 4-6 yaş aralığındaki çocuklarla yürütülen çalışmada mizaç ve duygu düzenleme becerilerinin çocukların sosyal davranışları üzerindeki rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre duygu düzenleme becerileri ile olumlu sosyal davranış ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Duygu düzenleme becerileri daha fazla olan çocukların daha az saldırganlık davranışı gösterdiği saptanmıştır.

Seçer (2017) tarafından çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerinin duygu sosyalleştirme yaklaşımları arasındaki ilişkinin ele alındığı araştırmaya 160 okul öncesi çocuk ve anneleri katılmıştır. Çocukların duygu düzenleme becerilerinin sosyal yetkinlik düzeylerine göre farklılaştığı yani sosyal yetkinliği yüksek olan çocukların duygu düzenleme becerilerinin sosyal yetkinliği düşük olan çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Annelerin duygu sosyalleştirme yaklaşımlarının ise çocukların duygu düzenlemelerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ersan (2017) tarafından okul öncesi çocukların saldırganlık düzeyinin duygu ifade etme ve duygu düzenleme açısından incelendiği araştırmaya 3-5 yaş grubu 863 çocuk katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre okul öncesi çocukların duygu düzenleme toplam puanlarının fiziksel saldırganlıklarını anlamlı olarak yordadığı gözlenmiştir. Ayrıca değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin, fiziksel ve ilişkisel saldırganlıklarını anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür.

Şahin (2019) tarafından okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerisi ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmaya 321 çocuk katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocukların duygu düzenleme becerileri ve davranış

sorunlarının negatif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Duygu düzenleme becerileri daha yüksek olan çocuklar duygu düzenleme becerisi daha düşük olan çocuklara göre daha az davranış sorunları göstermektedir.

Gökşen (2019) tarafından çocukların duygu düzenlemeeri ile mizaç ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. 4-6 yaş grubu çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri ile yürütülen çalışmaya 400 kişi katılmıştır. Araştırma bulgularına göre duygu düzenleme ve demokratik ebeveyn tutumunun pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk boyutu ile mizacın tepkisellik alt boyutunun pozitif, sebatkârlık alt boyutunun negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme stratejileri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği Mutlu (2020) tarafından yürütülen çalışmaya 5-6 yaş 175 okul öncesi çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annelerin kullandığı problem odaklı tepkiler ile çocukların duygu düzenleme stratejilerinin pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur.

Dağlı ve Dağlıoğlu (2021) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 60-71 ay arası 120 çocuk katılmıştır. Araştırma bulgularına göre çocukların duygu düzenleme becerileri ile probem çözme becerileri arasında pozitif ilişki olduğu gözlenmiştir.

Karaduman (2021) tarafından anne ve babaların kabul-red düzeyleri, çocukların duygu düzenleme becerileri ve duygusal ve davranışsal problemleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 4-5 yaş 219 çocuk ve anne/babaları katılmıştır. Araştırma bulgularına göre anne ve babaların red düzeyi ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukların duygu düzenleme becerileri ve duygusal ve davranışsal problemlerinin negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Arslan Özkılıç (2021) tarafından 4-6 yaş arası çocukların duygu düzenleme becerilerinin incelendiği çalışmaya 305 anne katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çocuk ile anne arasındaki ilişki ve annenin çocuğa yönelik ilgisi ile duygu düzenleme becerilerinin pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Işık Karaşahin (2021) tarafından çocukların ekrana maruz kalma süresinin kendini düzenleme, duygu düzenleme ve psikolojik iyilik hali üzerindeki etkilerinin incelendiği araştırmaya 11-14 yaş aralığında 326 çocuk ve ebeveyni katılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre ekrana maruz kalma süresinin özellikle kendini düzenleme becerilerinde ve çocuğun iyilik halini yordamada önemli etkileri olduğu görülmektedir.

Öngören ve Köçer (2021) tarafından annelerin duygu sosyalleştirme tepkileri ile çocuğun mizacı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 48-72 aylık 168 çocuk katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annelerin kullandığı teşvik edici ve küçümseyici tepkilerin çocuğun mizacının anlamlı birer yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir.

Okul öncesi çocuklarda duygu düzenleme ile ilgili Türkiye’de yürütülen araştırmalar incelendiğinde; duygu düzenleme becerisinin akran ilişkileri, oyun becerileri, bağlanma türleri, davranış sorunları, annelerin empatik eğilimi, annenin çocuğa yönelik ilgisi ve duygu sosyalleştirme davranışları gibi etmenlerle ilişkili olduğu gözlenmektedir.

Duygu Düzenleme ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar

Bu bölümde duygu düzenleme ile ilgili yurt dışında yürütülen araştırmalar yer almaktadır. Duygu düzenleme ile ilgili yurt dışında yürütülen çalışmaların 1990’larda başladığı ancak 2000’li yıllarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Cole, Waxler, Fox, Usher ve Welsh (1996) tarafından yürütülen çocuklarda duygu düzenleme ile davranış sorunlarındaki kişisel farklılıkları inceleyen çalışmaya 79 okul öncesi çocuk katılmıştır. Araştırma bulgularına göre duygu ifadelerini daha az kullanan çocukların daha fazla depresif ve kaygılı belirtiler gösterdiği bulunmuştur. Galyer ve Evans (2001) tarafından okul öncesi çocuklarda mış gibi oyun ve duygu düzenleme gelişimine dair yürütülen çalışmaya ise 4-5 yaş grubu 47 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Mış gibi oyun davranışını daha sık gösteren ve bunu bakımverenleriyle yapan çocukların daha yüksek duygu düzenleme düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

Blair, Denham, Kochanoff ve Whipple (2004) tarafından yürütülen çalışmada okul öncesi çocuklarda duygu düzenleme, mizaç ve sosyal davranış arasındaki ilişki incelenmiştir. Aşırı derecede olumsuz mizaçlı eğilimlerle birleştirildiğinde, yalnızca sorunlarla yüzleşmenin okul öncesi çocuklar için faydalı olduğu ve çocukların duygu düzenleme becerilerini geliştirmek amacıyla sınıfta önleyici ve girişimsel stratejiler kullanılmasını teşvik ettiği bulunmuştur.

Silk, Shaw, Skuban, Oland ve Kovacs (2006) tarafından daha önce depresyon geçirmiş annelerin çocukları ile hiç depresyon deneyimi olmayan annelerin çocukları tarafından kullanılan duygu düzenleme stratejileri araştırılmıştır. Yürütülen çalışmaya 4-7 yaş grubunda çocuğu olan 86 anne katılım göstermiştir. Araştırma bulgularına göre depresyon deneyimi yaşamış anneler ile yaşamamış annelerin çocuklarının duygu düzenleme stratejileri farklılaşmaktadır. Depresyon belirtisi gösteren annelerin kızlarının duygu düzenlemede dikkat dağıtmayı daha az, pasif beklemeyi ise daha çok gösterme eğiliminde oldukları saptanmıştır.

Cole, Dennis, Smith-Simon ve Cohen (2009) okul öncesi çocukların duygu düzenleme stratejileri kullanımını araştırmış ve duygu düzenleme stratejilerinin çocukla ilgili farklı değişkenlerle ve annenin duygu sosyalleştirmesi ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya 3-4 yaş grubu 116 çocuk katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öfke ile ilgili duygu düzenleme stratejilerinde 4 yaş çocukları daha fazla strateji tanıyıp kullanırken, üzüntü ile ilgili stratejilerde 3 ve 4 yaş çocukları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yaşın strateji üretimindeki etkisi dil becerilerindeki farklılıklar ile açıklanmıştır. Annenin duygu sosyalleştirme şekillerinin ise çocuğun öfkeye ilişkin duygu düzenleme stratejileri ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Morris ve arkadaşları (2011) tarafından 153 çocuk ile yürütülen çalışmada annenin duygu düzenleme stratejilerinin çocuğun üzüntü ve öfke deneyimleri ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre annenin kullandığı dikkati yeniden odaklama ve bilişsel yeniden yapılandırma yöntemleri çocuğun öfke ve üzüntü duygusunu daha az yoğun yaşamasını sağlamaktadır. Küçük yaş grubu çocukların daha çok üzüntü duygusu ifade ettiği ve bunu azaltma amacıyla annelerine daha çok odaklandıkları ve dikkati yeniden odaklamanın daha büyük çocuklarda daha az başarılı olduğu bulunmuştur.

Herndon, Bailey, Shewark, Denham ve Bassett (2013) tarafından 3-5 yaş grubu çocuklarla yürütülen çalışmada okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve duygu ifade becerilerinin okula uyumlarındaki yordayıcı rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre duygu düzenlemede zorluk yaşama ile olumsuz duygu ifade etme düzeyinin çocukların okula uyumlarını negatif yönlü anlamlı biçimde yordadığı saptanmıştır.

Hipson, Coplan ve Seguin (2019) tarafından yürütülen okul öncesi çocuklarda utangaçlık ve sosyal uyum arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracılık rolünün incelendiği araştırmaya 2.5-5 yaş grubu 248 çocuk katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre aktif duygu düzenlemenin utangaçlık ile prososyal ve sosyal dışlanma davranışları

arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur. Bunun yanında, sosyal dışlanma davranışının erkeklerde daha güçlü olduğu gözlenmiştir.

Agbaria, Mahamid ve Veronese (2021) tarafından yürütülen okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerisi, bağlanma stili ve ebeveynlik stili arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya Filistinli 150 çocuk katılmıştır. Araştırma bulgularına göre çocukların duygu düzenlemeleri ile izin verici ve demokratik ebeveynlik tarzının pozitif; otoriter ve ilgisiz ebeveynlik tarzının ise negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca güvenli bağlanma ile duygu düzenleme becerisinin pozitif yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Hamaidi, Mattar ve Arouri (2021) tarafından yürütülen anaokulu dönemindeki çocuklarda duygu düzenleme ve sosyal yeterlik arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 220 çocuk katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocukların duygu düzenleme becerisi ile sosyal yeterlik düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu gözlenmiştir.

Yan, Feng, Shoppe-Sullivan, Gerhardth ve Wu (2021) tarafından yürütülen anneye ait depresif belirtiler ile çocukların duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 3-4 yaş 108 anne-çocuk çifti katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre annelerin sahip olduğu yüksek düzey depresif belirtilerin yalnızca kız çocuklarının duygu düzenleme becerisini yordadığı tespit edilmiştir.

Okul öncesi çocuklarda duygu düzenleme ile ilgili yurt dışında yürütülen araştırmalara bakıldığında; duygu düzenleme becerisinin oyun becerileri, sosyal uyum, okula uyum düzeyi, davranış sorunları, bağlanma stili, ebeveynlik tarzı, annelerin depresyon deneyimi ve duygu sosyalleştirme davranışları gibi etmenlerle ilişkili olduğu gözlenmektedir.

Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Türkiye’de Yürütülen Araştırmalar

Bu bölümde duygu sosyalleştirme ile ilgili Türkiye’de yürütülen araştırmalar yer almaktadır. Duygu sosyalleştirme kavramı ülkemizde 2006 yılından beri toplam 28 tez çalışmasında incelenmiş olmakla birlikte bunlardan 12 tanesinin 2019 ve 2020 yıllarında yazıldığı dikkat çekmektedir (YOKTEZ, 2021). Son yıllarda konuya olan ilginin arttığı ve Türkiye’de yeni çalışılmaya başlanmış bir kavram olduğu görülmektedir.

Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerinde annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının ve çocuğun mizacının rolünün incelendiği çalışmaya 4-5 yaşındaki 145 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, çocuğun mizacının duygu düzenlemeyle ilişkili olduğu; çocuğun mizacının tepkisellik alt boyutunun negatif, sebat alt boyutunun ise pozitif yönde çocuğun duygu düzenlemesini yordadığı gözlenmiştir. Bunun yanında, anne duyarlılığının okul öncesi çocuklarda duygu düzenlemenin anlamlı yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Güven (2013) tarafından çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışması arasındaki ilişkide duygu sosyalleştirmenin aracı rolünün incelendiği çalışmaya 9-13 yaş aralığında 266 çocuk, anneleri ve öğretmenleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, anne baba çatışması ve anne baba çatışmalarında kendini suçlama arttıkça çocukta gelişen davranış sorunları da artmaktadır. Annelerin cezalandırıcı ve sıkıntılı duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukta gelişen davranış sorunları ile pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, çocuğun algıladığı anne baba çatışması ile annelerin sıkıntılı duygu sosyalleştirme tepkilerinin pozitif ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bunun yanında, çocuğun davranış sorunları ile algılanan anne baba çatışmasında kendini suçlama arasındaki ilişkide annelerin cezalandırıcı ve/veya sıkıntılı duygu sosyalleştirme davranışlarının aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Hasçuhadar (2015) tarafından duygu sosyalleştirme ve bazı değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmaya 4-5 yaş grubundaki 170 çocuk, anneleri ve öğretmenleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, annenin çocuğunun olumsuz duygusuna yönelik cezalandırma tepkisi ile çocuğun sosyal yetkinliği arasında negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Bunun yanında, çocuğun yaratıcılığı ve esnekliği ile annenin küçümseme tepkisi arasında negatif yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğun esnekliği ile teşvik etme tepkisi ve probleme odaklı tepki arasında ise pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Kaya (2016) tarafından babaların duygu sosyalleştirme yaklaşımları ile ilişkili faktörlerin incelendiği araştırmaya 30-84 ay arası çocuğu olan 149 anne ve baba katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, babaların destekleyici duygu sosyalleştirme davranışlarını geçimlilik (olumlu yönde) ve duygusal tutarsızlık (olumsuz yönde) ile babaların eşleriyle uyumunun (olumlu yönde) yordadığı görülmüştür. Babaların eğitim

düzeyinin ve dışadönüklüğün olumsuz yönde ve psikopatolojisinin destekleyici olmayan tepkileri olumlu yönde yordadığı gözlenmiştir.

Selcen Taşdelen (2019) tarafından SED, annelerin yansıtıcı işleyişi, annelerin psikopatolojik semptomları ve duygu sosyalleştirme uygulamalarının erken çocukluk döneminde görülen davranış problemleri üzerindeki rolünün incelendiği araştırmaya 1-3 yaş arası çocuğu bulunan anneler katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, SED, annenin psikopatolojik semptomu ve annenin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarının çocuklarda görülen içselleştirme ve dışsallaştırma davranış problemlerini yordadığı belirlenmiştir.

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Köse (2019) tarafından yürütülen çalışmaya okul öncesi kuruma giden 5-6 yaş aralığında 102 çocuğun sınıf öğretmenleri ve 52 çocuğun ebeveyni katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin sergilediği problem odaklı tepkiler ile çocukların duygu düzenleme becerilerinin pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Öte yandan, duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk boyutunda erkek çocuklar, sorunlu/sıkıntılı bebeklik geçiren çocuklar ve ebeveyni ile orta sıklıkta zaman geçiren çocuklar lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Büyükbiçer (2019) tarafından okul öncesi çocukların duygusal zekâ düzeyleri ile annelerin duygu sosyalleştirme tepkileri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 4-5 yaş grubundaki 229 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, destekleyici duygu sosyalleştirme tepkileri (duygu odaklı ve problem odaklı tepki) ile duygusal zekânın boyutlarından duyguları tanıma ve anlamının pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkileri (cezalandırıcı tepki, küçümseme tepkileri ve ebeveynde sıkıntı tepki) ile duygusal zekânın boyutlarından duyguları tanıma, anlama ve yönetme arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu görülmüş ve bu tepkiler ile çocukların toplam duygusal zekâ puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

İnce (2020) tarafından okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile anne, baba ve öğretmenlerin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya çocukları anasınıflarında eğitim gören 378 anne, 357 baba ve bu sınıflardaki 74 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerin ödül tepkisi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki; annelerin

ve babaların ceza, büyütme, ihmal, avutma tepkileri ve öğretmenlerin avutma tepkileri arasında negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Pala (2020) annelerin duygu sosyalleştirme tepkileri ile çocukların duyguları anlama becerisi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında okul öncesi kuruma giden 50 çocuk ve anneleri ile çalışmıştır. Araştırma bulgularına göre, annelerin kaygı, cezalandırıcı, teşvik edici ve problem odaklı tepkileri ile çocukların duyguları anlama becerilerinin negatif ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, annelerin çocukları ile sohbet ederken kullandığı netleştirme ve sosyalleştirme yöntemi ile çocukların duygu anlama becerilerinin pozitif ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Gülpınar (2021) tarafından yürütülen annelerin çocukluk çağı travmatik yaşantıları ile çocukların duygu düzenlemesi arasındaki ilişkide duygu sosyalleştirmenin aracı rolünün incelendiği çalışmaya 4-11 yaş arasında çocuğu olan 195 anne katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, annelerin duygu düzenleme zorlukları ile destekleyici olmayan duygu düzenleme davranışlarının pozitif ilişkili olduğu, bu durumun da annelerin travmatik yaşantılarıyla çocukların duygu düzenleme zorlukları arasındaki ilişkiye aracılık ettiği saptanmıştır.

Özen-Uyar, Yılmaz ve Aktaş-Arnas (2021) tarafından okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının incelendiği çalışmaya 4-6 yaş çocuğu olan 303 anne katılmıştır. Araştırma bulgularına göre duygu sosyalleştirme davranışlarının sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı; ayrıca annenin eğitim düzeyi yükseldikçe duygu odaklı tepkilerin arttığı, cezalandırıcı tepkilerin ise azaldığı tespit edilmiştir.

Uslu ve Turan (2021) tarafından yürütülen annelerin çocuklarının duygularına ilişkin inançları ve bazı değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmaya 4-6 yaş aralığında 50 çocuk katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, annenin duygu içerikli konuşmaları çocuğun duygu içerikli konuşmasını yordamaktadır. Ayrıca çocuğun duygu düzenleme becerileri ile annelerin duygulara ilişkin inançları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile ilgili Türkiye’de yürütülen araştırmalar incelendiğinde; duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun mizacı, sosyal yetkinliği, duygu düzenleme becerisi, duygusal zekâ düzeyi, davranış sorunları, babaların eşleriyle uyumu, kişilik özellikleri, annelerin travmatik yaşantıları ve eğitim düzeyi gibi etmenlerle ilişkili olduğu gözlenmektedir.

Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar

Bu bölümde duygu sosyalleştirme ile ilgili yurt dışında yürütülen araştırmalar yer almaktadır. Duygu sosyalleştirme ile ilgili yurt dışında yürütülen çalışmaların 1990'larda başladığı ancak 2000'li yıllarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Eisenberg ve Fabes (1994) tarafından yürütülen çalışmada 4-6 yaş okul öncesi çocukların mizacı ve öfke davranışları ile annelerin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, annelerin kullandığı duygu sosyalleştirme tepkileri ile çocuğun mizacının ilişkili olduğu gözlenmiştir. Anneleri tarafından dikkatini düzenleme becerisi yüksek algılanan çocuklara annelerin daha destekleyici ve yapıcı duygu sosyalleştirme tepkileri gösterdikleri buna karşın, daha çok olumsuz duygulanım ve dikkatini düzenlemede zorluk gösteren çocuklara ise annelerin daha çok destekleyici olmayan ve cezalandırıcı tepkiler verdikleri gözlenmiştir.

Wong, McElwain ve Halberstadt (2009) tarafından aile ve çocuğun özellikleri ile anne babanın duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 55 tane iki ebeveynli aile ve çocukları katılmıştır. Araştırma bulgularına göre hem anneler hem babalar için çocukların olumsuz duygularına ilişkin daha kabul edici inançların destekleyici olmayan tepkiler ile negatif ilişkili olduğu; evlilik çatışmasının ise olumsuz ifade ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Aile içi kaynakların yüksek ve çocukların olumsuz duygu ve tepkilerinin düşük olduğu durumlarda babaların destekleyici olmayan tepkilerinin ve annelerin olumsuz ifadelerinin daha az görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, çocuğun cinsiyetinin ailelerin duygu sosyalleştirme davranışları ve duyguya dair inançları arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur.

Newland ve Crnic (2011) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi çocukların anneleri ile duygusal etkileşimi ve duygu sosyalleştirme sürecinin çocukların davranış sorunları üzerindeki etkisi incelenmiştir. 222 çocuk ve annelerinin katıldığı araştırma sonucunda, annelerin olumsuz duygusal ifade ve davranışlarının çocuğun dışsallaştırıcı duygu ve davranış sorunları ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Sanders, Zeman, Poon ve Miller (2015) tarafından çocuklarda duygu düzenleme ve depresif belirtilerin aracısı olarak duygu sosyalleştirmenin incelendiği çalışmaya 8-11 yaş arası 84 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin üzüntüye verdikleri destekleyici olmayan tepkiler ve babaların öfkeye verdikleri

destekleyici olmayan tepkiler ile çocuklarda görülen depresif belirtilerin ilişkili olduğu bulunmuştur.

Eisenberg, Vanschyndel ve Hofer (2015) tarafından yürütülen bir araştırmada; çocukluk ve ergenlik döneminde annelerin kullandığı sosyalleştirme davranışları ve çocukların erken yetişkinlikteki sempati düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, erken yetişkinlikteki sempati düzeyinin çocuklukta görülen anne sıcaklığı ve desteği ile pozitif ilişkili olduğu bulunurken, çocukluk ve ergenlikte görülen annenin olumsuz duygulanımı ile negatif ilişkili olduğu saptanmıştır.

Stammbach, Hawes ve Meredith (2017) tarafından çocuğa kötü muamele ve duygu sosyalleştirmenin okul öncesi çocuklarda yürütücü işlevlerle ilişkisinin incelendiği araştırmaya 4-5 yaş grubu 107 çocuk katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, kötü muamele ile duygu sosyalleştirmenin ilişkili olduğu ve her ikisinin de yürütücü işlevleri yordadığı saptanmıştır. Destekleyici olmayan duygu sosyalleştirmenin kötü muamele ile ilişkili olan düşük yürütücü işlevler için riski artıracığı, destekleyici tepkilerin ise koruyucu işlev göreceği ifade edilmiştir.

Kaul, Konantambigi ve Anant (2019) tarafından yürütülen çalışmada ise çocuk mizacı ve ebeveyn duygu sosyalleştirmenin çocuğun duygu düzenlemesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Delhi’de yaşayan 10-12 yaş arası 52 çocuk ve ebeveynleri ile yürütülen çalışmada çocuğun bazı mizaci özellikleri ile ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Ornaghi, Conte ve Grazzani (2020) tarafından küçük çocuklarda empati gelişiminde, duygu düzenleme, dil becerisi ve anne duygu sosyalleştirme stilinin rolünün incelendiği çalışmaya 320 küçük çocuk (ort: 28.8 aylık) ve annesi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çocukların empatik yanıtlarının kendi duygu düzenleme becerileri ve annelerin duygu koçluğu stili ile pozitif ve anlamlı seviyede ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak annenin duygu koçluğu stili ile çocukların empati düzeyi arasında çocukların duygu düzenlemelerinin aracı rolü bulunamamıştır.

Milan, Carlone ve Dáu (2021) tarafından yürütülen kötü muameleye maruz kalmış annelerde duygu sosyalleştirme davranışlarının incelendiği çalışmaya 154 anne katılım göstermiştir. Araştırma sonuçlarına göre, çocukluklarında kötü muameleye maruz kalmış annelerin kötü muameleye maruz kalmamış annelere göre çocukken duygularına destekleyici olmayan tepkilerin daha çok verildiği ve onların da kendi çocuklarının duygularına yanıt olarak destekleyici olmayan tepkileri daha çok

kullandıkları gözlenmiştir. Ayrıca kötü muameleye maruz kalmış anneler için zihinselleştirme kapasitesinin koruyucu bir faktör olabileceği saptanmıştır.

Price ve Kiel (2021) tarafından anne ve çocuklarda duygu düzenleme, duygu sosyalleştirme ve çocuklarda kaygı düzeyi arasındaki boylamsal ilişkilerin incelendiği çalışmaya 2-4 yaş aralığında 175 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre annenin duygu düzenleme bozukluğu destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarını ve çocuktaki kaygıyı yordamaktadır.

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile ilgili yurt dışında yürütülen araştırmalara bakıldığında; duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun mizacı, empati gelişimi, cinsiyeti, çocuklarda depresif semptomlar, davranış sorunları, kaygı düzeyi, yürütücü işlevler ve ebeveynlerin duyguya ilişkin inançları gibi etmenlerle ilişkili olduğu gözlenmektedir.

Evlilik Doyumu ile İlgili Türkiye’de Yürütülen Araştırmalar

Bu bölümde evlilik doyumu ile ilgili Türkiye’de yürütülen araştırmalar yer almaktadır. Evlilik doyumu ile ilişkili olduğu düşünülen pek çok faktör araştırmacılar tarafından belirtilmiştir.

Hasta (1996) tarafından ev işi bölüşümü ve buna dair hakkaniyet algısı ile evlilik doyumu ilişkisinin incelendiği bir çalışmada 180 kadın ve eşleri ile çalışılmıştır. Çalışan kadın ve eşlerinin daha düşük evlilik doyumuna sahip olduğu bulunmuştur. Ev işi paylaşımına dair hakkaniyet algısı ile evlilik doyumunun da ilişkili olduğu saptanmıştır.

Kudiaki (2002) tarafından evlilik uyumu ile cinsel doyum arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 295 kadın katılmıştır. Araştırma sonucunda, cinsel doyum ve evlilik uyumunun pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya (2003) anne babaların evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişkide ebeveynlik davranışlarının aracı rolünü incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, annenin kin ve saldırganlık davranışının evlilik uyumu ile davranış sorunları arasında aracı rolü olduğu anlaşılmıştır.

Güven (2005) tarafından ilişkilere dair bilişsel çarpıtmalar ve sorun çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisinin incelendiği başka bir çalışmada, 305 evli birey ile çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre, evlilikte sorun çözme becerileri ilk sırada, bilişsel çarpıtmalar ise ikinci sırada evlilik doyumunu yordamaktadır.

Üncü (2007) tarafından duygusal zekâ aile evlilik doyumu ilişkisinin incelendiği araştırmaya 466 evli birey katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, evlilik doyumu ile duygusal zekânın pozitif ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Yaşar (2009) tarafından yürütülen ilköğretime devam eden çocukların annelerini kabul ve reddedici algılamaları ile annelerin evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 413 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, annelerin evlilik doyumu ve uyumu arttıkça çocukların anneleri tarafından kabulünün arttığı ve reddedici algılanma düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Carlson ve diğerleri (2011) tarafından yürütülen çalışmada evlilik ve ebeveynlik arasındaki ilişkinin 1 ile 3 yaşları arasında 3 ile 5 yaşları arasındaki çocuklara göre daha güçlü olduğu ve evlilik niteliği arttıkça daha olumlu ebeveynlik davranışlarının gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Sarı (2012) tarafından evlilik doyumu ile ilişkili değişkenlerin incelendiği araştırmada en az 2 yıl evli olan 150 birey ile çalışılmıştır. Araştırma sonucuna göre, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma tarzı ile evlilik doyumu arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur.

Yücel ve Koydemir (2015) tarafından evlilik doyumuyla ilgili değişkenlerin incelendiği bir çalışmaya ise 501 evli birey katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, etkileşim, cinsel tatmin, ev işlerinin paylaşımından tatmin olma ve güçlü iletişim ile evlilik doyumunun pozitif ilişkili olduğu fiziksel ve sözel saldırganlığın ise evlilikten sağlanan doyum ile negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Vural-Batık ve Kalkan (2017) tarafından evlilik doyumunu yordayan bazı değişkenlerin incelendiği çalışmaya 187 evli birey katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, bireylerin evlilik doyumlarını sırasıyla evlilikte sorun çözme, evlilik süresi ve algılanan ekonomik durum değişkenlerinin anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Evlilik süresi uzadıkça evlilik doyumunun azaldığı belirtilmiştir. Gelir düzeyi ile evlilik doyumunun ise pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Kasapoğlu, Kutlu ve Durmuş (2017) tarafından yapılan evlilik doyumuna ilişkin başka bir çalışmaya ise 306 evli birey katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, olumlu ilişki kurma becerisi ve özyeterlik düzeyi ile evlilik doyumunun pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Yüksek özyeterliğe sahip bireyler çatışma esnasında pozitif ve yapıcı durumlara odaklanmakta ve sorun çözme becerilerinin iyi olması evlilik doyumunu artırmaktadır. Ayrıca, olumlu ilişki kurabilme becerisi ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide evlilikte özyeterliğin kısmi aracı rolü olduğu saptanmıştır.

Aydın (2018) çocukların sosyal duygusal uyumu, anne-babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlığı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile anne-babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlığı arasında olumlu ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Erdal (2020) tarafından 337 evli birey ile yürütülen bir çalışmada evlilik doyumu ile kişilik özellikleri ve duygusal zekâ arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, evlilik doyumunun duygusal dengelilik, zekâ/hayal gücü faktörleri ve duygusal zekâ ile pozitif ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Yılmaz ve Parlar (2021) tarafından yapılan evli bireylerin evlilikten aldıkları doyumun yordayıcısı olduğu düşünülen bazı değişkenlerin incelendiği çalışmaya 451 evli birey katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre evlilikte problem çözme becerilerinin ve iletişim becerilerinin evlilik doyumunu anlamlı biçimde yordadığı görülmüştür.

Kaya ve Buğa (2021) tarafından anne babaların ebeveynlik davranışları ve evlilik doyumu ilişkisinin incelendiği çalışmaya 400 ebeveyn katılmıştır. Araştırma sonucunda evlilik doyumu ile çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışlarının pozitif; tutarsız disiplin, dayakla cezalandırma ve zayıf ebeveyn takibinin ise negatif ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Tutuş ve Barut (2021) tarafından evli bireylerde psikolojik dayanıklılık, olumsuz otomatik düşünceler ve evlilik doyumu ilişkisinin incelendiği çalışmaya 320 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda olumsuz otomatik düşünceler ile evlilik doyumunun negatif ilişkili olduğu; psikolojik dayanıklılık alt boyutlarından olan yapısal stil, sosyal yeterlilik ile aile uyumu düzeylerinin evlilik doyumunu arttırdığı tespit edilmiştir.

Evlilik doyumu ile ilgili Türkiye’de yürütülen araştırmalar incelendiğinde; evlilik doyumunun cinsel doyum, sorun çözme becerileri, duygusal zekâ düzeyi, bağlanma tarzı, özyeterlilik düzeyi, kişilik özellikleri, otomatik düşünceler, ebeveynlik davranışları, aile yılmazlığı ve evlilik süresi gibi etmenlerle ilişkili olduğu gözlenmektedir.

Evlilik Doyumu ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar

Bu bölümde evlilik doyumu ile ilgili yurt dışında yürütülen araştırmalar yer almaktadır. Kelly ve Conley (1987) tarafından evlilik doyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği boylamsal bir çalışmada 278 çift ile çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda, bireylerde yüksek nörotisizm düzeyi ile evlilik doyumunun negatif ilişkili olduğu saptanmıştır. Boşanmış olan kişilerde ve düşük evlilik doyumuna sahip eşlerde nörotisizmin yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, erkeğin dürtü kontrolünün evlilik ile ilgili sonuçlarla ilişkili kişilik özelliklerinden olduğu gözlenmiştir. Lester, Haig ve Monello (1989) tarafından aynı konuda yapılan diğer bir araştırmada ise nörotisizm ve evlilik doyumu arasında negatif yönde bir ilişki gözlenirken eşin dışadönüklük düzeyi fazla olan kişilerin evlilik doyumunun düştüğü tespit edilmiştir.

Tucker ve O'Grady (1991) tarafından 64 erkek ve 64 kadın ile yürütülen diğer bir çalışmada ise erken yaşta evlenen erkeklerin geç yaşta evlenen erkeklere nazaran evlilik doyumunun daha düşük olduğu gösterilmiştir.

Burleson ve Denton (1997) tarafından eşlerin evlilik doyumları ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya evliliklerinde sorun yaşayan ve yaşamayan toplam 60 çift katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sorun yaşamayan çiftlerin evlilik doyumu ve iletişim becerilerinin pozitif ilişkili olduğu gözlenirken, evliliklerinde sorun yaşayan çiftlerin evlilik doyumları ve iletişim becerilerinin negatif ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Çocuk sayısı ve evlilik doyumu ilişkisine dair çalışmalar ise farklı sonuçlara işaret etmektedir. Twenge, Campbell ve Foster (2004) tarafından yapılan bir meta analiz çalışmasında çocuk sahibi çiftlerin evlilik doyumlarının olmayanlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Çocuk sayısı artışının evlilik doyumuyla negatif ilişkili olduğu da ifade edilmiştir.

Öte yandan, batı literatürünün aksine Onyishi, Sorokowski, Sorokowska ve Pipitone (2012) tarafından Nijeryalı 374 birey ile yürütülen bir çalışmada evlilik doyumu ile çocuk sayısı arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum evliliğe dair anlam ve doyumun kültürel farklılıklar hesaba katılmadan tam olarak anlaşılamayacağını göstermektedir.

Carlson, Pilkauskas, McLanahan ve Brooks-Gunn (2011) tarafından geniş bir örneklem ile yürütülen çalışmada ise evlilik ve ebeveynlik arasındaki ilişkinin, 1-3 yaşları arasında; 3-5 yaşları arasındaki çocuklara kıyasla daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik niteliği arttıkça özellikle bebeklikten 3 yaşa kadar ebeveynlik davranışlarının da daha pozitif olduğu gözlenmiştir.

Pedro, Ribeiro ve Shelton (2012) tarafından evlilik doyumu ile partnerin ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkide birlikte ebeveynliğin aracı rolünün

incelendiği çalışmaya 9-13 yaş arasında çocuğu olan 513 çift katılmıştır. Araştırma sonucunda, birlikte ebeveynlik davranışlarının bireylerin evlilik doyumu ile partnerinin ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkide aracı rolü olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Abe ve Oshio (2018) tarafından Japonya’da 749 evli çift ile yürütülen bir araştırmada ise beş faktör kişilik özellikleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Nörotisizm düzeyi düşük ve uyumluluk, dışadönüklük ve sorumluluk düzeyi yüksek olan kişilerin daha yüksek evlilik doyumuna sahip olduğu gözlenmiştir. Bunun yanında, bireylerin evlilik doyumu ile eşlerin uyumluluk düzeyleri arasında olumlu yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Kadınların uyumluluk düzeyinin yüksek olması erkeklerin evlilik doyumunu daha çok etkilemektedir.

Choi ve Jung (2021) tarafından küçük çocuğu olan çiftlerde evlilik doyumu ve depresif belirtiler arasındaki karşılıklı ilişkilerin incelendiği çalışmaya 1264 çift katılım göstermiştir. Araştırmanın sonucunda toplulukçu bir kültürde yaşayan Koreli çiftlerde evlilik doyumu ile depresif belirtiler arasında karşılıklı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir.

Mangialavori, Cacioppo, Terrone ve O’hara (2021) tarafından stres ve doğum önesi depresyon ilişkisinde evlilik doyumunun aracı rolünün incelendiği çalışmaya 138 çift katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre babaların ve annelerin stresinin doğum öncesi babalık depresyonu üzerinde evlilik doyumu aracılığıyla dolaylı etkilerinin olduğu gözlenmiştir.

Evlilik doyumu ile ilgili yurt dışında yürütülen araştırmalara bakıldığında ise; evlilik doyumunun kişilik özellikleri, ebeveynlik, çocuk sayısı, evlenme yaşı, depresif belirtiler ve iletişim becerileri gibi etmenlerle ilişkili olduğu gözlenmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler verilmektedir. Aşağıda sözü edilen başlıklara ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin evlilik doyumu ve duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan nicel bir araştırmadır. Okul öncesi çocuklar ve annelerinde bu üç değişkenin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmasını inceleyen bu araştırma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Tarama modelinde; araştırmadaki olay, kişi veya nesne mevcut haliyle ifade edilir. Olay, nesne veya kişi hiçbir şekilde değiştirmeye çalışılmaz (Karasar, 2009). İlişkisel tarama modeli ise tarama modellerinden biridir ve genel tarama yöntemi içinde ele alınır. İki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve varsa söz konusu değişimin derecesini, herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2013; Karasar, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi dönemde (36-72 ay) çocuğu olan evli anneler oluşturmaktadır. Araştırma verileri 2020-2021 bahar döneminde 421 anneden toplanmıştır. Çalışma grubunda yer alan annelere resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumları aracılığı ile ve kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Alanyazında yer alan araştırmalarda ebeveyn olarak birincil bakım veren kişinin anne olmasından ve annelerin daha ulaşılabilir olmasından dolayı bu araştırmada ebeveyn olarak yalnızca annelerin görüşlerine yer verilmiştir. Evlilik doyumu araştırmanın bir değişkeni olduğundan ötürü çalışma grubunda sadece evli anneler yer almaktadır. Veriler

toplanırken katılımcılarda gönüllülük ilkesi esas alınarak araştırmaya katılmaları konusunda onamları alınmıştır. Araştırmaya katılan annelere ilişkin bilgiler Demografik Bilgi Formu ile toplanmış ve Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Çalışma Grubuna ait Demografik Özellikler

	Değişkenler	f	%
Çocuğun Yaşı	36-48 ay	142	33.7
	49-60 ay	115	27.3
	61-72 ay	164	39.0
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	213	50.6
	Erkek	208	49.4
Ailedeki Çocuk Sayısı	Tek Çocuk	135	32.1
	İki Çocuk	187	44.4
	Üç ve Üzeri Çocuk	99	23.5
Annenin Yaşı	20 yaş ve altı	2	0.5
	21-29	82	19.5
	30-39	285	67.7
	40 ve üzeri	52	12.4
Annenin Eğitim Düzeyi	Okuryazar	1	0.2
	İlkokul	12	2.9
	Ortaokul ve Lise	104	24.7
	Önlisans ve Lisans	245	58.2
	Lisansüstü ve Üzeri	59	14.0
Annenin Çalışma Durumu	Çalışıyor	166	39.4
	Çalışmıyor	255	60.6
Annenin Evlenme Yaşı	20 yaş ve altı	60	14.3
	21-29	330	78.4
	30-39	31	7.4
	40 ve üzeri	0	0
Annenin Evlilik Süresi	1-5 yıl	62	14.7
	6-10 yıl	210	49.9
	11-19 yıl	132	31.4
	20 yıl ve üzeri	17	4.0

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya 213 (%50.6) kız ve 208 (%49.4) erkek çocuğu annesi olmak üzere toplam 421 bireyin katıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan anneler çocuğun yaşına göre incelendiğinde, 36-48 aylık çocuğu olan 142 (%33.7) anne, 49-60 aylık çocuğu olan 115 (%27.3) anne ve 61-72 aylık çocuğu olan 164 (%39) anne olduğu; çocuk sayısına göre bakıldığında ise, 135’inin (%32.1) tek çocuk sahibi, 187’sinin (%44.4) iki çocuk sahibi ve 99’unun (%23.5) üç ve üzeri çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Katılımcıların 2’sinin (%0.5) 20 yaş ve altı, 82’sinin (%19.5) 20-29 yaş, 285’inin (%67.7) 30-39 yaş ve 52’sinin (%12.4) 40 yaş ve üzerinde yer aldığı; eğitim düzeylerine bakıldığında ise; 1’inin (%0.2) okuryazar, 12’sinin (%2.9) ilkokul mezunu, 104’ünün (%24.7) ortaokul ve lise mezunu, 245’inin (%58.2) ön lisans

ve lisans mezunu ve 59'unun (%14) lisansüstü ve üzeri eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların 166'sının (%39.4) çalıştığı ve 255'inin (60.4) çalışmadığı gözlenmektedir. Evlenme yaşına göre incelendiğinde, 20 yaş ve altında evlenen 60 (%14.3) birey, 20-29 yaş aralığında evlenen 330 (%78.4) birey ve 30-39 yaş aralığında evlenen 31 (%7.4) birey olduğu; evlilik süresine bakıldığında ise, 62'sinin (%14.7) 1-5 yıl, 210'unun (%49.9) 6-10 yıl, 132'sinin (%31.4) 11-19 yıl ve 17'sinin (%4) 20 yıl ve üzerinde evli olduğu anlaşılmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri Demografik Bilgi Formu, Duygu Düzenleme Ölçeği, Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeği kullanılarak 2020-2021 bahar döneminde okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerden toplanmıştır. Verilerin toplanma sürecinde ilk olarak araştırma için belirlenen ölçekleri geliştiren ve Türkçe'ye uyarlayan araştırmacılardan mail yoluyla kullanımına yönelik izin alınmıştır. Araştırmanın yürütülmesi amacıyla öncelikle Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörlüğü'nden Etik Kurul İzni (Ek-1) alınmıştır. Daha sonra uygulama yapabilmek için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma izni (Ek-2) alınmıştır. Bu süreçte okul öncesi kurum müdürlerine ön bilgilendirme yapılmış ve ölçekler annelere okul öncesi kurumlar aracılığı ile ve kartopu yöntemi ile online link üzerinden gönderilerek toplanmıştır. Veriler Covid-19 pandemisi nedeni ile online olarak toplanmıştır. Bireylere ölçekler uygulanmadan önce; araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilerek, kişisel bilgilerinin istenmeyeceği, araştırmaya dâhil olmalarının gönüllülük esasına dayandığı ve verilen cevapların gizli tutulacağı konusunda açıklamaların yer aldığı Bilgilendirilmiş Onam Formu (Ek-3) sunulmuş ve veriler gönüllük ve gizlilik ilkesine göre toplanmıştır. Ölçeklerin doldurulması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak; katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla Demografik Bilgi Formu, çocukların duygu düzenleme becerilerini belirlemek amacıyla Duygu Düzenleme Ölçeği, annelerin kullandığı duygu sosyalleştirme davranışlarını belirlemek amacıyla Çocukların Olumsuz Duygularıyla

Baş Etme Ölçeği ve evlilik doyumlarını belirlemek için de Evlilik Yaşamı Ölçeği kullanılmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu, çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanmış, çocuğu ve ailesini tanımaya yönelik genel bilgiler içeren bir formdur. Bu formda çocuğun yaşı ve cinsiyeti ile annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, çocuk sayısı, evlenme yaşı ve evlilik süresine ilişkin demografik sorular yer almıştır. Demografik Bilgi Formu Ek-4'te sunulmaktadır.

Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ) (The Emotion Regulation Checklist)

Duygu Düzenleme Ölçeği (Emotion Regulation Checklist, ERC) Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilmiş ve Batum ve Yağmurlu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. “Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ)” duygusal tepkileri ve duyguların ortamın şartlarına göre düzenlenip ifade edilmesini değerlendirmektedir. 24 maddeden oluşan ölçek, ebeveynler ya da öğretmenler tarafından doldurulmakta ve okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenlemelerini ölçme amacıyla kullanılmaktadır. DDÖ, duygudaki yoğunluk, değişkenlik, esneklik ve bunun yanında duygusal ifadenin ortama uygunluğunu değerlendiren maddeler içermektedir. DDÖ iki alt ölçekten oluşmaktadır. “Değişkenlik/Olumsuzluk (D/O) alt ölçeği”, çocuktaki duygu durum değişkenliği ve olumsuz duygulanım gösterme eğilimini ölçmektedir. “Duygu Düzenleme (DD) alt ölçeği” ise çocuğun duygularını ortama uygun olarak ifade etme becerisine işaret etmektedir. Anne, baba veya öğretmen ölçekte yer alan davranışları çocukta ne sıklıkla gözlemlediğini 1 ile 4 arasında değişen Likert tipi ölçek ile değerlendirir. Dereceleme ölçeği “Hiçbir zaman (1)” ile “Hemen her zaman (4)” arasında değişmektedir.

Orijinal ölçekte Shields ve Cicchetti (1997), Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısını ölçeğin tümü için .89, değişkenlik/olumsuzluk alt boyutu için .96, duygu düzenleme alt boyutu için ise .83 olarak belirtmiştir. Orijinal ölçekten Türkçeye uyarlayan Batum ve Yağmurlu (2007) ise ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısını anne ve öğretmen formları için sırasıyla .73 ve .75 olarak tespit etmiştir. Başka bir araştırmada Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından yapılan güvenirlik çalışmasında anne

ve öğretmen formları için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .75 ve .84 olarak bildirilmiştir.

Mevcu t çalışmada anneler tarafından doldurulan ölçeğin güvenirlik çalışmaları kapsamında ölçeğin toplam puan ve alt boyutları için iç tutarlılık kat sayısı hesaplanmıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ölçeğin tümü için .79, olumsuzluk alt boyutu için .75 ve duygu düzenleme alt boyutu için .65 olarak hesaplanmıştır.

Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği (Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES))

“Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği (Coping with Children's Negative Emotions Scale)” anne-babaların çocukların olumsuz duygularına yönelik duygu sosyalleştirme tepkilerini ölçme amacıyla Fabes, Eisenberg ve Bernzweig (1990) tarafından geliştirilmiş ve ölçeğin Türkçe uyarlaması Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından yapılmıştır. Fabes ve diğerleri (2001) ölçeğin psikometrik özelliklerini okul öncesi dönemde çocuğu olan 101 aile ile yaptıkları çalışmalarında tamamlamışlardır. Ölçek, “problem odaklı, duygu odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler, küçümseyici tepkiler, cezalandırıcı tepkiler ve ebeveynde sıkıntı” olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçek çocukların öfke, korku, üzüntü, utanç ve hayal kırıklığı gibi olumsuz duyguları deneyimlediği 12 senaryodan oluşmaktadır. Her senaryoyu ölçeğin alt boyutlarını da oluşturan 6 farklı tepki izlemektedir. Sözü edilen bu tepkiler, “Problem odaklı tepkiler” anne-babanın olumsuz duyguya yol açan problemi çözmesi için çocuğa yardım girişimlerini kapsarken, “Duygu odaklı tepkiler” anne-babanın çocuğun duygusal olarak uyarıldığı durumlarda çocuğun daha iyi hissetmesine yardımcı olabilecek girişimlerini içerir. “Duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler (Teşvik etme)” ise çocuğun duygusal ifadelerini cesaretlendirici ve destekleyici anne-baba davranışlarını içermektedir. Bu üç alt ölçek puanın toplamı anne-babanın çocukların olumsuz duygularına yönelik destekleyici tepkilerini oluşturmaktadır. Diğer alt ölçekleri oluşturan tepkiler; çocuğun ifadesini sözel ya da fiziksel cezalarla karşılayan “Cezalandırıcı tepkiler”, çocuğun duygusal tepkisinin önemini azaltan ve ne derecede dikkate alınmadığını yansıtan “Küçümseyici tepkiler” ve çocuğun olumsuz duygusuna üzüntü ile karşılık veren “Ebeveynde Sıkıntı” alt ölçekleridir. Bu üç alt ölçek puanın toplamı da anne-babanın çocukların olumsuz duygularına yönelik destekleyici olmayan

tepkilerini ifade etmektedir (Yağmurlu ve Altan, 2010). 12 senaryo da anne-babalar tarafından okunduktan sonra ilgili tepkileri ne sıklıkta kullanabileceklerine ilişkin doldurmaları istenir. Her alt ölçek için alınan puanların artması söz konusu tepki sıklığının arttığını gösterir. Ölçek 5’li Likert tipinde puanlanmaktadır (1= hiç böyle yapmam, 5= kesinlikle böyle yaparım). Her bir alt ölçeğe ait soruların puanları toplanarak alt ölçek puanları elde edilir ve değerlendirilir (Yağmurlu ve Altan, 2010).

Fabes ve diğerleri (2001) tarafından yapılan çalışmada orijinal ölçeğin iç tutarlık Cronbach Alfa katsayıları “Probleme odaklı tepki” için .78, “Duyguya odaklı tepki” için .80, “Duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepki” için .85, “Küçümseyici tepki” için .78 ve “Cezalandırıcı tepki” için .69 ve “Ebeveynde sıkıntı” için .70 olarak bulunmuştur. Yağmurlu ve Altan (2010) ise ölçeğin iç tutarlık Cronbach Alfa katsayılarını destekleyici ve destekleyici olmayan tepkiler için sırasıyla .84 ve .87 olarak bulmuşlardır. Altan-Aytun, Yağmurlu ve Yavuz (2012) 141 okul öncesi çocuğun annesiyle yaptıkları çalışmada ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmalarını yapmıştır. İç tutarlık Cronbach Alpha katsayıları “problem odaklı tepkiler” için .72, “duygu odaklı tepkiler” için .79, “teşvik eden tepkiler” için .87, “küçümseyici tepkiler” için .86, “cezalandırıcı tepkiler” için .83 ve “ebeveynde sıkıntı” için .65 olarak bulunmuştur (Altan-Aytun vd., 2012). Bu değerler ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu yansıtmaktadır.

Yağmurlu ve Altan (2010), ebeveynde sıkıntı alt ölçeği için en sorunlu ve kuramsal önemi de en az alt ölçek olduğu için analize sokulmasının gerekemeyebileceğini belirtmiştir. Altan (2006) tarafından yürütülen çalışmada ise ebeveynde sıkıntı alt ölçeği analiz dışı tutulmuştur. Mevcut çalışmada da ebeveynde sıkıntı alt ölçeği analize dâhil edilmemiştir.

Bu çalışmada ölçeğin güvenirlik çalışmaları kapsamında iç tutarlık kat sayıları hesaplanmıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları problem odaklı tepki alt boyutu için .84, duygu odaklı tepki alt boyutu için .89, duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepki alt boyutu için .91, cezalandırıcı tepki alt boyutu için .82, küçümseyici tepki alt boyutu için .81, destekleyici tepkiler alt ölçeği için .94 ve destekleyici olmayan tepkiler alt ölçeği için .84 olarak hesaplanmıştır.

Evlilik Yaşamı Ölçeği (EYÖ)

Tezer (1996) tarafından geliştirilen “Evlilik Yaşamı Ölçeği (EYÖ)” evli bireylerin evlilikten aldıkları doyumunu değerlendirmektedir. On maddeli ölçek, 5’li Likert tipindedir. Ölçekte her bir maddeye verilecek yanıt “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinden oluşmaktadır. Derecelendirme seçeneklere doyumsuzluk-doyum yönünde 1 ile 5 arasında ağırlık verilmiştir. Ölçekten 10 ile 50 arasında puanlar alınabilmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksekliği bireyin evlilik doyum düzeyinin yüksek olduğunu, ölçekten alınan puanın düşüklüğü ise evlilik doyum düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. “Ölçeğin test tekrar test güvenirliği, ölçeğin aynı kişilere üç ay ara ile iki kere uygulanması ile hesaplanmış ve test tekrar test güvenirlik katsayısı 0.85 olarak saptanmıştır. İç tutarlık katsayısı ise, 50 kişilik ilk grupta 0.91 ve 208 kişilik ikinci grupta 0.89 olarak belirlenmiştir” (Tezer, 1996; s.4). Ölçeğin yapı geçerliği bilinen grupların karşılaştırılması tekniğiyle sınanmıştır. Ölçeğin evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyum düzeyi açısından evliliği sürdüren eşlerle boşanmış eşleri birbirinden ayırdığı bulunmuştur. Grupların ortalamaları için yapılan t testi sonucunda t-değeri 6.23 olarak bulunmuştur. Bu değer $\alpha=0.01$ düzeyinde anlamlıdır. “Ölçeğin sosyal beğenirlik yöneliminden ne derece etkilendiğini incelemek amacıyla yapılan çalışma sonucunda ise eşlerin ölçek ve Kişisel Davranış Anketinden elde ettikleri puanlar arasındaki korelasyon 0.21 olarak elde edilmiştir” (Tezer, 1996; s.4-5). Bu korelasyon katsayısının anlamlı olmaması ölçeğin bireylerin sosyal beğenirlik yönelimlerinden çok az etkilendiğine işaret etmekte ve bu durumun ölçeğin geçerliğine dolaylı bir kanıt olduğu söylenebilmektedir (Tezer, 1996).

Bu çalışmada ölçeğin güvenirlik çalışmaları kapsamında iç tutarlık kat sayısı hesaplanmıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin toplamı için .93 olarak bulunmuştur.

Araştırmada kullanılan Evlilik Yaşamı Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği toplam puan ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlik analizi sonuçları Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2

Ölçekler ve Alt Boyutlarına İlişkin Güvenirlilik Analizi Sonuçları

	Cronbach Alpha
Evlilik Yaşamı Ölçeği	0.93
Duygu Düzenleme Ölçeği (toplam puan)	0.79
Duygu Düzenleme Alt Ölçeği	0.65
Olumsuzluk Alt Ölçeği	0.75
Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği	0.82
Cezalandırıcı Tepkiler Alt Ölçeği	0.81
Küçümseyici Tepkiler Alt Ölçeği	0.81
Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler Alt Ölçeği	0.91
Duyguya Odaklı Tepkiler Alt Ölçeği	0.89
Probleme Odaklı Tepkiler Alt Ölçeği	0.84
Destekleyici Tepkiler Alt Ölçeği	0.94
Destekleyici Olmayan Tepkiler Alt Ölçeği	0.84

Verilerin Çözümlemesi

Bu bölümde araştırmada uygulanan veri analiz yöntemlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Çözümlemeye geçilmeden önce veri seti incelenmiştir. İncelemelerde bağımsız değişkenlerin bazı düzeylerindeki gözlem sayılarının azlığı dikkat çekmiştir. Çözümleme sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için gözlem sayısı az olan kategoriler en yakın ve kuramsal olarak en uygun kategoriyle birleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin öncelikle betimsel istatistikleri hesaplanmıştır. Daha sonra araştırmanın birinci, ikinci ve üçüncü araştırma sorularını oluşturan okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerinin, annelerinin duygu sosyalleştirme davranışlarının ve evlilik doyumlarının demografik özelliklere göre manidar bir fark gösterip göstermediği fark testleriyle incelenmiştir. Bu noktada iki düzeyi olan bağımsız değişkenler (çocuğun cinsiyeti, annenin çalışma durumu) için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Bağımsız örneklem t testinin varsayımlarının karşılanmadığı durumlarda ise analizin nonparametrik karşılığı olan Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Üç ve daha fazla düzeyi olan bağımsız değişkenler (çocuğun yaşı, annenin eğitim düzeyi, yaşı, evlilik süresi, evlenme yaşı, çocuk sayısı) için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA'nın varsayımlarını karşılamayan veri setleri için ise analizin nonparametrik karşılığı olan Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Dördüncü araştırma sorusu olan ölçek puanları arasındaki ilişkilerin hesaplanması için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesinde IBM SPSS 22 paket programı kullanılmıştır.

Araştırmanın son araştırma sorusu olan annelerin evlilik doyumu ile çocukların duygu düzenleme becerilerinin ilişkisinde annelerin destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkilerinin ayrı ayrı aracılık etkilerinin araştırılması için SPSS 22.0 programında Preacher ve Hayes (2004) tarafından geliştirilen ve Hayes'in (2021) internet sitesinden indirilen PROCESS 3.5.3 makrosu kullanılmıştır. Bu doğrultuda makro ile Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen model test edilmiştir. PROCESS makrosu, regresyon tekniği ile çözümlemeyi gerçekleştirirken aynı zamanda araştırmacıya güven aralığı da sağlayarak aracılık etkisinin tespit edilmesinde etkin bir yöntem sağlamaktadır (Preacher ve Hayes, 2004).

Varsayımların Test Edilmesi

Araştırma sorularının yanıtlanması için kullanılan tüm çözümleme teknikleri için çözümleme tekniklerinin varsayımları kontrol edilmiştir. Bu doğrultuda, ilk üç araştırma sorusunun yanıtlanması için kullanılan fark testlerinde bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenlerin her bir düzeyinde normal dağılması varsayımı basıklık ve çarpıklık katsayıları ile standart z puanları aracılığıyla incelenmiştir. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı için değişkenlerin normal dağılımları yine basıklık ve çarpıklık katsayıları ile standart z puanlarıyla incelenmiştir. Aracılık analizinin gerçekleştirilmesi için veri setinin tek ve çok değişkenli normallliği sağlaması gerekmektedir. Bu doğrultuda tek değişkenli normallik basıklık ve çarpıklık katsayısı ve standart z puanları ile incelenirken çok değişkenli normallüğün incelenmesinde çok değişkenli uç değer analizinde kullanılan Mahalanobis uzaklıkları incelenmiştir. Değişkenler arasında çoklu bağlantılılık belirlemesi için VIF, Tolerance ve CI değerleri incelenmiştir. Tüm çözümlemeler için varsayımları karşılamayan gözlemler veri setinden çıkarılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine göre verilerin analizinden elde edilen bulgular, yorumlar ve bulguların alanyazındaki diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırılmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Verilerle İlgili Betimsel İstatistikler

Bu bölümde araştırmada kullanılan ölçme araçlarından elde edilen verilere ilişkin betimsel istatistikler yer almaktadır. Duygu Düzenleme Ölçeği, Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve alt boyutlarına dair betimsel istatistikler Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3

Ölçme Araçları ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	$\bar{x}$	SS	Med.	Min.	Maks.
<i>Evlilik Yaşamı Ölçeği</i>	421	37.60	8.95	39.00	10.00	50.00
<i>Duygu Düzenleme Ölçeği (toplam puan)(1-4)</i>	421	3.10	0.33	3.13	1.91	3.83
Olumsuzluk Alt Boyutu	421	1.96	0.38	1.93	1.27	3.53
Duygu Düzenleme Alt Boyutu	421	3.22	0.41	3.25	1.75	4.00
<i>Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği (1-5)</i>						
Cezalandırıcı Tepkiler Alt Boyutu	421	1.46	0.50	1.33	1.00	3.67
Küçümseyici Tepkiler Alt Boyutu	421	2.10	0.65	2.00	1.00	4.25
Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler Alt Boyutu	421	3.91	0.82	4.00	1.00	5.00
Duyguya Odaklı Tepkiler Alt Boyutu	421	3.92	0.69	4.00	1.00	5.00
Probleme Odaklı Tepkiler Alt Boyutu	421	4.09	0.68	4.25	1.00	5.00
Destekleyici Tepkiler Alt Boyutu	421	4.03	0.65	4.14	1.00	5.00
Destekleyici Olmayan Tepkiler Alt Boyutu	421	1.78	0.50	1.67	1.00	3.63

Tablo 3 incelendiğinde, Evlilik Yaşamı Ölçeğinden elde edilen en düşük puanın 10, en yüksek puanın 50 ve puan ortalamasının 37.60 (SS=8.95) olduğu görülmektedir. Duygu Düzenleme Ölçeği toplam puanına bakıldığında ise elde edilen en düşük puanın 1.91, en yüksek puanın 3.83 ve puan ortalamasının 3.10 (SS=0.33) olduğu

gözlenmektedir. Ölçeğin olumsuzluk alt boyutundan elde edilen en düşük puan 1.27, en yüksek puan 3.53 ve puan ortalaması 1.96 (SS=0.38) olarak bulunmuştur. Duygu düzenleme alt boyutundan elde edilen en düşük puan 1.75, en yüksek puan 4.00 ve puan ortalaması 3.22 (SS=0.41) olarak bulunmuştur. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği alt boyutlarına bakıldığında ise, cezalandırıcı tepkiler alt boyutundan elde edilen en düşük puanın 1.00, en yüksek puanın 3.67 ve puan ortalamasının 1.46 (SS=0.50) olduğu; küçümseyici tepkiler alt boyutundan elde edilen en düşük puanın 1.00, en yüksek puanın 4.25 ve puan ortalamasının 2.10 (SS=0.65) olduğu görülmektedir. Duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler alt boyutundan elde edilen en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00 ve puan ortalaması 3.91'dir (SS=0.82). Duyguya odaklı tepkiler alt boyutundan elde edilen en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00 ve puan ortalaması 3.92 (SS=0.69) olarak bulunmuştur. Probleme odaklı tepkiler alt boyutundan elde edilen en düşük puanın 1.00, en yüksek puanın 5.00 ve puan ortalamasının 4.09 (SS=0.68) olduğu görülmektedir. Destekleyici tepkiler alt boyutundan elde edilen en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00 ve puan ortalaması 4.03 (SS=0.65) iken; destekleyici olmayan tepkiler alt boyutundan elde edilen en düşük puan 1.00, en yüksek puan 3.63 ve puan ortalaması 1.78 (SS=0.50) olarak bulunmuştur. Katılımcıların destekleyici tepkiler alt boyutundan elde ettiği puan ortalamasının ($\bar{x}$ =4.03), destekleyici olmayan tepkiler alt boyutundan elde ettiği puan ortalamasından ($\bar{x}$ =1.78) yüksek olduğu gözlenmektedir.

Araştırmanın Alt Problemlerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Aşağıdaki bölümde araştırma sorularına yönelik bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu çalışmanın ilk araştırma sorusu okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerinin (duygu düzenleme toplam puan, değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme alt boyutu) çocuğun cinsiyetine, yaşına, ailedeki çocuk sayısına, annelerinin eğitim düzeyine, annelerinin çalışma durumlarına ve annelerinin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğidir. Bu doğrultuda annenin algıladığı

çocuğun duygu düzenleme becerisinin çocuğun cinsiyeti ve annenin çalışma durumuna göre farklılaşma durumu için bağımsız örneklem t testi; çocuğun yaşı, ailedeki çocuk sayısı, annenin eğitim düzeyi ve annenin yaşı değişkenlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bağımsız örneklem T testi ve ANOVA için varsayımlardan ilki gözlemlerin ilişkisizliğidir. Bağımlı değişken aralık ya da oran ölçeğinde olmalıdır. Bir diğer varsayım bağımlı değişkene ilişkin ölçümlerin bağımsız değişkenin her düzeyinde normal dağılım göstermesidir. Son varsayım ise varyansların homojen olmasıdır. Bu çalışmada veriler tek seferde toplanmıştır ve gözlemler ilişkisizdir. Varyansların homojenliğinin incelenmesinde Levene testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin her bir düzeyi için ölçek ve alt ölçek puanlarının normallik incelemesi ise basıklık ve çarpıklık katsayıları ile yapılmıştır. Bu noktada basıklık ve çarpıklık katsayılarının -1 ile +1 arasında olması beklenir (Büyüköztürk, 2012). Duygu düzenleme ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız değişkenlerin düzeylerindeki tek değişkenli uç değer incelemesinde gözlemlerin z değerleri incelenmiştir. Bu doğrultuda ± 3 z değerinin dışında kalan gözlemler uç değer olarak kabul edildiğinden veri setinden çıkarılmıştır. Kalan gözlemler üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Tablo 4’de bağımsız değişkenlerin her bir düzeyi için duygu düzenleme toplam puan, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutu puanlarının betimsel istatistikleri ile basıklık ve çarpıklık değerleri verilmiştir.

Tablo 4

Duygu Düzenleme Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanların Demografik Bilgilere Göre Dağılımı

			N	$\bar{x}$	SS	Çar.	Bas.
Çocuğun cinsiyeti	Duygu düzenleme toplam	Kız	213	3.15	0.31	-0.60	0.49
		Erkek	208	3.05	0.35	-0.40	0.22
	Duygu düzenleme alt boyut	Kız	213	3.25	0.40	-0.22	-0.61
		Erkek	208	3.18	0.43	-0.33	0.17
	Olumsuzluk	Kız	213	1.90	0.35	0.81	0.75
		Erkek	208	2.01	0.41	0.73	0.99
Çocuğun yaşı	Duygu düzenleme toplam	36-48 ay	142	3.06	0.32	-0.47	-0.08
		49-60 ay	111	3.18	0.26	0.13	-0.36
		61-72 ay	161	3.12	0.34	-0.24	-0.68
	Duygu düzenleme alt boyut	36-48 ay	142	3.13	0.40	-0.23	0.38
		49-60 ay	111	3.31	0.37	-0.30	-0.70
		61-72 ay	161	3.24	0.44	-0.36	-0.18
	Olumsuzluk	36-48 ay	142	1.98	0.37	0.60	-0.17
		49-60 ay	111	1.90	0.29	-0.08	-0.15
		61-72 ay	161	1.93	0.38	0.43	-0.62

(Devam ediyor)

Tablo 4 (Devam)

Duygu Düzenleme Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanların Demografik Bilgilere Göre Dağılımı

			N	$\bar{x}$	SS	Çar.	Bas.
Çocuk sayısı	Duygu düzenleme toplam	Tek çocuk	135	3.15	0.30	-0.43	0.55
		İki çocuk	183	3.12	0.32	-0.40	-0.19
		Üç ve üzeri	99	3.06	0.35	-0.16	-0.40
	Duygu düzenleme alt boyut	Tek çocuk	135	3.28	0.40	-0.56	0.47
		İki çocuk	183	3.23	0.40	-0.10	-0.76
		Üç ve üzeri	99	3.11	0.44	-0.23	0.16
	Olumsuzluk	Tek çocuk	135	1.93	0.35	0.63	0.50
		İki çocuk	183	1.94	0.36	0.51	-0.08
		Üç ve üzeri	99	1.97	0.39	0.38	-0.57
Annenin eğitim düzeyi	Duygu düzenleme toplam	Lise ve aşağısı	114	3.03	0.29	-0.21	-0.36
		Önlisans ve Lisans	245	3.12	0.33	-0.54	0.11
		Lisansüstü ve üzeri	59	3.23	0.31	-0.26	-0.44
	Duygu düzenleme alt boyut	Lise ve aşağısı	114	3.10	0.39	-0.21	0.48
		Önlisans ve Lisans	245	3.24	0.41	-0.35	-0.12
		Lisansüstü ve üzeri	59	3.37	0.41	-0.61	-0.23
	Olumsuzluk	Lise ve aşağısı	114	2.01	0.34	0.48	-0.41
		Önlisans ve Lisans	245	1.94	0.38	0.66	0.22
		Lisansüstü ve üzeri	59	1.84	0.32	0.19	-0.54
Annenin çalışma durumu	Duygu düzenleme toplam	Çalışıyor	166	3.13	0.32	-0.35	0.15
		Çalışmıyor	255	3.09	0.34	-0.60	0.39
	Duygu düzenleme alt boyut	Çalışıyor	166	3.26	0.42	-0.23	-0.73
		Çalışmıyor	255	3.19	0.41	-0.35	0.26
	Olumsuzluk	Çalışıyor	166	1.94	0.36	0.63	0.59
		Çalışmıyor	255	1.97	0.40	0.86	1.07
Annenin yaşı	Duygu düzenleme toplam	29 ve altı	84	3.09	0.29	-0.38	-0.36
		30-39	285	3.10	0.34	-0.61	0.54
		40 ve üzeri	52	3.14	0.35	-0.27	-0.32
	Duygu düzenleme alt boyut	29 ve altı	84	3.16	0.41	-0.54	0.89
		30-39	285	3.24	0.41	-0.34	-0.27
		40 ve üzeri	52	3.18	0.45	0.20	-0.72
	Olumsuzluk	29 ve altı	84	1.95	0.34	0.72	0.06
		30-39	285	1.97	0.40	0.84	1.13
		40 ve üzeri	52	1.87	0.37	0.51	0.03

Tablo 4 incelendiğinde, duygu düzenleme toplam puan ve duygu düzenleme alt boyut puanı olarak kız çocuklarının erkek çocuklarına kıyasla daha yüksek puan aldığı ve en yüksek puan 49-60 aylık çocuklara aitken, en düşük puanın 36-48 aylık çocuklara ait olduğu görülmektedir. Olumsuzluk alt ölçeğinde ise en düşük puan ($\bar{x}=1.90$) 49-60 aylık çocuklara aitken, en yüksek puan ($\bar{x}=1.98$) ise 36-48 aylık çocuklara aittir. Tablo

4'e göre, duygu düzenleme toplam puanına ilişkin en düşük puan ($\bar{x}=3.06$) üç ve üzeri çocuğu olan ailelere sahip çocuklardadır. İki çocuğu olan ailelerdeki çocukların ortalama puanı ($\bar{x}=3.12$) iken, duygu düzenleme ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=3.15$) en yüksek olan grup tek çocuklu ailelerdeki çocuklardır. Duygu düzenleme alt boyutu puanlarında da benzer bir durum gözlenmiştir. En yüksek puan ($\bar{x}=3.28$) tek çocuk sahibi ailelerdeki çocuklara aitken, en düşük puan ($\bar{x}=3.11$) üç ve üzeri çocuğa sahip ailelerdeki çocuklara aittir. Olumsuzluk alt boyutu puanlarındaysa durum tam tersidir. Bu alt boyuttan elde edilen en yüksek puan ($\bar{x}=1.97$) üç ve üzeri sayıda çocuğu olan ailelerdeki çocuklara aitken, en düşük puan ($\bar{x}=1.93$) tek çocuklu ailelerdeki çocukların puanıdır. Ayrıca, duygu düzenleme toplam puanı için en yüksek ortalama lisansüstü ve üzeri eğitim almış annelerin çocuklarına aittir. Bunu önlisans ve lisans mezunu annelerle lise ve aşağısı mezunu annelerin ortalamaları takip etmektedir. Duygu düzenleme alt ölçeğinde de durum benzerdir. En yüksek ortalama puan lisansüstü ve üzeri eğitim almış annelerin çocuklarına aitken en düşük ortalama puan lise ve aşağısı mezunu annelerin çocuklarına aittir. Olumsuzluk alt ölçeğindeki durum ise tam tersidir. Buna göre en yüksek ortalama puan lise ve aşağısındaki eğitim kademelerinden mezun olmuş annelerin çocuklarına aitken en düşük ortalama puan lisansüstü ve üzerinde eğitim almış annelerin çocuklarına aittir. Tablo 4 incelendiğinde duygu düzenleme toplam puan ve duygu düzenleme alt boyut puanı olarak çalışan annelerin çocuklarının çalışmayan annelerin çocuklarına göre daha yüksek puan aldığı, olumsuzluk boyutunda ise durumun tam tersi olduğu gözlenmektedir. Tablo 4'e göre, duygu düzenleme toplam puanı için en düşük ortalama 29 yaş ve altı anneler için hesaplanmışken en yüksek ortalama 40 yaş ve üzeri annelere aittir. Duygu düzenleme alt boyutuna ilişkin ortalama puanlar incelendiğinde en yüksek ortalama puanın 30-39 yaş aralığındaki annelere ait olduğu, sonrasında 40 ve üzeri yaş grubundaki annelere ait olduğu görülmektedir. Bu boyuta ilişkin en düşük puan ortalaması 29 yaş ve altındakiler annelere aittir. Olumsuzluk alt boyutunda ise en yüksek ortalama puan 30-39 yaş grubundaki annelere, en düşük puan ise 40 yaş ve üzeri annelere aittir. Aşağıda çocukların duygu düzenleme becerilerinin bu değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular tek tek ele alınmaktadır.

Duygu Düzenlemenin Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi. Çocuğun cinsiyeti değişkeni için t testi yapılmadan önce varsayımlar test edilmiştir. Tablo 4

incelendiğinde, cinsiyet bağımsız değişkeninin tüm düzeylerinde duygu düzenleme toplam puan, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutu puanlarında normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre ise duygu düzenleme alt boyutu ($f=0.15$; $p>.05$) ve olumsuzluk alt boyutu ($f=2.83$; $p>.05$) için varyanslar homojendir. Duygu düzenleme toplam puanı ($f=4.23$; $p<.05$) ise varyansların homojenliği varsayımını karşılamamaktadır. Bu noktada duygu düzenleme toplam puanı için varyansların homojen olmadığı t testi değeri raporlanmış ve yorumlanmıştır. Tablo 5'te t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5

Cinsiyet Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ve Olumsuzluk Alt Boyutu için T-Test Sonuçları

		N	$\bar{x}$	Ss	t	df	p
Duygu Düzenleme Toplam	Kız	213	3.15	0.31	2.95	408.45	0.00
	Erkek	208	3.05	0.35			
Duygu Düzenleme Alt Boyutu	Kız	213	3.25	0.40	1.77	419	0.78
	Erkek	208	3.18	0.43			
Olumsuzluk	Kız	213	1.90	0.35	-2.92	419	0.00
	Erkek	208	2.01	0.41			

Tablo 5'e göre duygu düzenleme alt boyutu puanlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark yoktur ($t_{(419)}=1,77$; $p>.05$). Duygu düzenleme toplam puanlarında ($t_{(408,45)}=2,95$; $p<0.05$) ve olumsuzluk alt boyutu puanlarında ise cinsiyete göre anlamlı fark gözlenmiştir ($t_{(419)}=-2,92$; $p<.05$). Duygu düzenleme toplam puanlarında gözlenen bu anlamlı farklılık kız çocukları lehine, olumsuzluk alt boyutunda gözlenen fark ise erkek çocukları lehinedir.

Annelerin algıladığı çocukların duygu düzenleme becerisinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; kızların duygu düzenleme becerilerinin erkeklerden daha yüksek olduğu, erkek çocuklarının değişkenlik/olumsuzluk özelliklerinin de kız çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde pek çok çalışmanın bu bulguyu destekler nitelikte olduğu görülmektedir (Yağmurlu ve Altan, 2010; Ural vd., 2015; Sille, 2016; İnce, 2020; Mutlu, 2020). Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından yapılan çalışmada, mevcut çalışmanın sonuçlarıyla benzer şekilde, kız çocuklarının duygu düzenleme becerisinin

erkeklerle göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sille (2016) okul öncesi çocuklarla yaptığı çalışmada erkek çocuklarının olumsuzluk düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu, kız çocuklarının ise duygu düzenleme düzeylerinin erkeklerle göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu bulgular araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Yurtdışındaki çalışmalarda da benzer biçimde sonuçlara rastlanmaktadır. Seo ve Lee (2008) yaptıkları çalışmada, kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha olumlu duygu düzenleme stratejisi kullandığı sonucuna ulaşmıştır. Chaplin, Cole ve Waxler (2005) da araştırmalarında duygusal uyum davranışlarının kız çocuklarında daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Buna karşın alanyazında duygu düzenleme becerilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığına ilişkin bulgular (Seçer, 2017; Bozkurt Yüksek ve Demircioğlu; 2017; Erel, 2016; Carlson ve Wong; 2007) da yer almaktadır. Bu farklı sonuçlar bireysel ve kültürel farklılıklara dayanıyor olabilir. Sonuç olarak, alanyazındaki çalışmaların çoğunun duygu düzenlemesinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulguları ile bu çalışmanın sonuçları benzerlik göstermektedir. Ebeveynlerin kız çocukları ile daha çok iletişim kurması ve kızların dil gelişiminin erkeklerle göre daha hızlı olması sebebiyle duygularını anlama ve ifade etmede daha iyi oldukları ifade edilmektedir (Brown ve Dunn, 1996). Kız çocukları ile duygu içerikli konuşmaların daha çok yapılması ve erkek çocuklarının bu konuda teşvik edilmemesi cinsiyet temelli farklılıklara sebep olabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri de duyguların ifade edilişi ve bunun teşvik edilmesi konusunda kız ve erkek çocuklarına birbirinden farklı tutumlar sergilenmesine katkıda bulunuyor olabilir. Cinsiyetler arası bu farklılaşmanın ebeveyn tutumları, dil gelişimi ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi sebeplere dayandığı düşünülmektedir.

Duygu Düzenlemenin Annenin Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi.

Çalışma ile test edilen bir diğer değişken annenin çalışma durumudur. Annenin çalışma durumu değişkeni için bağımsız örneklem t testi yapılmadan önce varsayımlar test edilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde, annenin çalışma durumu bağımsız değişkeninin tüm düzeylerinde duygu düzenleme toplam puan, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutu puanlarında normal dağılım olduğu görülmektedir. Olumsuzluk alt boyutunda çalışmıyor kategorisi için basıklık değeri beklenen değerin çok az dışına çıksa da bu durum dağılımı bozmamaktadır. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre ise duygu düzenleme toplam puan

($f=0.67$; $p>.05$), duygu düzenleme alt boyutu ($f=1.06$; $p>.05$) ve olumsuzluk alt boyutu ($f=0.89$; $p>.05$) için varyanslar homojendir. Tablo 6’da t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6

Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme Alt Boyutu ve Olumsuzluk Alt Boyutu için T-Test Sonuçları

		N	$\bar{x}$	Ss	t	df	p
Duygu Düzenleme Toplam	Çalışıyor	166	3.13	0.32	1.29	419	0.20
	Çalışmıyor	255	3.09	0.34			
Duygu Düzenleme Alt Boyutu	Çalışıyor	166	3.26	0.42	1.66	419	0.10
	Çalışmıyor	255	3.19	0.41			
Olumsuzluk	Çalışıyor	166	1.94	0.36	-0.76	419	0.45
	Çalışmıyor	255	1.97	0.40			

Tablo 6’ya göre duygu düzenleme toplam puan ($t_{(419)}=1.29$; $p>0.05$), duygu düzenleme alt boyutu puanı ($t_{(419)}=1.66$; $p>0.05$) ile olumsuzluk alt boyutu puanlarında ($t_{(419)}=-0.76$; $p>0.05$) annenin çalışma durumu değişkenine göre anlamlı bir fark yoktur.

Annenin algıladığı çocuğun duygu düzenleme becerileri ile annenin çalışma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, çocukların duygu düzenleme becerilerinin annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında yer alan diğer çalışmalar da bu bulguyu destekler niteliktedir (Örn; Bozkurt Yüksek ve Demircioğlu, 2017; İlgar ve Akbaba, 2017; Özkan, 2019; Şahin, 2019). Özkan (2019) 48-66 aylık çocuklarla yaptığı çalışmada çocukların duygu düzenleme becerilerinin annenin çalışma durumuna göre farklılaşmadığını saptamıştır. Benzer şekilde, İlgar ve Akbaba (2017) çocukların duygu düzenleme becerileri ile annenin çalışma durumu arasında bir ilişki bulamamıştır. Buna karşın, İnce (2020) duygu düzenleme becerilerinin annenin çalışma durumuna göre farklılaştığı sonucuna ulaşmış; bu sonucu annenin çalışma durumunun ailenin sosyoekonomik düzeyine katkısı ve annenin duygusallığına olumlu etkisi ile açıklamıştır. Mevcut araştırmada çalışma durumuna göre anlamlı fark elde edilmemesinin, çalışmayan annelerin muhtemelen çocukları ile daha fazla vakit geçirmeleri ve çocuğun farklı duygularına eşlik etmeleri sonucu duygu düzenleme konusunda kendilerini geliştirmeleri; diğer yandan çalışan annelerin ise kalan vakitlerinde çocukları ile kaliteli vakit geçirmeleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu sayede gruplar arası fark azalmış olabilir. Çalışmanın pandemi döneminde yapılmış olmasının da bu sonucu etkileyen diğer bir etmen olduğu düşünülmektedir. Evden çalışma tarzının yaygınlaşmış olması annenin çalışma durumuna dair gruplar arası farkı azaltan diğer bir etken olabilir.

Duygu Düzenlemenin Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi. Duygu düzenleme toplam puanı, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutunda çocukların yaşlarına göre anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için ANOVA'nın varsayımları test edilmiştir. ANOVA'nın varsayımları bağımsız örneklem t testi varsayımları ile aynıdır. Bağımlı değişkenin bağımsız değişkenin her bir düzeyindeki dağılımı basıklık ve çarpıklık değerleri ile incelenmiştir. Uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Tablo 4 incelendiğinde, çocukların yaşları değişkeni için duygu düzenleme toplam puan, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutu puanları çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu görülmektedir. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre ise duygu düzenleme alt boyutu ($F_{(2,411)}=1.51$; $p>.05$) için varyanslar homojendir. Duygu düzenleme toplam puanı ($F_{(2,411)}=6.25$; $p<.05$) ve olumsuzluk alt boyutu ($F_{(2,411)}=5.20$; $p<.05$) puanları varyansların homojenliği varsayımını karşılamamaktadır. ANOVA'da bağımsız örneklem t testinden farklı olarak varyansların eşitliğinin sağlanmadığı durumlarda yorumlanabilecek alternatif bir F değeri yoktur. Bu durumda ANOVA'nın nonparametrik karşılığı Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Tablo 7'de Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7

Çocuk Yaşı Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme Alt Ölçek ile Olumsuzluk Alt Ölçeği için Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

		Sıra Ortalaması	sd	Ki Kare	p	Anlamlı Fark
Duygu Düzenleme Toplam	36-48	0.46	2	4.25	0.12	
	49-60	42.58				
	61-72	43.03				
Duygu Düzenleme Alt Boyutu	36-48	1.73	2	12.46	0.00	
	49-60	70.24				1-2;
	61-72	71.97				1-3
Olumsuzluk	36-48	0.11	2	0.52	0.52	
	49-60	54.21				
	61-72	54.32				

Tablo 7 incelendiğinde, gerçekleştirilen Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre duygu düzenleme alt boyutunda çocukların yaşlarına göre anlamlı bir fark gözlenmiştir ($\chi^2=12.46$; $p<0.05$). Olumsuzluk alt boyutu ($\chi^2=0.52$; $p>0.05$) ve duygu düzenleme toplam puanlarında ($\chi^2=4.25$; $p>0.05$) ise çocuğun yaşına göre anlamlı bir fark yoktur.

Büyüköztürk (2012) nonparametrik testlerin post hoc testlerinde nonparametrik ikili karşılaştırmaların kullanılacağını belirtmiştir. Bu bağlamda farkların hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi için Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre duygu düzenleme alt ölçeği puanında 36-48 aylık çocuklar ile 49-60 aylık çocuklar arasında 49-60 aylık çocuklar lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer şekilde, 36-48 aylık çocuklar ile 61-72 aylık çocuklar arasında da 61-72 aylık çocuklar lehine anlamlı fark saptanmıştır.

Annenin algıladığı çocuğun duygu düzenleme becerisinin çocuğun yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; 36-48 aylık çocukların duygu düzenleme becerilerinin 49-60 aylık ve 61-72 aylık çocuklara göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, bu bulgunun daha önceki çalışmalar ile tutarlı olduğu görülmektedir (Carlson ve Wang, 2007; Sala, Pons ve Molina, 2014; Cole vd., 2009). Sala ve diğerleri (2014) duygu düzenleme stratejilerinde 3-6 yaş çocukları arasında büyük yaş grubu lehine anlamlı farklılıklar olduğunu saptamıştır. Carlson ve Wong (2007) da duygu düzenleme becerilerini incelediği çalışmada, 4 ve 5 yaşındaki çocuklar arasında 5 yaşındaki çocuklar lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte, alanyazında duygu düzenleme becerilerinin çocuğun yaşına göre farklılaşmadığını destekleyen çalışmalar da yer almaktadır (Erel, 2016; Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu, 2017; Şahin, 2019; Mutlu, 2020). Cole ve diğerlerine (2009) göre duygu düzenleme becerisi 3-4 yaş arasında hızlı bir gelişim göstermektedir. Çocuğun yaşla birlikte sosyal, bilişsel ve dil gelişiminin artmasıyla duygu düzenleme becerilerinin de arttığı ifade edilmektedir (Kopp, 1982; Thompson & Meyer, 2007). Mevcut çalışmanın sonuçları da 36-48 aylık çocuklar ile 49-60 ve 61-72 aylık çocuklar arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Çocukların duygu düzenleme becerilerinin yaş ile birlikte gelişiminin, duygu düzenleme becerisinin yaşam boyu gelişim gösteren bir süreç olmasından kaynaklandığı ve bu anlamda 3-4 yaş arasında duygu düzenleme açısından önemli gelişmelerin olduğu düşünülmektedir. 49-60 aylık ve 61-72 aylık çocuklar arasında duygu düzenleme becerilerinin anlamlı biçimde farklılaşmamasının ise farklı yaşlarda olmalarına rağmen aynı gelişim dönemi içerisinde olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Daha geniş yaş grubu ele alınarak yapılan karşılaştırmalı çalışmalar ile duygu düzenleme becerilerinde farklılık elde edilebileceği düşünülmektedir.

Duygu Düzenlemenin Ailedeki Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi. Duygu düzenleme toplam puanı, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutunda ailedeki çocuk sayısına göre anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için ANOVA gerçekleştirilmiştir. Bağımlı değişkenin bağımsız değişkenin her düzeyindeki dağılımı basıklık ve çarpıklık değerleri ile incelenmiştir. Uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Tablo 4'e göre, annenin çalışma durumu bağımsız değişkeninin tüm düzeylerinde duygu düzenleme toplam puan, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutu puanları normal dağılım göstermektedir. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre ise duygu düzenleme toplam puan ($F_{(2,414)}=1.68$; $p>.05$), duygu düzenleme alt boyutu ($F_{(2,414)}=0.15$; $p>.05$) ve olumsuzluk alt boyutu ($F_{(2,414)}=1.43$; $p>.05$) puanları için varyanslar homojendir. ANOVA testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir. Manidar sonuç üreten gruplar için Post hoc analizler yapılmıştır. Scheffe Post Hoc testi kullanılmıştır.

Tablo 8

Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ile Olumsuzluk Alt Boyutu için ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Duygu Düzenleme Toplam	Gruplararası	0.46	2	0.23	2.23	0.11	
	Gruplariçi	42.58	414	0.10			
	Toplam	43.03	416				
Duygu Düzenleme Alt Boyutu	Gruplararası	1.73	2	0.86	5.08	0.01	1-3
	Gruplariçi	70.24	414	0.17			
	Toplam	71.97	416				
Olumsuzluk	Gruplararası	0.11	2	0.06	.44	0.65	
	Gruplariçi	54.21	414	0.13			
	Toplam	54.32	416				

Tablo 8 incelendiğinde ailedeki çocuk sayısına göre duygu düzenleme toplam puan ($F_{(2, 414)}=2.23$; $p>0.05$) ve olumsuzluk alt boyutu puanlarında ($F_{(2, 414)}=0.44$; $p>0.05$) anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Duygu düzenleme alt boyutu puanlarında ise ailedeki çocuk sayısı değişkeninin düzeylerine göre anlamlı bir fark gözlenmiştir ($F_{(2,414)}=5.08$; $p<0.05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Scheffe Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre, duygu düzenleme alt boyutu puanlarında tek çocuklu bir ailede olmak ile üç ve üzeri çocuğu olan aileye sahip olmak arasında tek çocuklu bir ailede olmak lehine anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Çocukların duygu düzenleme becerisinin ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, tek çocuklu ailelerdeki çocukların duygu düzenleme becerilerinin üç ve üzeri çocuğu olan ailelerdeki çocuklara göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmanın bulguları ile benzer şekilde, İlgar ve Akbaba (2017) çocukların duygu düzenleme becerileri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Çocuğun kardeş sayısı arttıkça duygu düzenleme alt boyutu puanları azalmaktadır. Değişkenlik/olumsuzluk alt boyutundan ise üç ve daha çok kardeşi olan çocukların iki kardeşi olanlara göre daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Buna karşın, alanyazında çocukların duygu düzenleme becerilerinin ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşmadığına işaret eden çalışmalar da mevcuttur (Erel, 2016; Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu, 2017; Şahin, 2019; Özkan, 2019; Mutlu, 2020). Bu sonuç, çocukların kardeş sahibi olmasalar da okul öncesi eğitimin yaygınlaşması ile arkadaşları aracılığı ile duygu düzenleme becerilerine ilişkin deneyim sahibi olmalarına dayandırılmaktadır (Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu, 2017). Ertürk (2013), çalışmasında kardeş sayısı daha az olan çocukların olumlu duygu puanlarının çok kardeşi olan çocuklardan daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kardeş sayısına ilişkin bazı çalışmalar (İlgar ve Akbaba, 2017; Filiz, 2011; Ertürk, 2013) kardeş sayısının fazla olmasının çocuk için olumlu bir durum olmadığını göstermektedir. Filiz (2011)'in çalışmasında, az sayıda kardeşi olan çocukların çok sayıda kardeşi olanlara göre benlik saygısının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mevcut çalışmadan elde edilen bulguların, kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin her bir çocuğa ayırdığı zamanın azalmasından ve çocukların duygularını ifade etmek için daha az fırsata sahip olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Duygu düzenleme alt boyutu için tek çocuk olanların iki ve üzerinde kardeşi olan çocuklara göre daha yüksek puanlar elde etmesi, ebeveynler ile geçirilen zaman ve aile içinde kendini ifade etme fırsatı ile ilişkili olabilir. Ayrıca, okul öncesi eğitimin yaygınlaşmasının da kardeşler aracılığı ile edinilebilecek duygusal paylaşımları telafi ettiği düşünülmektedir.

Duygu Düzenlemenin Annenin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi. Annenin eğitim düzeyine göre duygu düzenleme toplam puan, duygu düzenleme alt boyutu ile olumsuzluk alt boyutu puanlarında anlamlı bir fark var mıdır sorusunun yanıtlanması için ANOVA gerçekleştirilmiştir. Bağımsız değişkenin her bir düzeyi için bağımlı değişkenin dağılımının incelenmesi için basıklık ve çarpıklık değerleri

değerlendirilmiştir. Uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Tablo 4’de görüldüğü gibi annenin eğitim düzeyi değişkeninin tüm düzeylerinde duygu düzenleme toplam puanı, duygu düzenleme ve olumsuzluk alt boyutu puanları normal dağılım göstermektedir. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre ise duygu düzenleme toplam puan ($F_{(2,415)}=1.29$; $p>.05$), duygu düzenleme alt boyutu ($F_{(2,415)}=0.53$; $p>.05$) ve olumsuzluk alt boyutu ($F_{(2,415)}=1.53$; $p>.05$) puanları için varyanslar homojendir. ANOVA testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir. Anlamlı fark üreten gruplar için Scheffe Post Hoc testi kullanılmıştır.

Tablo 9

Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ve Olumsuzluk Alt Boyutu için ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Duygu Düzenleme Toplam	Gruplararası	1.72	2	0.86	8.53	0.00	1-2 1-3
	Gruplariçi	41.90	415	0.10			
	Toplam	43.62	417				
Duygu Düzenleme Alt Boyut	Gruplararası	3.21	2	1.61	9.70	0.00	1-2 1-3
	Gruplariçi	68.78	415	0.17			
	Toplam	71.99	417				
Olumsuzluk	Gruplararası	1.14	2	0.57	4.31	0.01	1-3
	Gruplariçi	54.76	415	0.13			
	Toplam	55.90	417				

Tablo 9’a göre, duygu düzenleme toplam puanı ($F_{(2, 415)}=8.53$; $p<0.05$), duygu düzenleme alt boyut ($F_{(2, 415)}=9.70$; $p<0.05$) ve olumsuzluk alt boyut puanlarında ($F_{(2,415)}=4.31$; $p<0.05$) annenin eğitim düzeyine göre anlamlı farklar vardır. Buna göre, duygu düzenleme toplam puanında ve duygu düzenleme alt boyut puanlarında lise ve aşağısı düzeyde eğitim almış olmayla önlisans ve lisans düzeyinde eğitim almış olma arasında önlisans ve lisans düzeyinde eğitim almış olanların lehine; lise ve aşağısı düzeyde eğitim almış olmayla lisansüstü ve üzerinde eğitim almış olma arasında ise lisansüstü ve üzerinde eğitim almış olma lehine anlamlı bir fark vardır. Olumsuzluk alt boyutu puanlarında ise, lise ve aşağısı düzeyde eğitim almış olmayla lisansüstü ve üzerinde eğitim almış olma arasında lise ve aşağısında eğitim almış olan anneler lehine anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Annelerin algıladığı çocukların duygu düzenleme becerilerinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, annenin eğitim düzeyi

yükseldikçe çocukların duygu düzenleme toplam puan ve duygu düzenleme alt boyut puanlarının arttığı; olumsuzluk düzeyinin ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların duygu düzenleme becerilerinin arttığını (Karaaslan, 2012; Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu, 2017; İlgar ve Akbaba, 2017; Gökşen, 2019; İnce, 2020) ve değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin ise azaldığını (İlgar ve Akbaba, 2017; İnce, 2020) tespit eden benzer çalışmalar yer almaktadır. Arı ve Yaban (2016) tarafından yapılan araştırmada annenin eğitim düzeyinin çocuğun duygu düzenleme becerisi ile pozitif ilişkili olduğu gözlenmiştir. İnce (2020) okul öncesi çocuklarla yürüttüğü çalışmada annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların duygu düzenleme becerilerinin arttığı ve olumsuzluk düzeylerinin azaldığını tespit etmiştir. Karaduman (2021) yaptığı araştırmada annenin eğitim düzeyinin çocukların duygu düzenleme becerilerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular araştırmayı destekler niteliktedir. Bununla birlikte, anne ve babanın eğitim düzeyine göre çocukların duygu düzenleme becerilerinin farklılaşmadığını belirleyen çalışmalara (Gelgör, 2016; Özkan, 2019) da rastlanmaktadır. Sonuç olarak, alanyazında yer alan çalışmaların çoğu ile çalışmanın bulguları tutarlılık göstermektedir. Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların gelişimi ile ilgili bilgilenme, okumalar yapma, kendini geliştirme, yeni fırsatlar sunma ihtimalinin artacağı ve bu sayede çocuğa duygu düzenleme yönünden daha iyi bir rol model ve rehber olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğa yönelik duygu sosyalleştirme davranışlarının farklılaşması, çocuğu duygularını ifade etme konusunda daha fazla desteklemesi ve bunun da çocuğun duygu düzenleme becerilerini etkilemesi olasıdır.

Duygu Düzenlemenin Annenin Yaşına Göre İncelenmesi. Annenin yaşına göre duygu düzenleme toplam puan, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutu puanlarında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için ANOVA gerçekleştirilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde, annenin yaşı bağımsız değişkeninin tüm düzeylerinde duygu düzenleme toplam puan, duygu düzenleme alt boyutu ve olumsuzluk alt boyutu puanları normal dağılım göstermektedir. Olumsuzluk alt boyutunda 30-39 yaş kategorisi için basıklık değeri beklenen değerin çok az dışına çıksa da bu durum dağılımı bozmamaktadır. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre ise duygu düzenleme toplam puan

($F_{(2,418)}=1.43$; $p>.05$), duygu düzenleme alt boyutu ($F_{(2,418)}=0.93$; $p>.05$) ve olumsuzluk alt boyutu ($F_{(2,418)}=1.31$; $p>.05$) puanlarına ilişkin varyanslar homojendir. ANOVA testi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Annenin Yaşı Değişkenine Göre Duygu Düzenleme Toplam Puan, Duygu Düzenleme ile Olumsuzluk Alt Boyutu için ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Duygu Düzenleme Toplam	Gruplararası	0.11	2	0.05	0.47	0.62
	Gruplariçi	47.16	418	0.11		
	Toplam	47.27	420			
Duygu Düzenleme Alt Boyutu	Gruplararası	0.56	2	0.29	1.61	0.20
	Gruplariçi	72.10	418	0.17		
	Toplam	72.65	420			
Olumsuzluk	Gruplararası	0.45	2	0.22	1.51	0.22
	Gruplariçi	61.69	418	0.15		
	Toplam	62.13	420			

Tablo 10’a göre annenin yaşı değişkeninin hiçbir düzeyinde duygu düzenleme toplam puan ($F_{(2, 418)}=0.47$; $p>0.05$), duygu düzenleme alt boyutu ($F_{(2, 418)}=1.61$; $p>0.05$) ve olumsuzluk alt boyutu puanlarında ($F_{(2, 418)}=1.51$; $p>0.05$) anlamlı bir fark yoktur.

Annelerin algıladığı çocukların duygu düzenleme becerileri ile annenin yaşı arasındaki ilişkiler incelendiğinde, çocukların duygu düzenleme becerilerinin annenin yaşına göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında annenin yaşına göre çocukların duygu düzenleme becerisinin farklılaşmadığını saptayan bazı çalışmalar yer almaktadır (Erel, 2016; Şahin, 2019). Şahin (2019) okul öncesi çocuklarla yürüttüğü çalışmasında, çocukların duygu düzenleme becerilerinin annenin yaşına göre farklılaşmadığını bulmuştur. İnci (2020) ise daha genç anne babaların çocuklarının olumsuzluk/değişkenlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde, Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu (2017) da daha genç annelerin çocuklarının değişkenlik/olumsuzluk puanlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu durum genç annelerin çocuk bakımı ve çocukların duygularını düzenlemeye yönelik deneyimlerinin daha az olması ile ilişkilendirilmiştir. Alanyazında yer alan araştırmalar incelendiğinde, çalışmanın bulguları ile tutarlı ve çelişkili sonuçlar içeren çalışmalara da rastlanmaktadır. Mevcut çalışmada annenin yaşına göre farklılık gözlenmemesi, genç annelerin yeterli deneyimleri olmasa da çocukların duygu

düzenlemeleri konusunda kendilerini geliştirmiş ve yetiştirmiş olduklarını düşündürmektedir. Bunun yanında, yaşı daha küçük anneler yakın çevrelerinden (örn; anne, kayınvalide) daha fazla destek alıyor olabilir ve yaşı daha büyük ve deneyimli anneler ile aralarındaki farkın azalmasında bu durum etkili olabilir. Ayrıca çocukların hayatında önemli bir figür olan öğretmenin duygu sosyalleştirme davranışlarının gruplar arası farkı azaltan diğer bir etken olduğu düşünülmektedir.

Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci sorusu annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının (problem odaklı, duygu odaklı, duygu ifadesini teşvik edici, küçümseyici, cezalandırıcı tepkileri) çocuğun cinsiyetine ve annenin eğitim düzeyine göre; annelerin destekleyici olan ve olmayan tepkilerinin ise çocuğun yaşına, ailedeki çocuk sayısına, annenin çalışma durumuna ve yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığının test edilmesidir. Bu bağlamda öncelikli olarak duygu sosyalleştirme davranışlarının bağımsız değişkenlerin her bir düzeyindeki dağılımlarını görmek için basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Ölçekten elde edilen puanların bağımsız değişkenlerin düzeylerindeki tek değişkenli uç değer incelemesinde gözlemlerin z değerleri incelenmiştir. Bu doğrultuda $-/+3$ z değerinin dışında kalan gözlemler uç değer olarak kabul edildiğinden veri setinden çıkarılmıştır. Kalan gözlemler üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Tablo 11’de bağımsız değişkenlerin her bir düzeyi için ölçeğin alt boyutlarına ilişkin puanların betimsel istatistikleri ile basıklık ve çarpıklık değerleri verilmiştir.

Tablo 11

Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başetme Ölçeği Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanların Demografik Bilgilere Göre Dağılımı

Alt boyutlar		N	$\bar{x}$	SS	Çar.	Bas.	
Çocuğun cinsiyeti	Cezalandırıcı t.	Kız	204	1.42	0.43	1.40	1.51
		Erkek	194	1.39	0.37	1.24	1.12
	Küçümseyici t.	Kız	204	2.09	0.62	0.57	-0.25
		Erkek	194	2.05	0.61	0.61	-0.23
	Duygu ifadesini kolaylaştıran t.	Kız	204	3.96	0.76	-0.43	-0.87
		Erkek	194	3.96	0.74	-0.69	0.06
	Duygu odaklı t.	Kız	204	3.96	0.61	-0.64	-0.01
		Erkek	194	3.98	0.62	-0.81	0.48
	Problem odaklı t.	Kız	204	4.13	0.60	-0.83	0.30
		Erkek	194	4.18	0.56	-1.11	1.49

(Devam ediyor)

Tablo 11 (Devam)

Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başetme Ölçeği Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanların Demografik Bilgilere Göre Dağılımı

Alt boyutlar			N	$\bar{x}$	SS	Çar.	Bas.
Annenin eğitim düzeyi	Cezalandırıcı t.	Lise ve aşağısı	107	1.51	0.44	1.04	0.20
		Önlisans ve Lisans	232	1.40	0.39	1.48	2.05
		Lisansüstü ve üzeri	59	1.24	0.29	1.27	1.05
	Küçümseyici t.	Lise ve aşağısı	107	2.29	0.58	0.51	-0.27
		Önlisans ve Lisans	232	2.05	0.61	0.65	-0.11
		Lisansüstü ve üzeri	59	1.74	0.54	1.01	0.06
	Duygu ifadesini kolaylaştıran t.	Lise ve aşağısı	107	3.68	0.70	-0.09	-0.78
		Önlisans ve Lisans	232	4.04	0.72	-0.75	-0.09
		Lisansüstü ve üzeri	59	4.16	0.82	-1.08	0.66
	Duygu odaklı t.	Lise ve aşağısı	107	3.99	0.59	-0.42	-0.65
		Önlisans ve Lisans	232	4.01	0.61	-0.86	0.63
		Lisansüstü ve üzeri	59	3.77	0.63	0.92	-0.71
	Problem odaklı t.	Lise ve aşağısı	107	4.04	0.62	-0.50	-0.67
		Önlisans ve Lisans	232	4.21	0.56	-1.27	2.17
		Lisansüstü ve üzeri	59	4.15	0.57	-0.74	0.17
Çocuğun yaşı	Destekleyici tepkiler	36-48 ay	137	4.05	0.55	-0.53	-0.42
		49-60 ay	113	4.08	0.52	-0.64	0.16
		61-72 ay	151	4.03	0.48	-0.55	-0.01
	D. olmayan tepkiler	36-48 ay	137	1.74	0.45	0.98	1.35
		49-60 ay	113	1.76	0.50	0.69	-0.34
		61-72 ay	151	1.77	0.45	0.69	-0.21
Çocuk sayısı	Destekleyici tepkiler	Tek çocuk	124	4.15	0.47	-0.52	-0.35
		İki çocuk	180	4.04	0.51	-0.48	-0.23
		Üç ve üzeri	98	3.89	0.56	-0.38	-0.58
	D. olmayan tepkiler	Tek çocuk	124	1.65	0.42	0.92	0.48
		İki çocuk	180	1.73	0.45	0.77	0.12
		Üç ve üzeri	98	1.96	0.55	0.74	0.45
Çalışma durumu	Destekleyici tepkiler	Çalışıyor	155	4.12	0.49	-0.60	0.19
		Çalışmıyor	237	4.00	0.51	-0.45	-0.48
	D. olmayan tepkiler	Çalışıyor	155	1.69	0.40	0.43	-0.82
		Çalışmıyor	237	1.76	0.45	0.64	-0.40
Annenin yaşı	Destekleyici tepkiler	29 ve altı	76	4.05	0.52	-0.72	0.19
		30-39	266	4.06	0.50	-0.47	-0.39
		40 ve üzeri	51	3.99	0.54	-0.38	-0.30
	D. olmayan tepkiler	29 ve altı	76	1.72	0.42	0.78	-0.52
		30-39	266	1.72	0.45	0.66	-0.22
		40 ve üzeri	51	1.84	0.41	0.40	-0.57

Tablo 11 incelendiğinde, annelerin cezalandırıcı ve küçümseyici tepkiler alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamasına göre en yüksek ortalama puan ($\bar{x}$ =1.51, $\bar{x}$ =2.29) lise ve aşağısında eğitim almış olan annelere aitken en düşük ortalama puan ($\bar{x}$ =1.24, $\bar{x}$ =1.74) lisansüstü ve üzeri düzeyde eğitim almış annelere aittir. Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler alt ölçeğine ait en yüksek ortalama puan ($\bar{x}$ =4.16) lisansüstü ve üzeri eğitim almış annelere aitken en düşük ortalama puan ($\bar{x}$ =3.68) ise lise ve aşağısında eğitim almış annelerin puanlarıdır. Duygu odaklı ve problem odaklı tepkiler alt ölçeklerinde ise en yüksek puanlar ($\bar{x}$ =4.01, $\bar{x}$ =4.21) önlisans ve lisans

düzeyinde eğitim almış annelere aitken duyguya odaklı tepkilerde en düşük puan ($\bar{x}=3.77$) lisansüstü ve üzeri eğitim almış annelere, probleme odaklı tepkilerde ise lise ve aşağısında eğitim almış annelere ($\bar{x}=4.04$) aittir. Tablo 11'e göre cezalandırıcı tepkiler ve küçümseyici tepkilerde kız çocuğa sahip annelerin ortalamaları, duygu odaklı tepkiler ve problem odaklı tepkiler alt ölçeklerinde erkek çocuğa sahip annelerin puan ortalaması daha yüksektir. Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler için kız ve erkek çocuklara sahip annelerin puan ortalamaları eşittir. Tablo 11 incelendiğinde, annelerin çocuklarının yaşlarına göre destekleyici olan tepkilerden aldıkları puanlara göre en yüksek puan ($\bar{x}=4.08$) 49-60 aylık çocukları olan annelere aitken, en düşük puan ($\bar{x}=4.03$) 61-72 aylık çocuğu olan annelere aittir. Destekleyici olmayan tepkilerde ise en düşük puanı ($\bar{x}=1.74$) alan anneler 36-48 aylık çocuğu olan annelerken, en yüksek puan ($\bar{x}=1.77$) 61-72 aylık çocuğu olan annelere aittir.

Tablo 11'e göre çocuk sayısı değişkeninde destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkilerin ortalama puanları birbirinin zıttıdır. Destekleyici olan tepkiler alt ölçeğinde, en yüksek puanın tek çocuğa sahip annelerde olduğu, en düşük puanında üç ve üzeri sayıda çocuğa sahip olan annelerde olduğu görülebilir. Destekleyici olmayan tepkilerdeyse, en yüksek puan üç ve üzeri sayıda çocuk sahibi olan annelere aitken en düşük puan tek çocuğa sahip annelere aittir. Tablo 11'de verilen betimsel istatistikler incelendiğinde annelerin destekleyici olan tepkilerden aldıkları puan çalışan anneler lehinedir. Destekleyici olmayan tepkilerde ise çalışmayan annelerin ortalama puanı daha yüksektir. Tablo 11'e göre destekleyici tepkilerde annenin yaş durumuna göre ölçek puanları birbirine oldukça yakındır. Diğer taraftan, en yüksek puan ($\bar{x}=4.06$) 30-39 yaş grubundaki kadınlara aitken en düşük puan ($\bar{x}=3.99$) 40 yaş ve üzerindeki kadınlara aittir. Destekleyici olmayan tepkilerdeyse 40 yaş ve üzeri annelerin puan ortalaması ($\bar{x}=1.84$) en yüksektir. En düşük puan ortalaması ($\bar{x}=1.72$) ise 29 yaş ve altı ile 30-39 yaş aralığındaki annelere aittir. Aşağıda annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının bu değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular tek tek ele alınmaktadır.

Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi. Öncelikle annenin eğitim düzeyi değişkenine göre annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının nasıl dağılım gösterdiği incelenmiştir. Uç değerler veri setinden çıkarılmış ve kalan gözlemlerin basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 11'de

verilmiştir. Tablo 11'e göre cezalandırıcı tepkiler ve probleme odaklı tepkiler alt ölçekleri haricindeki tüm alt ölçekler annenin eğitiminin düzeylerine göre normal dağılım göstermektedir. Alt ölçeklere ilişkin varyansların homojenliğinin test edilmesi için kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre annelerin cezalandırıcı tepkiler ($F_{(2,395)}=4.61$; $p<.05$) alt ölçeğinden aldıkları puanlarda varyanslar homojen değildir. Probleme odaklı tepkiler ($F_{(2,395)}=2.61$; $p>.05$), küçümseyici tepkiler ($F_{(2,395)}=0.88$; $p>.05$), duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ($F_{(2,395)}=0.73$; $p>.05$) ile duyguya odaklı tepkiler ($F_{(2,395)}=0.02$; $p>.05$) alt ölçeklerinden alınan puanların varyansları ise homojendir.

Cezalandırıcı tepkiler ile probleme odaklı tepkiler için ortalama puanların manidar farklılıklarını tespit etmek için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Nonparametrik bir test olan Kruskal Wallis H'nin kullanılmasının sebebi bu iki alt ölçeğe ilişkin puanların anne eğitiminin düzeylerinde normal dağılım göstermemesidir. Aynı zamanda cezalandırıcı tepkiler alt boyutu için varyansların homojenliği varsayımı da ihlal edilmiştir. Ebeveynlerin cezalandırıcı tepkileri ile probleme odaklı tepkileri için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 12'dedir.

Tablo 12

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Ebeveynlerin Cezalandırıcı ve Probleme Odaklı Tepkileri Alt Ölçekleri Puanları Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

		Sıra Ortalaması	sd	Ki Kare	p	Anlamlı Fark
Cezalandırıcı Tepkiler	Lise ve aşağısı	230.48	2	21.26	0.00	1-2
	Önlisans ve lisans	199.09				1-3
	Lisansüstü ve üzeri	144.92				2-3
Probleme Odaklı Tepkiler	Lise ve aşağısı	178.34	2	5.60	0.06	
	Önlisans ve lisans	210.00				
	Lisansüstü ve üzeri	196.58				

Tablo 12'de verilen Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre annelerin cezalandırıcı tepkiler alt ölçeğinden aldıkları puanlar annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($\chi^2=21.26$; $p<.05$). Probleme odaklı tepkiler alt ölçek puanlarında ise anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=5.60$; $p>.05$). Ebeveynlerin cezalandırıcı tepkilerinin anne eğitiminin hangi düzeylerinde farklılaştığının belirlenmesi için Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Buna göre, anne eğitiminin tüm düzeylerinde anlamlı fark saptanmıştır. Lise ve aşağısında eğitim almış annelerin puanları önlisans ve lisans düzeyinde eğitim almış annelerin puanından

ve lisansüstü ve üzerinde eğitim almış annelerin puanlarından anlamlı şekilde daha yüksektir. Benzer şekilde, önlisans ve lisans eğitimi tamamlamış annelerin cezalandırıcı tepkiler alt ölçeğinden aldığı puanlar lisansüstü ve üzerinde eğitimi tamamlamış annelerin ortalama puanlarından anlamlı şekilde daha yüksektir. Tablo 13’de küçümseyici tepkiler, duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ve duygu odaklı tepkiler alt ölçekleri için gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 13

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Küçümseyici Tepkiler, Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler ve Duygu Odaklı Tepkiler Alt Ölçekleri Puanları ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Küçümseyici Tepkiler	Gruplararası	11.71	2	5.85	16.72	0.00	1-2,
	Gruplariçi	138.24	395	0.35			1-3,
	Toplam	149.94	397				2-3
Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler	Gruplararası	12.37	2	6.18	11.55	0.00	1-2,
	Gruplariçi	211.39	395	0.53			1-3,
	Toplam	223.75	397				
Duyguya Odaklı Tepkiler	Gruplararası	2.71	2	1.36	3.65	0.03	
	Gruplariçi	146.65	395	0.37			2-3
	Toplam	149.36	397				

Tablo 13’e göre annelerin küçümseyici tepkileri ($F_{(2, 395)}=16.72$; $p<0.05$), duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ($F_{(2, 395)}=11.55$; $p<0.05$) ve duyguya odaklı tepkiler alt ölçek puanlarının ($F_{(2, 395)}=3.65$; $p<0.05$) hepsinde anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Scheffe Post Hoc testine göre küçümseyici tepkiler alt ölçeği puanlarında tüm eğitim düzeyleri için, duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler alt ölçeği puanlarında lise ve aşağısı düzeyinde eğitim almış olmakla önlisans ve lisans düzeyinde eğitim almış olmak arasında ve lise ve aşağısı düzeyinde eğitim almış olmakla lisansüstü ve üzerinde eğitim almış olmak arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir. Son olarak duygu odaklı tepkiler alt ölçeği puanlarında önlisans ve lisans düzeyinde eğitim almış olmakla lisansüstü ve üzeri düzeyde eğitim almış olmak arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir.

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları alt boyutları olan problem odaklı, duygu odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran, küçümseyici, cezalandırıcı tepkiler alt ölçeklerinden aldıkları puanların annenin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; duygu odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran, küçümseyici ve cezalandırıcı tepkilerin annenin eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde

farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin sergilediği cezalandırıcı ve küçümseyici (destekleyici olmayan) tepki puanları annenin eğitim düzeyi yükseldikçe düşmektedir. Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ise lise ve aşağısı eğitim almış olanlar ile diğer gruplar arasında anlamlı şekilde farklılaşmaktadır, eğitim düzeyi yükseldikçe bu boyuttan alınan puanlar artmaktadır. Duygu odaklı tepkilerde ise, önlisans ve lisans eğitimi almış olan annelerin puanları lisansüstü ve üzeri eğitim almış annelerden anlamlı biçimde yüksektir. Alanyazın incelendiğinde yapılan çalışmaların araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir (Atay, 2009; Yağmurlu ve Altan, 2010; Hasçuhadar, 2015; Çetiner, 2020). Atay (2009) eğitim düzeyi düşük olan annelerin olumsuz duygu sosyalleştirme davranışlarını (cezalandırıcı, küçümseyici) daha sık kullandığını ve bunun da çocuğu olumsuz etkilediğini tespit etmiştir. Benzer şekilde, Yağmurlu ve Altan (2010) eğitim düzeyi yüksek olan annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkilerini (küçümseme ve cezalandırma tepkileri) daha az kullandıklarını bulmuştur. Hasçuhadar (2015) ise eğitim seviyesi yüksek annelerin daha az cezalandırıcı tepki gösterdiklerini belirtmiştir. Yağmurlu, Yavuz ve Altan (2013) tarafından yürütülen çalışmada; eğitim düzeyi yüksek olan annelerin eğitim düzeyi düşük olan annelere göre problem odaklı duygu sosyalleştirme tepkilerini daha fazla, küçümseyici duygu sosyalleştirme tepkilerini ise daha az kullandıkları tespit edilmiştir. Çetiner (2020) ilkokul düzeyinde eğitimi olan annelerin doktora ve yüksek lisans düzeyinde eğitimleri olan annelere göre daha fazla olumsuz duygu sosyalleştirme tepkisi gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Alanyazında az da olsa annenin eğitim düzeyi ile duygu sosyalleştirme davranışları arasında ilişki olmadığını tespit eden çalışmalar da yer almaktadır. Kılıç (2012) annelerin destekleyici (duygu odaklı, problem odaklı, dışavurumcu) ve destekleyici olmayan (küçümseyici ve cezalandırıcı) tepkilerinin annenin eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Fabes ve diğerleri (2002) ise duygu sosyalleştirme yaklaşımları ile babanın eğitim düzeyinin ilişkili olmadığını; annenin eğitim düzeyi ile teşvik eden tepkiler boyutunun ilişkili olduğunu bulmuştur. Alanyazında yer alan araştırmalar incelendiğinde, genel olarak çalışmanın bulguları ile tutarlı sonuçlar içeren çalışmalara rastlanmaktadır. Mevcut çalışmada annenin eğitim düzeyine göre kullanılan duygu sosyalleştirme tepkilerinde farklılık gözlenmesinin, eğitim düzeyi yükseldikçe annelerin çocukların gelişimi ile ilgili okumalar yapma, kendini geliştirme ihtimalinin artacağı, daha iyi bir rol model ve rehber olabileceği ve bu doğrultuda daha olumlu duygu

sosyalleştirme tepkilerinin artıp olumsuz tepkilerin ise azalması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan, duygu odaklı tepkilerde gözlenen farklılığın lisansüstü düzeyde eğitim almış annelerin daha yoğun akademik ve iş hayatına sahip olmalarından ötürü orta (önlisans/lisans) düzeyde eğitim almış annelere göre çocuklarının duygularına odaklı destekleyici tepkileri daha az verne fırsatına sahip olmaları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir

Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi. Çocuğun cinsiyeti değişkenine göre annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının nasıl dağılım gösterdiği incelenmiştir. Uç değerler veri setinden çıkarılmış ve kalan gözlemlerin basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 11’de verilmiştir. Tablo 11’e göre cezalandırıcı tepkiler ile probleme odaklı tepkiler dışındaki duygu sosyalleştirme davranışları çocuğun cinsiyeti değişkeninin iki düzeyi için de normal dağılım göstermektedir. Değişkenlere ilişkin Levene testi sonuçlarına göre ise; cezalandırıcı tepkiler ($f=1.68$; $p>.05$), küçümseyici tepkiler ($f=0.09$; $p>.05$), duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ($f=1.28$; $p>.05$), duyguya odaklı tepkiler ($f=0.39$; $p>.05$) ve probleme odaklı tepkiler ($f=1.58$; $p>.05$) alt ölçeklerinden alınan puanların varyansları homojendir.

Cezalandırıcı ve problem odaklı tepkiler alt boyutları normal dağılım göstermediği için nonparametrik testlerin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14

Ebeveynlerin Cezalandırıcı Tepkileri ile Problem Odaklı Tepkilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

		Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cezalandırıcı Tepkiler	Kız	201.02	41007.50	19478.50	0.79
	Erkek	197.90	38393.50		
Probleme Odaklı Tepkiler	Kız	196.00	39983.50	19073.50	0.53
	Erkek	203.18	39417.50		

Tablo 14’e göre annelerin cezalandırıcı tepkileri alt ölçeğinden aldıkları puanlar sahip oldukları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($U=19478.50$; $p>0.05$). Benzer şekilde, annelerin probleme odaklı anne tepkileri de çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($U=19073.50$; $p>0.05$).

Küçümseyici tepkiler, duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ve duyguya odaklı tepkilerden alınan puanların çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Tablo 15'te t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 15

Küçümseyici Tepkiler, Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler ve Duyguya Odaklı Tepkilerden Alınan Puanların Çocuğun Cinsiyetine Göre Farkını Test Eden T Testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Küçümseyici Tepkiler	Kız	204	2.09	0.61	396	0.64	0.52
	Erkek	194	2.05	0.61			
Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler	Kız	204	3.96	0.76	396	0.00	0.99
	Erkek	194	3.96	0.74			
Duyguya Odaklı Tepkiler	Kız	204	3.96	0.61	396	-0.19	0.85
	Erkek	194	3.98	0.62			

Tablo 15'te verilen t testi sonuçlarına göre, anneler çocukların cinsiyetine göre küçümseyici tepkiler alt ölçeği ($t_{(396)} = 0.64$; $p > 0.05$), duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler alt ölçeği ($t_{(396)} = 0.00$; $p > 0.05$) ve duyguya odaklı tepkiler alt ölçeğinden ($t_{(396)} = -0.19$; $p > 0.05$) aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir.

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları alt boyutları olan problem odaklı, duygu odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran, küçümseyici, cezalandırıcı tepkiler alt ölçeklerinden aldıkları puanların çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, annelerin destekleyici duygu tepkilerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşan çalışmalar araştırma bulgularını desteklemektedir (McElwain vd., 2007; Yağmurlu ve Altan, 2010; Öztürk, 2011; Çorapçı vd., 2012; Kılıç, 2012). Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından yapılan çalışmada, çocuğun cinsiyetine göre annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Özkan (2015) annelerin destekleyici duygu sosyalleştirme tepkileri üzerinde çocukların cinsiyetlerinin etkili olmadığını bulmuştur. Sille (2016) yaptığı çalışmada, annelerin duygusal sosyalizasyonun hiçbir alt boyutunun çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını bulmuştur. Çetiner (2020) de benzer şekilde, ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Bu bulgular araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Atay (2009)'ın

yaptığı çalışmada ise, duygu sosyalleştirme tepkilerinden yalnızca ebeveynde sıkıntı tepkisi çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermiştir. Eisenberg ve diğerleri (1996) ebeveynlerin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkilerinin cinsiyete göre değiştiği, erkek çocuklarına karşı cezalandırma ve ebeveynde sıkıntı tepki puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermemektedir. Alanyazında genel olarak, duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar yer almaktadır. Çalışmada elde edilen sonucun, çocukların okul öncesi dönemde (36-72 ay) yer almasından ve annelerin tavırlarında henüz cinsiyete dayalı farklılıklar oluşmamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Daha geniş yaş gruplarının ele alındığı çalışmalarda cinsiyetler arası farklılıkların gözlenebileceği düşünülmektedir.

Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi.

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarından destekleyici (duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran) ve destekleyici olmayan (küçümseyici ve cezalandırıcı) tepkilerin çocuğun yaşına, ailedeki çocuk sayısına, annenin çalışma durumuna ve annenin yaşı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde fark testleri kullanılmıştır. Destekleyici olan ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların yaşına göre değişip değişmediğinin çözümlenmesine geçilmeden önce destekleyici olan ve olmayan tepkilerin çocuğun yaşı düzeylerinde nasıl dağılım gösterdiği incelenmiştir. Dağılımlarda gözlenen uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Kalan gözlemlerin basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 11’de verilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde, destekleyici tepkiler çocukların yaşı değişkenine göre normal dağılım gösterirken destekleyici olmayan tepkilerde uç değerler çıkarılsa bile çocuğun yaşı değişkenine göre normal bir dağılım gözlenmemektedir. Varyansların homojenliğinin test edildiği Levene testi sonuçlarına göre destekleyici ($F_{(2,398)}=1.47$; $p>.05$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($F_{(2,398)}=1.69$; $p>.05$) için varyansların homojenliği varsayımı doğrulanmıştır. Bu doğrultuda, destekleyici olan tepkiler için tek yönlü ANOVA, destekleyici olmayan tepkiler için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi yapılmıştır.

Destekleyici tepkilerin çocuğun yaşına göre anlamlı bir fark gösterip göstermediği tespit edilirken kullanılan ANOVA testi sonuçları Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16

Destekleyici Tepkilerin Çocuğun Yaşına Göre Manidar Bir Fark Gösterip Görmediğine İlişkin ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Destekleyici Tepkiler	Gruplararası	0.21	2	0.11	0.39	0.68
	Gruplariçi	106.51	398	0.27		
	Toplam	106.73	400			

Tablo 16’da verilen ANOVA sonuçlarına göre çocukların yaşlarına göre annelerin destekleyici tepkileri anlamlı bir fark göstermemiştir ($F_{(2, 398)} = 0.39$; $p > 0.05$). Destekleyici olmayan tepkiler ANOVA’nın varsayımlarını karşılamadığı için parametrik olmayan Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17

Destekleyici Olmayan Tepkilerin Çocuğun Yaşına Göre Manidar Bir Fark Gösterip Göstermediğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

		Sıra Ortalaması	Ki kare	sd	p
Destekleyici Olmayan Tepkiler	36-48	197.52	0.42	2	0.81
	49-60	198.82			
	61-72	205.78			

Tablo 17’de verilen Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre çocukların yaşlarına göre annelerin destekleyici olmayan tepkileri anlamlı bir fark göstermemiştir ($\chi^2 = 0.42$; $p > 0.05$).

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarından destekleyici (duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran) ve destekleyici olmayan (küçümseyici ve cezalandırıcı) tepkilerin çocuğun yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, destekleyici olan ve olmayan tepkilerin çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde diğer çalışmalar ile araştırmanın bulgularının paralellik gösterdiği görülmektedir (Fabes vd., 2001; Fabes vd., 2002; McElwain vd., 2007; Yağmurlu ve Altan, 2010; Altan vd., 2013; Özkan, 2015; Büyükbıçer, 2019). Fabes ve diğerleri (2001) çocuğun yaşına göre annelerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin farklılaşmadığını gözlemlemiştir. Özkan (2015) annelerin destekleyici duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuğun yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Benzer şekilde, Büyükbıçer (2019)

çocuğun yaşı değişkenine göre annelerin duygusal sosyalizasyonun hiçbir alt boyutunun farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular araştırmanın sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Çetiner (2020) yaptığı çalışmada, olumlu tepkilerin çocuğun yaşına göre farklılaşmadığı, olumsuz tepkilerin ise 3 ile 6 yaş arasında 6 yaş çocuğu olanlar lehine farklılaştığını tespit etmiştir. Eisenberg ve diğerleri (1996) erken çocukluk döneminde benzer gelişim dönemlerine yönelik duygu sosyalleştirme yaklaşımlarında benzer sonuçlara ulaşılabileceğini belirtmiştir. Mevcut çalışmanın sonuçları doğrultusunda, okul öncesi dönemdeki (36-72 ay) çocukların annelerinin duygu sosyalleştirme davranışlarının aynı gelişimsel dönemde olmalarından ve araştırmanın dar bir yaş aralığını kapsamasından kaynaklı olarak benzer nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi.

Annelerin destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkilerinin ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı sorusunun yanıtlanması için ortalamalar arası farklar incelenmiştir. Analize geçilmeden önce destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkilerin çocuk sayısına göre dağılımları incelenmiştir. Uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Tablo 11 incelendiğinde, destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkilere ilişkin puanlar sahip olunan çocuk sayısının her düzeyinde normal dağılım göstermektedir. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre destekleyici tepkiler ($F_{(2,400)}=1.66$; $p>.05$) varyansların homojenliği varsayımını sağlarken destekleyici olmayan tepkiler ($F_{(2,400)}=5.01$; $p<.05$) bu varsayımı ihlal etmektedir.

Destekleyici tepkiler alt ölçeğindeki ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığının test edilmesi için ANOVA kullanılmıştır. ANOVA sonuçları Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

Destekleyici Olan Tepkilerin Çocuk Sayısına Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Destekleyici Tepkiler	Gruplararası	3.61	2	1.80	6.91	0.00	1 -3
	Gruplariçi	104.03	399	0.26			
	Toplam	107.64	401				

Tablo 18’de verilen ANOVA sonuçlarına göre çocukların sayısına göre annelerin destekleyici tepkileri anlamlı bir fark göstermiştir ($F_{(2, 399)} = 6.91$; $p < 0.05$). Bu fark tek çocuk ve üç ve üzeri çocuğa sahip olan anneler arasında tek çocuk sahibi olan anneler lehinedir. Destekleyici olmayan tepkiler ANOVA’nın varsayımlarını karşılamadığı için parametrik olmayan Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19

Destekleyici Olmayan Tepkilerin Çocuk Sayısına Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

		Sıra Ortalaması	Ki kare	sd	p	Anlamlı Fark
Destekleyici Olmayan Tepkiler	Tek Çocuk	174.21	21.48	2	0.00	1-3
	İki Çocuk	196.99				2-3
	Üç ve Üzeri	245.91				

Tablo 19’da verilen Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre çocuk sayısına göre annelerin destekleyici olmayan tepkileri anlamlı bir fark göstermiştir ($\chi^2 = 21.48$; $p < 0.05$). Bu fark hem tek çocuk sahibi annelerde hem de iki çocuk sahibi annelerde üç ve üzeri sayıda çocuk sahibi olan anneler lehinedir.

Annelerin destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkilerinin çocuk sayısına göre farklılaşma durumu incelendiğinde, destekleyici tepkilerin tek çocuk sahibi anneler ile üç ve üzeri sayıda çocuk sahibi anneler arasında tek çocuk sahibi anneler lehine farklılaştığı; destekleyici olmayan tepkilerin ise hem tek çocuk sahibi annelerde hem de iki çocuk sahibi annelerde üç ve üzeri sayıda çocuk sahibi olan anneler lehine farklılaştığı gözlemlenmiştir. Büyükbiçer (2019) tarafından yapılan çalışmada duygu sosyalleştirme tepkilerinin kardeş sayısına göre farklılaştığı; tek çocuklara yönelik destekleyici tepkilerin daha fazla, destekleyici olmayan tepkilerin ise daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mutlu (2020) yaptığı çalışmada, tek çocuğa sahip annelerin problem odaklı ve duygu odaklı (destekleyici) tepkilerinin 2 ve üzeri çocuğu olan annelere göre daha yüksek olduğu, diğer tepkilerde ise herhangi bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgular araştırmanın sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Özkan (2015) ise annenin duygu sosyalleştirme davranışlarının hiçbir alt boyutunun kardeş sayısına göre farklılaşmadığını bulmuştur. Alanyazında çocuk sayısının artmasıyla birlikte ebeveynlerin yeterli ana babalık davranışları sergileyemediği,

tahammül düzeyinin azaldığı ifade edilmektedir (Güven ve Erden, 2013). Araştırmada elde edilen sonuç doğrultusunda, çocuk sayısının artmasıyla annelerin her bir çocuğa ayırması gereken zaman, ilgi ve olanakların da arttığı ve bu durumun da annelerin tahammül düzeyini düşürebileceği düşünülmektedir. Taleplerin ve yetersizlik hissinin artmasının olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinin artmasına neden olabileceği ve tek çocuk sahibi annelerin, çocuğa sağlanan maddi olanak, zaman ve ilgi anlamında daha avantajlı olduğu düşünülmektedir.

Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Annenin Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi. Annelerin destekleyici ve destekleyici olmayan tepkilerinin annelerin çalışma durumuna göre dağılımları basıklık ve çarpıklık değerleri ile incelenmiştir. Uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Tablo 11’de basıklık ve çarpıklık değerleri verilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde hem destekleyici olan hem de destekleyici olmayan tepkilerin annenin çalışma durumunun her düzeyinde normal dağıldığı görülmüştür. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre destekleyici olan ($f=0.32$; $p>.05$) ve olmayan tepkiler ($f=1.21$; $p>.05$) alt ölçeklerinden alınan puanlardaki varyanslar homojendir. Destekleyici olan ve olmayan tepkilerin annenin çalışma durumuna göre değişip değişmediğini belirleyebilmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

Destekleyici Olan ve Destekleyici Olmayan Tepkilerin Annelerin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin T Testi Sonuçları

		N	ort	ss	sd	t	p
Destekleyici Tepkiler	Çalışıyor	155	4.12	0.49	390	2.00	0.05
	Çalışmıyor	237	4.01	0.51			
Destekleyici Olmayan Tepkiler	Çalışıyor	155	1.69	0.40	390	-1.63	0.10
	Çalışmıyor	237	1.76	0.45			

Tablo 20’de yer alan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre annelerin destekleyici tepkileri çalışma durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşırken ($t_{(390)}=2.00$; $p=0.05$) destekleyici olmayan tepkilerde çalışma durumuna göre anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{(390)}=-1.63$; $p>0.05$). Destekleyici tepkilerde ortaya çıkan bu anlamlı fark çalışan anneler lehinedir.

Annelerin destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkilerinin annelerin çalışma durumuna göre farklılaşma durumu incelendiğinde; destekleyici tepkilerin çalışan anneler tarafından daha fazla sergilendiği, destekleyici olmayan tepkilerde ise herhangi bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir. Kılıç (2012) araştırmanın bulgusu ile benzer şekilde, çalışan annelerin çalışmayan annelere göre destekleyici tepkileri daha fazla sergilediğini tespit etmiştir. Büyükbiçer (2019) yaptığı çalışmada, çalışmayan annelerin cezalandırıcı, küçümseyici ve ebeveynde sıkıntı tepkisini kullanma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. İnce (2020) çalışmayan annelerin ödül, ceza, büyütme ve avutma tepkilerini çalışan annelere göre daha fazla kullandıklarını tespit etmiştir. Ersay (2014) ise çalışmayan annelerin ceza tepkisini çalışan annelere göre daha fazla tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Alanyazında annenin çalışma durumuna göre duygu sosyalleştirme davranışlarının farklılık göstermediğine ilişkin çalışmalar da yer almaktadır (Özkan, 2015; Özkan, 2019). Alanyazında annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çalışma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin her iki yönde de bulgular mevcuttur ve bu konuda bir fikir birliği olmadığı görülmektedir. Mevcut çalışmada elde edilen sonuç doğrultusunda, çalışan annelerin muhtemelen daha yüksek eğitim seviyesine sahip olmaları ile ilişkili olarak daha bilinçli ebeveynlik tutumları sergilemeleri ve bu durumun duygu sosyalleştirme sürecinde destekleyici tepkileri üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir (İnce, 2020). Ayrıca, çalışan annelerin ailenin gelirine katkıda bulunarak daha yüksek sosyoekonomik düzeyde yer almaları da annelerin ebeveynlik stresini azaltarak daha olumlu tepkiler vermeleri üzerinde etkili olabilir. Bunun yanında, çalışan annelerin çocuklarıyla çalışmayan annelere göre daha az vakit geçirmelerine dayalı olarak geçirdikleri kısıtlı vakitte çocuklarına karşı daha olumlu bir tutum içinde oldukları düşünülmektedir.

Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Annenin Yaşına Göre İncelenmesi.

Annelerin destekleyici olan ve olmayan tepkilerinin annelerin yaşına göre farklılaşp farklılaşmadığının test edilmesine geçilmeden önce değişkenlere ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Analizin yapıldığı veri setine ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 11’de verilmiştir. Tablo 11’e göre annelerin destekleyici ve destekleyici olmayan tepkileri annelerin yaş düzeylerinde normal dağılım göstermektedir. Levene testi sonuçlarına göre ise destekleyici olan ($F_{(2,390)}=0.12$; $p>.05$) ve olmayan tepkiler ($F_{(2,390)}=0.67$; $p>.05$)

varyansların homojenliği varsayımını sağlamaktadır. Bu doğrultuda, destekleyici olan ve olmayan tepkilere ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Annenin Yaşına Göre Destekleyici ve Destekleyici Olmayan Tepkilere İlişkin ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Destekleyici Tepkiler	Gruplararası	0.24	2	0.12	0.45	0.63
	Gruplariçi	101.54	390	0.26		
	Toplam	101.78	392			
Destekleyici Olmayan Tepkiler	Gruplararası	0.63	2	0.32	1.66	0.19
	Gruplariçi	74.45	390	0.19		
	Toplam	75.08	392			

Tablo 21’de verilen ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin destekleyici olan ($F_{(2, 390)}=0.45$; $p>0.05$) ya da olmayan tepkilerinin ($F_{(2, 390)}=1.66$; $p>0.05$) annenin yaşına göre anlamlı şekilde değişmediği görülmektedir.

Annelerin destekleyici olan ve olmayan tepkilerinin annelerin yaşına göre farklılaşma durumu incelendiğinde; destekleyici olan ve olmayan tepkilerin annelerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Fabes ve diğerleri (2001) ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarını incelediği araştırmalarında, anne ve baba yaşının ebeveyn sosyalleştirme davranışlarını etkilemediğini bulmuştur. Yağmurlu ve Altan (2010) yaptığı çalışmada, annenin yaşının annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarını etkilemediğini tespit etmiştir. Özkan (2015) ise annenin yaşının annelerin destekleyici olan ve olmayan tepkileri üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Büyükbıçer (2019) ve Kuzu (2019) da benzer şekilde çalışmalarında, annelerin yaşına göre duygu sosyalleştirmenin hiçbir alt boyutunda herhangi bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Tüm bu bulgular araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Bu durum, annenin yaşının duygu sosyalleştirme tepkileri açısından önemli bir kriter olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Annelerin Evlilik Doyumunun Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu çalışma ile yanıtlanması hedeflenen üçüncü araştırma sorusu okul öncesi çocukların annelerinin evlilik yaşamı ölçeğinden aldıkları puanların annelerin yaşına,

çocuk sayısına, eğitim düzeyine, evlilik süresine ve evlenme yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğidir. Tablo 22’de bağımsız değişkenlerin her bir düzeyi için evlilik doyumu puanlarının betimsel istatistikleri ile basıklık ve çarpıklık değerleri verilmiştir.

Tablo 22

<i>Evlilik Yaşamı Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Demografik Bilgilere Göre Dağılımı</i>						
		N	$\bar{x}$	SS	Çar.	Bas.
Annenin yaşı	29 yaş ve altı	84	37.07	9.05	-0.64	0.03
	30-39	285	37.49	9.12	-0.73	-0.13
	40 yaş ve üstü	52	39.06	7.82	-0.064	0.07
Çocuk sayısı	Tek çocuk	135	36.44	9.02	-0.63	-0.18
	İki çocuk	137	38.51	8.65	-0.70	-0.26
	Üç ve üzeri	99	37.45	9.31	-0.85	0.39
Annenin eğitim düzeyi	Lise ve aşağısı	117	36.44	9.16	-0.61	-0.05
	Önlisans ve lisans	245	37.77	8.79	-0.71	-0.11
	Lisansüstü ve üzeri	59	39.19	9.06	-1.02	0.50
Evlilik süresi	1-5 yıl	62	36.11	9.03	-0.55	-0.31
	6-10 yıl	210	37.56	8.85	-0.77	0.11
	11 yıl ve üzeri	149	38.27	9.06	-0.74	-0.08
Evlenme yaşı	20 yaş ve altı	60	36.15	8.78	-0.15	-0.70
	21-29	330	38.09	8.81	-0.80	0.11
	30-39	31	35.16	10.34	-0.77	-0.32

Tablo 22’ye göre evlilik doyumu ölçeğinden elde edilen en yüksek puan ($\bar{x}$ =39.06) 40 yaş ve üzerindeki annelere aittir. İkinci sırada 30-39 yaş grubundaki anneler ($\bar{x}$ =37.49) yer alırken, en düşük puanı ($\bar{x}$ =37.07) alan yaş grubu ise 29 yaş ve altında yer alan annelerdir. Tablo 22’ye göre evlilik doyumu puanı en yüksek olan anneler iki çocuk sahibi annelerdir. İkinci sırada üç çocuk sahibi anneler yer alırken evlilik doyumundan en düşük puanı tek çocuklu anneler almıştır. Tablo 22 incelendiğinde evlilik doyumu ölçeğinden elde edilen puanların ortalaması lisansüstü ve üzeri eğitim alan anneler için en yüksektir. İkinci sırada önlisans ve lisans eğitimi tamamlamış anneler bulunmaktadır. En düşük puan ise lise mezunu olan ya da daha düşük eğitim kademelerinden mezun olan annelere aittir. Tablo 22 incelendiğinde evlilik doyumundan en yüksek puanın 11 yıl ve üzerinde süredir evli olan annelere ait olduğu görülebilir. İkinci sırada 6-10 yıl süredir evli olan anneler, son sırada ise 1-5 yıldır evli olan annelerin yer aldığı görülmektedir. Tablo 22’ye göre evlilik doyumundan en yüksek puanı alan annelerin evlenme yaşının 21-29 yaş aralığında olduğu; 20 yaş ve altında evlilik yapanların evlilik doyumu ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının ikinci sırada olduğu ve en düşük puan ortalamasının 30 ve üzeri yaş

grubunda evlilik yapan annelere ait olduğu görülmektedir. Aşağıda annelerin evlilik doyumunun bu değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular tek tek ele alınmaktadır.

Evlilik Doyumunun Annenin Yaşına Göre İncelenmesi. Evlilik doyumunun annenin yaşı değişkeninin düzeylerine göre dağılımı Tablo 22’de verilmiştir. Tablo 22 incelendiğinde annenin yaşı bağımsız değişkeninin tüm düzeyleri için evlilik doyumu puanlarında normal dağılım gözlenmiştir. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene Testi sonuçlarına göre evlilik doyumu ölçeği ($F_{(2, 418)}=0.97$; $p>0.05$) puanlarına ilişkin varyanslar homojendir. ANOVA testi sonuçları Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23

Annenin Yaşı Değişkenine Göre Evlilik Doyumu Ölçeği ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Evlilik Doyumu	Gruplararası	137.55	2	68.78	0.86	0.43
	Gruplarıçi	33529.61	418	80.21		
	Toplam	33667.16	420			

Tablo 23’de verilen ANOVA sonuçlarına göre annelerin yaşlarına göre evlilik doyumu ölçeğinden aldıkları puanlar anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($F_{(2, 418)} = 0.86$; $p>0.05$).

Annelerin evlilik doyumu ile yaşı arasındaki ilişkiler incelendiğinde, evlilik doyumunun annenin yaşına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde araştırmanın bulgusunu destekleyen sonuçlara rastlanmaktadır. Alaçam (2020) yaptığı çalışmada yaş ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamıştır. Anar (2011) benzer şekilde evlilik doyumu ile yaşı ilişkili olmadığını tespit etmiştir. Grover, Russell, Schumm ve Paff-Bergen’in (1985) yürüttüğü araştırmada da evlilik doyumu ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı gözlenmiştir. Bu bulgular araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Bu durum, evlilik doyumu üzerinde bireylerin bulunduğu yaş aralığının önemli bir kriter olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Evlilik Doyumunun Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi. Evlilik doyumunun ailedeki çocuk sayısı değişkeninin düzeylerine göre dağılımı Tablo 22’de verilmiştir. Tablo 22’ye göre evlilik doyumu ölçeği puanları ailedeki çocuk sayısı değişkeninin her düzeyinde normal dağılmaktadır. Levene Testi sonuçlarına göre evlilik doyumu ölçeği ($F_{(2, 418)}=0.08$; $p>0.05$) puanlarına ilişkin varyanslar homojendir. Bu doğrultuda, çocuk sayısı değişkenine göre evlilik doyumu ölçeğine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24

Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Evlilik Doyumu Ölçeği ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Evlilik Doyumu	Gruplararası	340.68	2	170.34	2.13	0.12
	Gruplariçi	33326.48	418	79.73		
	Toplam	33667.16	420			

Tablo 24’de verilen ANOVA testi sonuçları incelendiğinde annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre evlilik doyumu ölçeğinden aldıkları puanlar anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($F_{(2, 418)}=2.13$; $p>0.05$).

Annelerin evlilik doyumu ile çocuk sayısı arasındaki ilişkiler incelendiğinde, evlilik doyumunun ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çağ ve Yıldırım (2013)’ın evlilik doyumuna ilişkin değişkenleri incelediği çalışmada benzer şekilde çocuk sayısı ile evlilik doyumu arasında ilişki bulunamamıştır. Hatipoğlu (1993) bazı demografik değişkenlerin evlilik doyumu üzerindeki rolünü incelediği çalışmasında çocuk sayısının yordayıcı olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgular araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Alanyazın incelendiğinde, araştırmanın bulgusu ile tersi yönde sonuçlara da rastlanmaktadır. Twenge, Campel ve Foster (2003) tarafından yürütülen bir çalışmada çocukları olan çiftlerin evlilik doyumunun daha düşük olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, çocuk sayısının artışının evlilikten alınan doyumu düşürdüğü ve aile içerisindeki çocuk sayısının evlilik doyumunu olumsuz yönde yordadığı tespit edilmiştir (Pletcher, Couturier, Cote ve Roy, 1996). Alaçam (2020) tarafından çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumlarının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında yer alan bulgular bu konuda ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrışmada bireysel farklılıklar, örneklem grubunun sosyoekonomik düzeyi ve eğitim düzeyi gibi etmenlerin etkili olabileceği düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen

bulgular doğrultusunda, çocuk sayısının evlilik doyumu üzerindeki etkisinin bireylerin eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzeyleri gibi faktörlere göre değişebileceği ve bu nedenle çalışmada anlamlı şekilde farklılaşmadığı düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle, çalışmada farklı eğitim düzeyine sahip bireylerin yeterli düzeyde yer almaması elde edilen sonuç üzerinde etkili olmuş olabilir. Bunun yanında, çalışmanın yapısı gereği çocuk sahibi olmayan bireyler dâhil edilmediğinden katılımcıların evlilik doyumunda anlamlı fark çıkmadığı düşünülmektedir.

Evlilik Doyumunun Annenin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi. Evlilik doyumunun annenin eğitimi değişkeninin düzeylerine göre dağılımı Tablo 22’de verilmiştir. Tablo 22 incelendiğinde evlilik doyumu puanlarının anne eğitiminin her düzeyi için normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Varyansların homojenliğinin test edilmesinde kullanılan Levene testi sonuçlarına göre evlilik doyumu değişkenine ($F_{(2, 418)}=0.09$; $p>0.05$) ilişkin varyanslar homojendir. Annenin eğitim düzeyine göre evlilik doyumunu ölçeğine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25

Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Evlilik Yaşamı Ölçeği ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Evlilik Doyumu	Gruplararası	314.24	2	157.12	1.97	0.14
	Gruplarıçi	33352.92	418	79.79		
	Toplam	33667.16	420			

Tablo 25’de verilen ANOVA testi sonuçları incelendiğinde annelerin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumu ölçeğinden aldıkları puanlar anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($F_{(2, 418)}=1.97$; $p>0.05$).

Annelerin evlilik doyumu ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiler incelendiğinde, evlilik doyumunun annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Hünler ve Gençöz (2003)’ün yürüttüğü çalışmada, araştırmanın bulgusunu destekler nitelikte evlilik doyumu ve eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı biçimde ilişkili olmadığı gözlenmektedir. Kubat (2012) bireylerin eğitim düzeyinin evlilik doyumlarını yordamadığı bulgusuna ulaşmıştır. Benzer şekilde, Alaçam (2020) tarafından evlilik doyumunun eğitim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Alanyazındaki bazı bulgular araştırmanın sonucunu

destekler nitelikte olmakla birlikte, evlilik doyumunun eğitim düzeyine göre farklılaştığını tespit eden çalışmalar da mevcuttur (Teachman, Polonko, Scanzoni, 1987; Hamamcı, 2005; Üncü, 2007). Çağ ve Yıldırım (2013) evlilik doyumu ile eğitim düzeyi arasında negatif ilişki olduğu, eğitim düzeyleri arttıkça evlilik doyumunun azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Kamo (1993) ise, sosyokültürel ve eğitim düzeyi düşük olan bireylerin evliliklerinde sorun yaşadıklarını, sosyokültürel ve eğitim düzeyleri birbirlerine yakın olan kişilerin ise evlilik doyumlarında anlamlı farklılığın olmadığını ifade etmiştir. Mevcut çalışmada annelerin evlilik doyumu eğitim düzeylerine göre anlamlı biçimde farklılaşmasa da eğitim düzeyi yükseldikçe evlilik doyumunun da arttığı bulgusu göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda eğitim düzeyinin tek başına evlilik doyumu üzerinde önemli bir kriter olmadığı ve eşlerin eğitim düzeyinin birbiriyle uyumunu incelemenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bireylerin eşleri ile benzer eğitim düzeylerine sahip olmaları sözü edilen ilişki üzerinde etkili olabilir (Kamo, 1993). Yakın eğitim düzeylerine sahip olan eşlerin evliliğe ilişkin beklentiler ve aile yaşamı konusunda birbirlerine daha uyumlu olabilecekleri ve dolayısıyla düşük eğitim düzeylerine sahip olsalar da eşleri ile olan uyumlarının evlilik doyumunda etkili olabileceği düşünülmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda evlilik doyumu üzerinde eğitim düzeyi ile birlikte eşlerin eğitim düzeyinin birbirine yakın veya farklı olmasının etkisi de incelenebilir.

Evlilik Doyumunun Evlilik Süresine Göre İncelenmesi. Annelerin evlilik süreleri değişkeninin düzeylerinde evlilik doyumu ölçeğinin dağılımı basıklık ve çarpıklık değerleriyle Tablo 22’de verilmiştir. Tablo 22 incelendiğinde evlilik doyumu puanlarının evlilik süresi değişkeninin her düzeyi için normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Varyansların homojenliği testi sonuçlarına göre evlilik doyumu değişkenine ($F_{(2, 418)}=0.02$; $p>0.05$) ilişkin varyanslar homojendir. ANOVA sonuçları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26

Evlilik Süresi Değişkenine Göre Evlilik Yaşamı Ölçeği ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Evlilik Doyumu	Gruplararası	203.99	2	101.98	1.27	0.28
	Grupları içi	33463.17	418	80.05		
	Toplam	33667.16	420			

Tablo 26’da verilen ANOVA testi sonuçları incelendiğinde, annelerin evlilik sürelerine göre evlilik yaşamı ölçeğinden aldıkları puanlar anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($F_{(2, 418)}=1.27$; $p>0.05$).

Annelerin evlilik doyumu ile evlilik süresi arasındaki ilişkiler incelendiğinde, evlilik doyumunun evlilik süresine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Çağ ve Yıldırım (2013) evlilik süresinin evlilik doyumunu yordamadığı bulgusuna ulaşmıştır. Patrick (2002) ve Acar (1998) tarafından yürütülen çalışmalarda da evlilik süresinin evlilik doyumu üzerinde yordayıcı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Alanyazında araştırmanın bulgusunu destekleyen çalışmalar olmakla birlikte, evlilik doyumunun evlilik süresine göre farklılaştığını tespit eden çalışmalar da yer almaktadır (Aktürk, 2006; Kubat, 2012; Alaçam, 2020). Alaçam (2020) evlilik doyumu ile evlilik süresi arasında negatif ilişki olduğu, evlilik süresinin arttıkça evlilik doyumunun azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Booth ve White (1980) yaptıkları çalışmada uzun yıllardır evli olan kişilerin evlilik doyumunun yeni evli bireylere göre daha yüksek olabileceği bulgusuna ulaşmışlardır. Jose ve Alfons (2007) ise özellikle evliliğin 30. yılından itibaren genel yaşam ve evlilik problemlerinin azalmasıyla birlikte evlilik doyumunun giderek arttığı sonucuna varmışlardır. Bu farklı sonuçlar, katılımcıların yaşları, sosyoekonomik düzeyleri ve evlilik sürelerinin farklı olmasına dayanıyor olabilir. Mevcut çalışmada 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11 yıl ve üzeri şeklinde nispeten birbirine yakın üç düzeyin yer almasının evlilik doyumunda anlamlı farklılıklar çıkmaması üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca anlamlı fark gözlenmese de evlilik süresi ile birlikte evlilik doyumunun da arttığı bulgusu göze çarpmaktadır. Yapılan çalışmalarda özellikle yeni evli çiftlerle uzun süredir evli olan bireyler arasında anlamlı farkların görülmesi birbirinden daha farklı düzeylerdeki katılımcılar ele alındığında fark çıkabileceğini düşündürmektedir. Araştırmanın okul öncesi çocukların anneleri ile yapılması sebebiyle katılımcıların birbirine yakın yaş grubu ve evlilik sürelerine sahip olmaları ve benzer yaşam döngüsü dönemlerinde yer almaları bu sonuç üzerinde etkili olabilir.

Evlilik Doyumunun Evlenme Yaşına Göre İncelenmesi. Evlenme yaşı değişkeninin düzeylerinde evlilik doyumundan alınan puanların dağılımlarına ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 22’de verilmiştir. Tablo 22 incelendiğinde evlilik

doymu puanlarının evlenme yaşı değişkeninin her düzeyi için normal dağılım gösterdiği görölmektedir. Levene testi sonuçları göre evlilik doymu değişkenine ($F_{(2, 418)}=0.71$; $p>0.05$) ilişkin varyanslar homojendir. ANOVA testi sonuçları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27

Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Evlilik Doymu Ölçeği ANOVA Sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Evlilik Doymu	Gruplararası	390.04	2	195.02	2.45	0.09
	Gruplarıçi	33277.12	418	79.61		
	Toplam	33667.16	420			

Tablo 27’de verilen ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin evlenme yaşlarına göre evlilik doymu ölçeğinden aldıkları puanlar anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($F_{(2, 418)}=2.45$; $p>0.05$).

Annelerin evlilik doymu ile evlenme yaşı arasındaki ilişkiler incelendiğinde, evlilik doymunun evlenme yaşına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında yer alan araştırmalara bakıldığında araştırmanın bulgusu ile tutarsız bazı sonuçlara rastlanmaktadır (Karney ve Bradbury, 1995; Yizengew, Kibret, Gebiresilus ve Sewasew, 2014). Alaçam (2020) evlenme yaşı arttıkça evlilikten alınan doymun yükseldiğı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde, Aydın ve Kışlak (2009) evlenme yaşı düştükçe evlilik uyumunun da düştüğü ve evlenme yaşı arttıkça evlilik uyumunun da arttığı bulgusuna ulaşmışlardır. Yapılan bazı çalışmalarda ise, araştırmanın bulgusu ile benzer şekilde evlenme yaşı ve evlilik doymu arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır (Özgen, 2019; Erdoğan, 2007; Glenn ve Weaver, 1978). Farklı sonuçların çıkması araştırmaların yapıldığı bölgeler ve örneklemin büyüklüğü ile ilgili olabilir. Mevcut çalışmada elde edilen sonuç üzerinde; bireylerin eğitim düzeyi, yaşam koşulları, sosyoekonomik düzeyi gibi faktörlerin etkili olduğı düşünülmektedir. En yüksek evlilik doymunun 21-29 yaş aralığında evlenen annelerde olduğı ancak diğer gruplardan anlamlı şekilde farklılaşmadığı göz önüne alındığında yaşla birlikte bireylerin daha bilinçli evlilik yaptıklarını ancak etkili olan başka faktörler de düşünüldüğünde çok önemli bir kriter olmadığını düşündürmektedir. Farklı yaş gruplarının çalışmada yeterli düzeyde yer almaması da sonuç üzerinde etkili olmuş olabilir.

Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri, Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışları ve Evlilik Doyumları Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular ve Yorumlar

Bu çalışmanın dördüncü araştırma sorusu çocukların duygu düzenleme toplam puan ve alt boyutları, annelerin evlilik doyumları ve çocukların olumsuz duygularıyla baş etme ölçeğinin alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığıdır. Analize geçilmeden önce puanların normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu doğrultuda uç değer gösteren 22 gözlem veri setinden çıkarılmıştır. Normal dağılımı sağlayan ve aralık ölçeğinde ölçülen bu değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Tablo 28’de değişkenler arası ilişkiler görülebilir.

Tablo 28

Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	1. Duygu Düzenleme Toplam Puan	2. Duygu Düzenleme	3. Olumsuzluk Alt Ölçeği	4. Evlilik Doyumu	5. Cezalandırıcı Tepkiler	6. Küçümseyici Tepkiler	7. Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler	8. Duyguya Odaklı Tepkiler	9. Probleme Odaklı Tepkiler	10. Destekleyici Tepkiler	11.D. Olmayan Tepkiler
1.	1										
2.	.74**	1									
3.	-.92**	-.42**	1								
4.	.23**	.22**	.18**	1							
5.	-.29**	-.22**	.26**	-.18**	1						
6.	-.11*	-.10*	.09	-.12*	.49**	1					
7.	.28**	.29**	.20**	.17**	.30**	-.03	1				
8.	.21**	.25**	.14**	.15**	-.12*	.35**	.39**	1			
9.	.31**	.32**	.20**	.14**	.27**	.13*	.66**	.72**	1		
10.	.35**	.34**	.21**	.18**	.28**	.16**	.83**	.80**	.92**	1	
11.	-.21**	-.17**	.18**	-.17**	.80**	.91**	.16**	.19**	-.04	-.09	1

*0.01 düzeyinde manidar

**0.05 düzeyinde manidar

Tablo 28 incelendiğinde; duygu düzenleme ile alt boyutları, evlilik doyumu ve duygu sosyalleştirme davranışları alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmektedir ($p<.05$).

Duygu Düzenleme ile Duygu Sosyalleştirme İlişkisi. Araştırmada annelerin algıladığı çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, annenin duygu sosyalleştirme davranışları alt boyutları ile çocukların duygu düzenleme becerisi toplam puan ve alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Çocukların duygu düzenleme toplam puan ve duygu düzenleme alt boyutu ile duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran ve destekleyici tepkiler alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif yönde; cezalandırıcı, küçümseyici ve destekleyici olmayan tepkiler alt boyutları ile düşük düzeyde negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Olumsuzluk alt boyutunun ise cezalandırıcı tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler ile düşük düzeyde pozitif yönde; duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran ve destekleyici tepkiler alt boyutları ile düşük düzeyde negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Alanyazında araştırma bulgusunu destekleyen bazı çalışmalar yer almaktadır. Calkins, Smith, Gill ve Johnson (1998) yaptıkları çalışmada annelerin olumsuz davranışlarının duygu düzenleme becerileri ile negatif yönlü anlamlı ilişkiye sahip olduğunu bulmuştur. Yağmurlu ve Altan (2010) ise çocuğun mizacı ve annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu bulmuştur. Blair ve diğerleri (2014) erken ve orta çocukluk dönemini içeren boylamsal çalışmalarında annelerin destekleyici tepkilerinin 5 yaş çocuklarının duygu düzenlemeleri ile ilişkili olmadığı, 7 yaş çocuklarının duygu düzenlemeleri ile ise ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Sille (2016) çocukların duygu düzenleme becerilerinin annelerin destekleyici duygu sosyalleştirme yaklaşımları ile pozitif yönde; destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışları ile negatif yönde ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Özen-Uyar ve diğerleri (2018) ise annelerin problem odaklı ve cezalandırıcı tepkilerinin çocukların duygu düzenleme becerilerini anlamlı biçimde yordadığını tespit etmiştir. Köse (2019) yaptığı çalışmada çocukların duygu düzenleme becerileri ile ebeveynin problem odaklı tepkilerinin pozitif yönde ilişkili olduğu; olumsuzluk alt boyutu ile ise duygu sosyalleştirme davranışlarından hiçbirinin ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Büyükbıçer (2019) ise annelerin destekleyici olmayan

tepkileri ile çocukların duyguları yönetme becerilerinin negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. İnce (2020) tarafından yapılan çalışmada annelerin kullandığı ödül tepkisi ile çocukların duygu düzenleme düzeylerinin pozitif, değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin ise negatif yönde; ceza, büyütme, ihmal ve avutma tepkileri ile çocukların duygu düzenleme düzeylerinin negatif, değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin ise pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Tüm bu bulgular araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Mevcut araştırmanın bulguları dikkate alındığında, annelerin çocukların duygularına verdiği destekleyici tepkiler arttıkça annelerin algıladığı çocukların duygu düzenleme becerilerinin de arttığı, destekleyici olmayan tepkiler arttıkça ise çocukların duygu düzenleme becerilerinin düştüğü görülmektedir. Mevcut çalışmada elde edilen sonucun, erken çocukluk döneminde çocukların duygusal gelişiminde ebeveynlerin özellikle önemli bir role sahip olması ve bu doğrultuda ebeveynlerin verdiği olumlu ya da olumsuz tepkilerin çocuklara rol model ve rehber niteliğinde olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Duygu Düzenleme ile Evlilik Doyumu İlişkisi. Araştırma sonuçlarına göre annelerin algıladığı çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Duygu düzenleme toplam puan ve duygu düzenleme alt boyutu ile evlilik doyumu arasında düşük düzeyde pozitif yönde; olumsuzluk alt boyutu ile evlilik doyumu arasında ise düşük düzeyde negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular alanyazın ile tutarlılık göstermektedir. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile evlilik doyumunu birlikte ele alan araştırmalara rastlanmasa da; çocukların duygusal uyumu ve evlilik ilişkisi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, duygusal uyumun pek çok faktör ile ilişkili olduğu görülmektedir. Gottman ve Katz (1989) evlilik doyumu düşük ailelerin çocuklarının akranları ile oynama isteğinin daha düşük ve akran ilişkilerinin daha olumsuz olduğunu saptamışlardır. Jekielek (1998) evlilik çatışması ve evlilikteki bozulmanın çocuklarda depresyon, içe kapanıklık ve anksiyete düzeyini artırdığını tespit etmiştir. Benzer şekilde, Fishman ve Meyers (2000) annelerin ve babaların evlilik doyumu ile çocukların psikolojik uyumsuzluk belirtilerinin ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Vaizoglu ve Baran (2008) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin evlilik uyumu ile çocuğun işbirliği davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Kaczynski ve diğerleri (2006) evlilik çatışması ile çocuğun içe yönelim ve

dışa yönelim sorunları arasındaki ilişkide ebeveynliğin aracı rolü olduğuna ulaşılmıştır. Yüksel ve Canel (2012) evlilik doyumu düşük olan annelerin çocuklarının evlilik doyumu orta ve yüksek olan annelere göre daha çok yıkıcı-zorlayıcı davranışlar sergilediğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, Vaez, Indran, Abdollahi, Juhari ve Mansor (2015) evlilik ilişkisi ile çocukların uyumu arasındaki ilişkiyi 27 güncel araştırma üzerinden incelemişlerdir. Seçilen bütün araştırmalarda evlilik ilişkisinin çocuğun uyumu ve davranışları üzerinde doğrudan ya da dolaylı etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Aydın (2018) okul öncesi çocuklarla yaptığı çalışmada, anne ve babaların evlilik doyumunun çocukların sosyal duygusal uyumunun sosyal yetkinlik boyutu ile pozitif; kırgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük boyutları ile ise negatif ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Araştırma sonucuna göre, annelerin evlilik doyumu arttıkça çocukların duygu düzenleme becerisi artmakta, evlilik doyumu azaldıkça duygu düzenleme becerisi de düşmektedir. Annelerin evlilikten aldıkları doyumun yüksek olması ile eşler arası olumlu etkileşim, aile içi etkili iletişim, eşler arası duygu paylaşımı gibi unsurların bir arada bulunacağı ve çocuğun böyle bir aile ortamı içerisinde duygularını daha iyi düzenleyebileceği düşünülmektedir.

Duygu Sosyalleştirme ile Evlilik Doyumu İlişkisi. Araştırma sonuçlarına göre annenin duygu sosyalleştirme davranışları alt boyutları ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran ve destekleyici tepkiler alt boyutları ile evlilik doyumu arasında düşük düzeyde pozitif yönde; cezalandırıcı, küçümseyici ve destekleyici olmayan tepkiler alt boyutları ile evlilik doyumu arasında ise düşük düzeyde negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Alanyazında duygu sosyalleştirme davranışları ile evlilik doyumunu birlikte inceleyen çalışmalara rastlanmasa da, evlilik ilişkisi ile ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkilere yönelik çalışmalar araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Booth ve Amato (1994) yaptıkları boylamsal çalışmada, evlilik uyumunun 12 yıl sonraki ebeveyn-çocuk ilişkisini yordadığını tespit etmişlerdir. Evlilik uyumu yüksek olduğunda çocuğun iki ebeveyne de yakın, düşük olduğunda ise yalnızca bir ebeveyne daha yakın olduğunu bulmuştur. Benzer biçimde, evlilik çatışması ile ebeveyn çocuk ilişkisindeki yakınlığın negatif ilişkiye sahip olduğu gözlenmiştir (Ensign vd., 1998; Davies, Sturge-Apple, Cummings, 2004). Diğer bir çalışmada, Lindahl ve Malik

(1999a) evlilik çatışması arttıkça olumsuz ebeveynlik davranışlarının da arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Papp, Cummings ve Schermerhorn (2004) yaptıkları çalışmada anne babaların birbirleriyle olan ilişkilerinin çocuklarına olan davranışlarını etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Pauli-Pott ve Beckmann (2007)'in çalışmasında ise annelerin evlilikten sağladıkları doyumun çocuklarına olan davranışlarını etkilediği, düşük düzey evlilik doyumuna sahip annelerin sert ve otoriter davranma eğiliminde olduğu saptanmıştır. Kaya (2003) annelerin evlilik uyumu ile çocuğun problem davranışları arasındaki ilişkide annenin kin ve saldırganlık davranışının aracı rol oynadığını ifade etmiştir. Yaşar (2009) ise evlilikteki uyum ve doyum arttıkça çocukların anneleri tarafından kabulünün artıp, reddedici algılanma düzeylerinin düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Carlson ve diğerleri (2011) ise yaptıkları çalışmada, evlilik niteliği arttıkça bebeklikten 3 yaşa kadar anne babalık davranışlarının da daha olumlu olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Araştırma sonucuna göre, annelerin evlilikten aldıkları doyumun; eşler arası duygusal etkileşimi, iletişim becerilerini, aile içi dinamikleri yansıttığı ve bunların olumlu olması durumunda ebeveynlik üzerindeki stresin azaldığı, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına daha duyarlı olduğu ve ebeveynlik davranışlarının (bu kapsamda duygu sosyalleştirme davranışlarının da) daha destekleyici olduğu düşünülmektedir. Evlilik doyumunun düşük olması halinde ise annelerin genel manada daha huzursuz ve olumsuz bir ruh hali içinde oldukları ve evlilikte yaşanan stresin ebeveynlik davranışlarına dolayısıyla da duygu sosyalleştirme davranışlarına yansıdığı düşünülmektedir.

Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Annelerin Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Destekleyici ve Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Aracılık Rolüne İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın son sorusu olan annenin evlilik doyumunu ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide annenin destekleyici olan ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarının ayrı ayrı aracı rollerinin incelenmesi için regresyon analizi uygulanmıştır. Bu analiz, SPSS 22.0 PROCESS makro eklentisi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Aracılık etkisinin incelenmesi için bir takım teknikler bulunmaktadır. Bunlardan biri Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilmektedir ve aşağıdaki adımları içermektedir:

- “1. Bağımsız değişken bağımlı değişkeni anlamlı bir şekilde yordar ($H_0: c=0$).
2. Bağımsız değişken aracı değişken olduğu iddia edilen değişkeni anlamlı bir şekilde yordar ($H_0: a=0$).
3. Bağımsız değişkenin etkisi kontrol edildiğinde, aracı değişkenler bağımlı değişkeni anlamlı bir şekilde yordar ($H_0: b=0$).
4. Aracı değişkenin etkisi kontrol edildiğinde, bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasındaki ilişkinin miktarında anlamlı bir azalma olur ya da ilişki artık anlamlı olmaz ($H_0: c'=0$)” (Baron ve Kenny, 1986).

Aracılık ilişkilerinin test edilmesine geçmeden önce aracılık analizinin varsayımları test edilmiştir. Aracılık analizinin varsayımları tek ve çok değişkenli uç değerlerin olmaması, tek ve çok değişkenli dağılımın sağlanması ve değişkenler arası çoklu bağlantılılık probleminin olmamasıdır. Veri setinde tek değişkenli uç değerlerin incelenmesi için standart z puanları incelenmiştir. Bu doğrultuda $-/+ 3$ aralığının dışında olan gözlemler veri setinden çıkarılmıştır ($n=13$). Ardından çok değişkenli uç değer incelenmesi Mahalanobis uzaklığına dayalı yapılmıştır. Veri setinde çok değişkenli uç değere rastlanmamıştır. Değişkenler arası çoklu bağlantılılık probleminin olup olmadığının incelenmesi için ise VIF ve tolerance değerleri ile CI değerleri incelenmiştir. Bu noktada VIF değerinin 10'dan küçük, CI değerinin 30'dan küçük ve tolerance değerinin .20'den büyük olması beklenmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu doğrultuda veri setinde çoklu bağlantılılık probleminin olmadığı görülmektedir ($VIF=1$, $CI=8.86$, $Tolerance=1$). Ölçek ve alt ölçek puanlarının normallik incelemesi ise basıklık ve çarpıklık katsayıları ile yapılmıştır. Bu noktada basıklık ve çarpıklık katsayılarının -1 ile $+1$ arasında olması beklenir (Büyüköztürk, 2012). Veri setinin basıklık ve çarpıklık katsayıları Tablo 29'da verilmiştir.

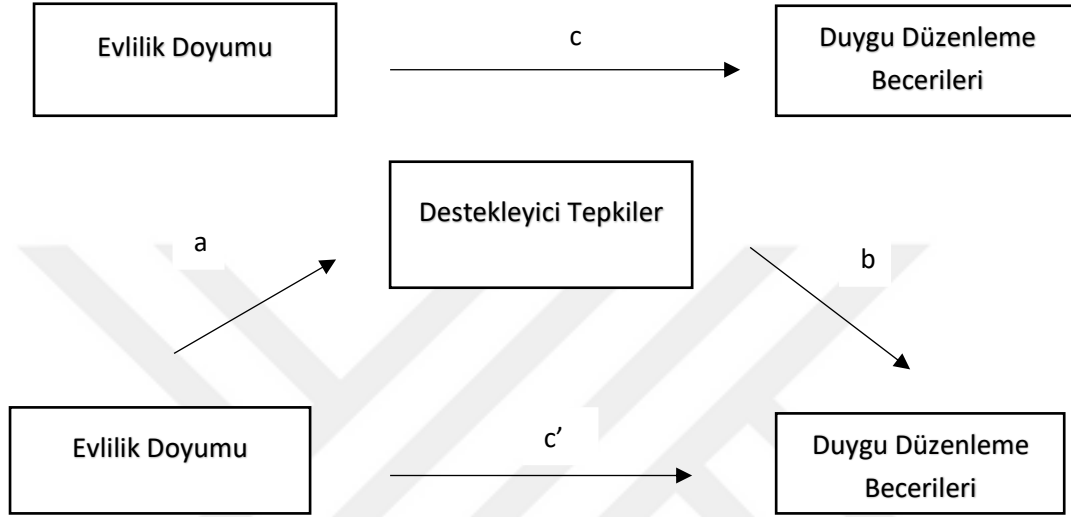
Tablo 29

Aracılık Analizine Dâhil Edilen Değişkenlerin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Duygu Düzenleme Toplam Puan	-0.37	-0.16
Evlilik Doyumu Toplam Puan	-0.75	0.05
Destekleyici Tepkiler Puanı	-0.76	0.49
Destekleyici Olmayan Tepkiler Puanı	0.80	0.13

Tablo 29 incelendiğinde değişkenlerin normallik varsayımını karşıladığı görüldüğü için aracılık modellerine geçilmiştir.

Annenin evlilik doyumu ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide annenin destekleyici olan ve olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarının aracı rolünün incelenmesi bu araştırmanın son sorusudur. Burada alanyazına dayalı test edilen modellerden annenin evlilik doyumu ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide annenin destekleyici olan duygu sosyalleştirme davranışlarının incelenmesi için Şekil 1’deki model test edilmiştir.

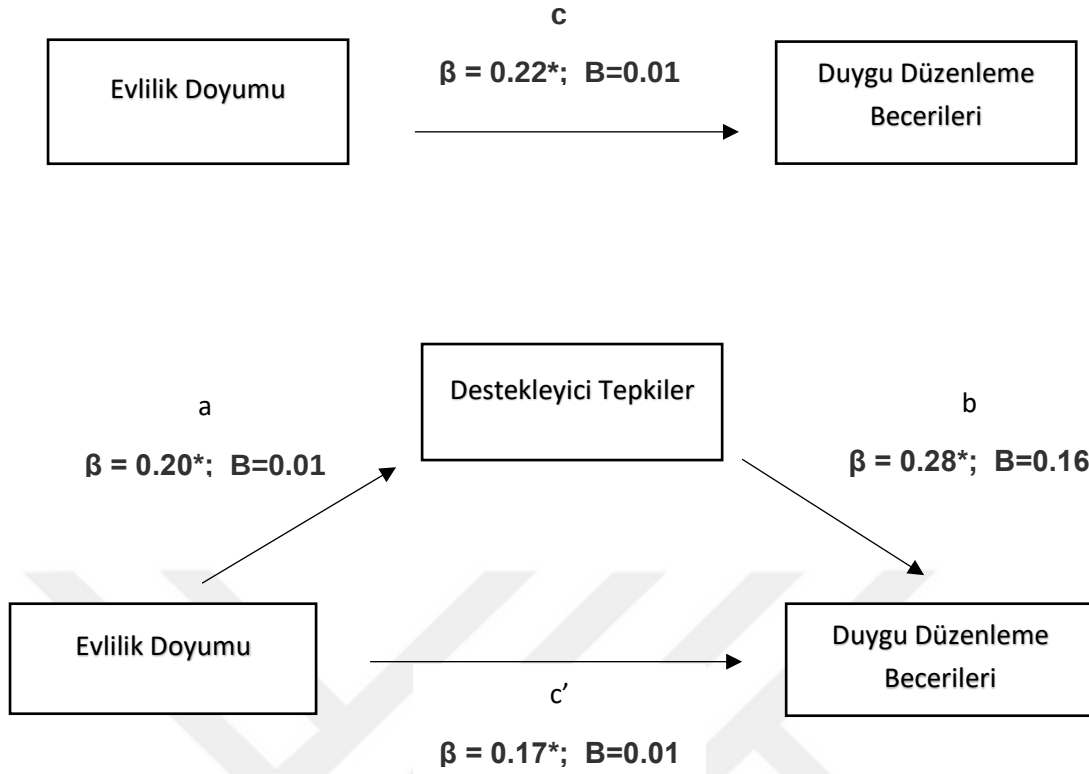
Şekil 1. Araştırma Kapsamında Test Edilen İlk Model

Annelerin evlilik doyumu ile annelerin algıladığı okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide destekleyici tepkilerin aracı etkisini incelemek için Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen yol izlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği regresyon analizi sonuçları Tablo 30’da sunulmuştur.

Tablo 30

Evlilik Doyumu ile Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri Arasında Destekleyici Tepkilerin Aracı Rolüne İlişkin Değerler

	β	B	S.H.B	t	p	Güven Aralığı	
1. Adım (c katsayısı)							
[Bağımlı Değişken: Duygu Düzenleme Toplam Puan]	0.22	0.01	0.00	4.61	0.00	0.001	0.003
Bağımsız Değişken: Evlilik Doyumu ilişkisi]							
2. Adım (a katsayısı)							
[Aracı Değişken: Destekleyici Tepkiler]	0.20	0.01	0.00	4.213	0.00		
Bağımsız Değişken: Evlilik Doyumu ilişkisi]							
3. Adım (b katsayısı)							
[Aracı Değişken: Destekleyici Tepkiler]	0.28	0.16	0.03	5.91	0.00		
Bağımlı Değişken: Duygu Düzenleme Toplam Puan]							
4. Adım (c' katsayısı)	0.17	0.01	0.00	3.52	0.00		

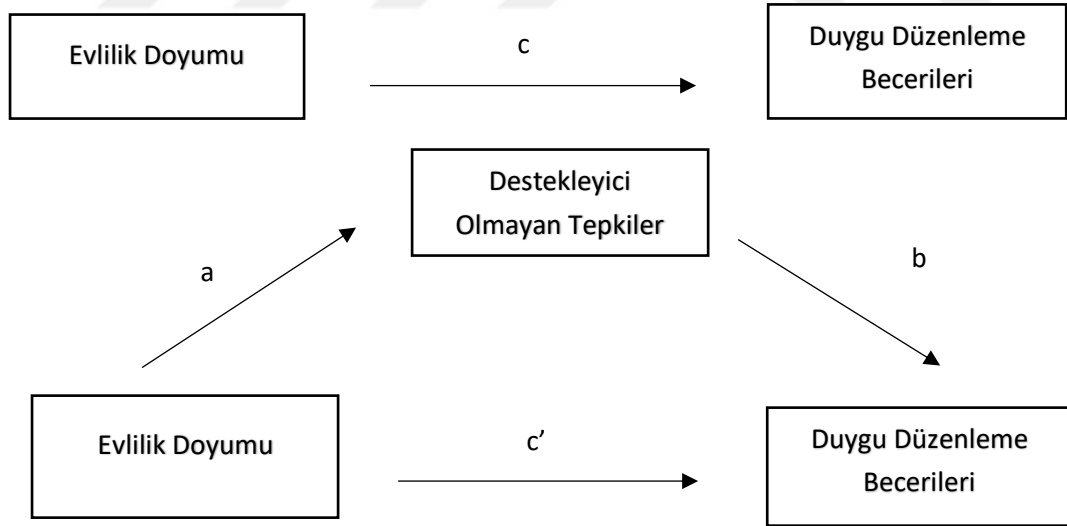
Şekil 2. Evlilik Doyumu ve Duygu Düzenleme İlişkisinde Destekleyici Tepkilerin Aracı Rolü

* β katsayısı anlamlı

Regresyon analizi sonucuna göre; annelerin evlilik doyumu çocukların duygu düzenleme becerilerini manidar şekilde yordamaktadır ($\beta = 0.22$; $t= 4.61$; $p<.01$). Benzer şekilde, annelerin destekleyici tepkileri aracı değişkeni, çocukların duygu düzenleme becerilerinin manidar bir yordayıcısıdır ($\beta =0.28$; $t=5.91$; $p<.01$). Evlilik doyumu değişkeni aynı zamanda destekleyici tepkilerin de manidar bir yordayıcısıdır ($\beta =0.20$; $t=4.13$; $p<.01$). Aracı etkiye sahip olduğu düşünülen annelerin destekleyici tepkileri puanları analize dâhil edildiğinde, evlilik doyumu ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin manidar olduğu ($\beta =0.17$; $t=3.52$; $p<0.01$) ancak standartlaştırılmış regresyon katsayısında düşüş olduğu gözlenmiştir (0.22'den 0.17'ye). Bu durum Baron ve Kenny (1986) tarafından aracılık etkisinin varlığını işaret eden tüm şartları sağlamaktadır. Sobel testi sonucuna göre destekleyici olan tepkilerin aracılık rolü etkisinin manidar olduğu sonucuna varılmıştır ($z=3.39$; $p<0.01$). Tablo 30'da verilen güven aralığı incelendiğinde, güven aralığı sınırlarının 0 değerini içermediği görülmektedir. Bu dolaylı etki için bootstrap yöntemine dayalı güven aralıkları [.001,

.003] olarak hesaplanmıştır. MacKinnon (2008) güven aralığının sıfır değerini içermemesinin manidar aracılık etkisinin bir göstergesi olduğu belirtmektedir. Sonuç olarak, aracı değişken olan annelerin destekleyici tepkileri analize dâhil edildiğinde, evlilik doyumu ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin gücünde bir azalma meydana gelmiştir. Bu durumda annelerin destekleyici tepkileri evlilik doyumu ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolüne sahiptir. Cohen (1988) tarafından regresyon analizleri için önerilen etki büyüklüğü değerleri R^2 ve f^2 'dir. Destekleyici tepkilerin aracı olduğu modeldeki etki büyüklükleri incelendiğinde, doğrudan etki büyüklüğünün $R^2=.05$, $f^2=.05$; dolaylı etki büyüklüğünün ise $R^2=.13$, $f^2=.14$ olduğu bulunmuştur. Bu değerler Cohen (1988) tarafından belirtildiği üzere orta etki büyüklüklerine yakın değerlerdir. Yani bu aracı modelin orta düzeyde etki büyüklüğüne çok yakın olduğu ve toplam varyansın %13'ünü açıkladığı söylenebilir.

Çalışma kapsamında test edilen diğer model olan annenin evlilik doyumu ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide annenin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarının incelenmesi için Şekil 3'deki model test edilmiştir.

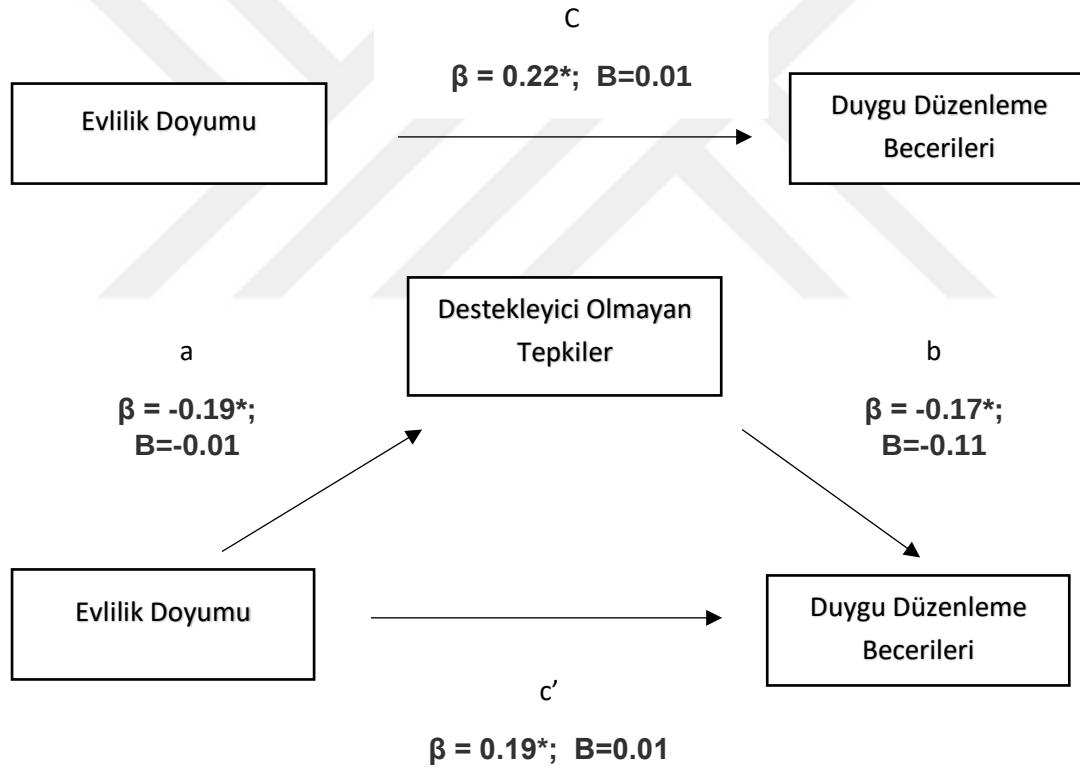
Şekil 3. Araştırma Kapsamında Test Edilen İkinci Model

Annelerin evlilik doyumu ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide destekleyici olmayan tepkilerin aracı etkisini incelemek için yürütülen regresyon analizi sonuçları Tablo 31'de sunulmuştur.

Tablo 31

Evlilik Doyumu ile Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri Arasında Destekleyici Olmayan Tepkilerin Aracı Rolüne İlişkin Değerler

	β	B	S.H.B	t	p	Güven Aralığı
1. Adım (c katsayısı)						
[Bağımlı Değişken: Duygu Düzenleme Toplam Puan]	0.22	0.01	0.00	4.61	0.00	0.0004 0.0021
Bağımsız Değişken: Evlilik Doyumu ilişkisi]						
2. Adım (a katsayısı)						
[Aracı Değişken: Destekleyici Olmayan Tepkiler]	-	-	0.00	-	0.00	
Bağımsız Değişken: Evlilik Doyumu ilişkisi]	0.19	0.01		3.81		
3. Adım (b katsayısı)						
[Aracı Değişken: Destekleyici Olmayan Tepkiler]	-	-	0.03	-	0.00	
Bağımlı Değişken: Duygu Düzenleme Toplam Puan]	0.17	0.11		3.52		
4. Adım (c' katsayısı)	0.19	0.01	0.00	3.94	0.00	

Şekil 4. Evlilik Doyumu ve Duygu Düzenleme İlişkisinde Destekleyici Olmayan Tepkilerin Aracı Rolü

* β katsayısı anlamlı

Regresyon analizi sonucuna göre; annelerin evlilik doyumu çocukların duygu düzenleme becerilerini manidar şekilde yordamaktadır ($\beta = 0.22$; $t = 4.61$; $p < .01$).

Benzer şekilde, annelerin destekleyici olmayan tepkileri aracı değişkeni, çocukların duygu düzenleme becerilerinin manidar bir yordayıcısıdır ($\beta = -0.17$; $t = -3.52$; $p < .01$). Evlilik doyumu değişkeni aynı zamanda destekleyici olmayan tepkilerin de manidar bir yordayıcısıdır ($\beta = -0.19$; $t = -3.81$; $p < .01$). Aracı etkiye sahip olduğu düşünülen annelerin destekleyici olmayan tepkileri puanları analize dâhil edildiğinde, evlilik doyumu ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin manidar olduğu ($\beta = 0.19$; $t = 3.94$; $p < .01$) ve standartlaştırılmış regresyon katsayında düşüş olduğu gözlenmiştir (0.22'den 0.19'a). Bu durum Baron ve Kenny (1986) tarafından aracılık etkisinin varlığını işaret eden tüm şartları sağlamaktadır. Sobel testi sonucuna göre destekleyici olmayan tepkilerin aracılık rolü etkisinin manidar olduğu sonucuna varılmıştır ($z = 5.59$; $p < .01$). Tablo 31'de verilen güven aralığı incelendiğinde, güven aralığı sınırlarının 0 değerini içermediği görülmektedir. Bu dolaylı etki için bootstrap yöntemine dayalı güven aralıkları [.0004, .0021] olarak hesaplanmıştır. MacKinnon (2008) güven aralığının sıfır değerini içermemesinin manidar aracılık etkisinin bir göstergesi olduğu belirtmektedir. Sonuç olarak, aracı değişken olan annelerin destekleyici olmayan tepkileri analize dâhil edildiğinde, evlilik doyumu ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin gücünde bir azalma meydana gelmiştir. Bu durumda annelerin destekleyici olmayan tepkileri evlilik doyumu ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolüne sahiptir. Destekleyici olmayan tepkilerin aracı olduğu modeldeki etki büyüklükleri incelendiğinde ise, doğrudan etki büyüklüğünün $R^2 = .05$, $f^2 = .05$; dolaylı etki büyüklüğünün ise $R^2 = .078$, $f^2 = .09$ olduğu bulunmuştur. Bu değerler Cohen (1988) tarafından belirtildiği üzere küçük etki büyüklükleridir. Yani bu aracı modelin küçük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu ve toplam varyansın %8'ini açıkladığı söylenebilir.

Araştırma sonucuna göre annelerin evlilik doyumu ile annelerin algıladığı çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide annelerin destekleyici ve destekleyici olmayan tepkilerinin kısmi aracılık rolü olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer bir deyişle, annelerin evlilik doyumunun artması ile çocukların duygu düzenleme becerilerinin de artması, kısmen annelerin destekleyici duygu sosyalleştirmelerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, annelerin evlilik doyumunun azalması ile çocukların duygu düzenleme becerilerinin de azalması, kısmen annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirmelerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Aracılık etkisi incelendiğinde, aracı değişkenler olan duygu sosyalleştirme davranışlarının analize dâhil edilmesiyle evlilik doyumu ile çocukların duygu düzenlemesi arasındaki ilişkinin

gücünde anlamlı bir azalma meydana geldiği ancak ilişkinin kaybolmadığı görülmüştür bu nedenle kısmi aracılıktan söz edilmektedir. Alanyazında annelerin evlilik doyumu ile çocukların duygu düzenleme becerileri ilişkisinde annelerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin aracı rolünün incelendiği ya da bu üç değişkenin birlikte ele alındığı bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Ancak benzer temalı çalışmalara bakıldığında, evlilik ilişkisi ile çocukların uyumu arasındaki ilişkide ebeveyn çocuk etkileşiminin aracı rol oynadığı çalışmalar yer almaktadır (Buehler ve Gerard, 2002; Güre vd., 2014) Fauber ve diğerleri (1990) anne baba çatışması ile çocuktaki uyum sorunları arasındaki ilişkiyi; anne baba çatışmasının duygu düzenlemeye olumsuz etkisi ile açıklamaktadır. Diğer bir ifadeyle, artan anne baba çatışması anne babaların duygu düzenleme becerilerini olumsuz etkileyerek, çocukların davranış sorunlarının gelişimine katkı sağlamaktadır (Fauber vd., 1990). Gonzales, Pitts, Hill ve Roosa (2000) düşük gelirli ailelerde yaptıkları çalışmada eşler arası çatışmanın çocukların depresyon ve uyum sorunları ile ilişkisinde ana babalığın aracı rolüne ulaşmışlardır. Kaczynski ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışmada ise evlilik çatışması ile çocuğun içe yönelim ve dışa yönelim problem davranışları arasındaki ilişkide ana babalığın aracı rolü olduğu tespit edilmiştir. Formoso ve diğerleri (2007) de anne baba çatışmaları arttıkça, kaliteli babalığın düştüğüne ve kaliteli babalığın çocuğun davranış problemleri ile olumsuz yönde ilişkili olduğuna vurgu yapmaktadır. Schope-Sullivan ve diğerleri (2007) tarafından yürütülen bir çalışmada ise, anne babanın davranışsal kontrolünün evlilik çatışması ile çocukların içselleştirme problemleri arasındaki boylamsal ilişkide aracı role sahip olduğu gözlenmiştir. Kaya (2003) ise anne babaların evlilik uyumu ile çocuklarda görülen davranış sorunları arasında annelerin kin ve saldırganlık davranışlarının aracı rolü olduğunu saptamıştır. Güven (2013) tarafından yapılan çalışmada çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışmasında kendini suçlama arasındaki ilişkide cezalandırıcı duygu sosyalleştirme tepkilerinin aracı rolüne ulaşıldığı görülmektedir. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında evlilik ilişkisinin çocuğa ilişkin sonuç değişkenler üzerindeki dolaylı etkilerinin irdelendiği ve bu ilişkide ebeveyn-çocuk etkileşiminin, ana babalık davranışlarının aracı rolüne ulaşıldığı görülmektedir. Bu bulgular araştırma sonucu ile tutarlılık göstermektedir. Dolayısıyla mevcut araştırmanın sonucuna göre, annelerin evlilik doyumu yüksek olduğunda destekleyici duygu sosyalleştirme tepkilerinin arttığı, destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkilerinin azaldığı ve kısmen bu sayede annelerin algıladığı çocukların duygu düzenleme becerilerinin de artış gösterdiği söylenebilir. Annelerin evlilik

ilişkilerinden daha çok doyum sağladıklarında daha mutlu ve olumlu bir ruh hali içinde olduğu ve bunun da çocukların duygularına karşı gösterdikleri tepkileri etkileyerek çocukların duygu düzenlemelerine katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Bütün bunlar göz önüne alındığında, özellikle okul öncesi dönemde kritik öneme sahip olan duygu düzenleme, ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ve evlilik doyumları arasındaki etkileşim fark edilmiştir. Evlilik ve ebeveyn çocuk etkileşimi arasındaki ilişkiyi inceleyen temel yaklaşımlardan biri olan aile sistemleri kuramının ifade ettiği şekilde alt sistemlerin birbiriyle ilişkili olduğu ve bir diğerini etkilediği gözlenmiştir. Bu manada alt sistemler olarak ele alabileceğimiz evlilik doyumu, annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ve çocuğun duygu düzenleme becerisi arasında doğrudan ve dolaylı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Gelişim alanlarının birbirleri ile en fazla etkileşim içinde olduğu ve sonraki kazanımlar için kritik bir öneme sahip olan okul öncesi (3-6 yaş) dönemde bulunan çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinin köşe taşlarından biri olan duygu düzenleme becerisinin; ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ve evlilik doyumları tarafından yordandığı gözlenmiştir. Annelerin evlilik doyumunun destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışları aracılığıyla çocukların duygu düzenleme becerilerini etkilediği tespit edilmiştir. Annelerin evlilik ilişkilerinden sağladıkları doyum arttığında daha mutlu ve olumlu bir ruh hali içinde oldukları ve bunun da çocukların duygularına karşı gösterdikleri tepkileri etkileyerek çocukların duygu düzenlemelerine katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Belsky (1981) tarafından önerilen “aile sistemi modeli”ne göre eşler arasındaki ilişki anne babanın ebeveynlik davranışlarını dolayısıyla da çocuğun duygusal ve davranışsal gelişimini etkilemektedir. Bu mahiyette mevcut çalışmada da evlilik ilişkisinin niteliği çocuğun duygu düzenlemesini doğrudan ve duygu sosyalleştirme davranışları aracılığıyla dolaylı olarak etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Duygu düzenleme becerilerinin çocuğun sosyal çevresine uyumuna ve okul başarısına yardımcı olduğu ve ilerideki sosyal yetkinliğini yordadığı (Denham vd., 2007) düşünüldüğünde okul öncesi dönemde ön plana çıkan bir beceri olduğu ve araştırmanın bu anlamda eğitim psikolojisine ilişkin alanyazına ve pratiğe önemli katkıları olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın bulguları hem eğitimciler hem de ebeveynler açısından önem taşımaktadır. Genel anlamda olumlu ya da olumsuz evliliklerin benzer şekilde bir ebeveyn-çocuk ilişkisine sebep olduğunu ifade eden yayılma hipoteziyle uyumlu olacak şekilde evlilikten sağlanan doyumun artmasıyla annelerin kullandığı destekleyici

tepkilerin de arttığı, destekleyici olmayan tepkilerin ise azaldığı bulgusunun annelere önemli bir farkındalık sağlayacağı düşünülmektedir. Ebeveynlerin evliliklerine ilişkin yapacakları duygusal yatırımların duygu düzenleme becerileri ve dolayısıyla sosyoduygusal gelişimleri gibi pek çok alanda daha başarılı çocuklar yetişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu noktada araştırma bulgularının toplumsal fayda sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca, çocukların duygu düzenleme becerisinin çocuğun cinsiyeti, yaşı, annenin eğitim düzeyi ve çocuk sayısı değişkenlerine göre farklılaştığı bulgusu duygu düzenleme noktasında avantajlı ve dezavantajlı olabilecek gruplar hakkında fikir vermektedir. Duygu sosyalleştirme davranışlarının annenin eğitim düzeyi, çalışma durumu ve çocuk sayısına göre farklılaştığı bulgusu ise duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukla ilgili değişkenlerden ziyade annenin kendisi ile ilgili değişkenlere bağlı olduğunu düşündürmektedir. Bu anlamda annenin eğitim düzeyi en etkili etmen olarak ortaya çıkmıştır. Evlilik doyumunun ise annenin yaşı, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, evlilik süresi ve evlenme yaşı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılaşma göstermemesi evlilik doyumunu belirleyen başka kişisel ve ilişkisel faktörler olduğunu düşündürmektedir. Son olarak, alanyazında bu değişkenler arasındaki ilişkiyi aracılık rolü üzerinden inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamış olması nedeniyle araştırmanın alanyazına katkı sağladığı ve alanyazındaki bir boşluğu doldurduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları neticesinde ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara yönelik öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik bulgulara dayalı olarak; duygu düzenleme düzeylerinin (toplam) çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve kızların erkeklere göre daha yüksek duygu düzenleme düzeyine sahip oldukları; erkek çocuklarının değişkenlik/olumsuzluk özelliklerinin de kız çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocukların duygu düzenleme düzeylerinin annenin yaşına ve çalışma durumuna göre ise anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan, duygu düzenleme (alt boyut) becerisinin çocuğun yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; 36-48 aylık çocukların duygu düzenleme becerilerinin 49-60 aylık ve 61-72 aylık çocuklara göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygu düzenleme (alt boyut) becerisinin ailedeki çocuk sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; tek çocuklu ailelerdeki çocukların duygu düzenleme becerilerinin üç ve üzeri çocuğu olan ailelerdeki çocuklara göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Çocukların duygu düzenleme becerilerinin annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; lise ve aşağısı düzeyde eğitim almış olan annelerin çocuklarının duygu düzenleme toplam puan ve duygu düzenleme alt boyut puanlarının önlisans, lisans, lisansüstü ve üzerinde eğitim almış annelerin çocuklarına göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Olumsuzluk düzeyinin ise lise ve aşağısı düzeyde eğitim almış annelerin çocuklarının lisansüstü ve üzerinde eğitim almış annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik bulgulara dayalı olarak; annenin duygu sosyalleştirme davranışlarından duygu odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran, küçümseyici ve cezalandırıcı tepkilerin annenin eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı, problem odaklı tepkilerin ise farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cezalandırıcı ve küçümseyici (destekleyici olmayan) tepki puanları annenin eğitim düzeyi yükseldikçe düşmektedir. Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ise lise ve aşağısı eğitim almış olanlar ile diğer gruplar arasında anlamlı şekilde farklılaşmaktadır, eğitim düzeyi yükseldikçe bu boyuttan alınan puanlar artmaktadır. Duygu odaklı tepkilerde ise, önlisans ve lisans eğitimi almış olan annelerin puanları lisansüstü ve üzeri eğitim almış annelerden anlamlı biçimde yüksektir. Diğer yandan, duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarından destekleyici olan ve olmayan tepkilerin çocuğun yaşına ve annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkilerinin çocuk sayısına göre anlamlı biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Destekleyici tepkilerin tek çocuk sahibi anneler ile üç ve üzeri sayıda çocuk sahibi anneler arasında tek çocuk sahibi anneler lehine, destekleyici olmayan tepkilerin ise hem tek çocuk sahibi annelerde hem de iki çocuk sahibi annelerde üç ve üzeri sayıda çocuk sahibi olan anneler lehine farklılaştığı tespit edilmiştir. Annelerin destekleyici tepkilerinin annenin çalışma durumuna göre farklılaştığı, destekleyici olmayan tepkilerde ise herhangi bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir. Destekleyici tepkilerin çalışan anneler tarafından daha fazla sergilendiği görülmüştür.

Araştırmanın üçüncü alt amacına yönelik bulgulara dayalı olarak; annelerin evlilik doyumunun annelerin yaşına, çocuk sayısına, eğitim düzeyine, evlilik süresine ve evlenme yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın dördüncü alt amacına yönelik bulgulara dayalı olarak; duygu düzenleme ve alt boyutları, evlilik doyumu ve duygu sosyalleştirme davranışları alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Çocukların duygu düzenleme toplam puan ve duygu düzenleme alt boyutu ile annelerin evlilik doyumu arasında düşük düzeyde pozitif yönde; olumsuzluk alt boyutu ile evlilik doyumu arasında ise düşük düzeyde negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Diğer yandan; duygu sosyalleştirme davranışlarından duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran ve destekleyici tepkiler alt boyutları ile evlilik doyumu arasında düşük düzeyde pozitif yönde; cezalandırıcı, küçümseyici ve destekleyici olmayan tepkiler alt boyutları ile evlilik doyumu arasında ise düşük düzeyde negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca, çocukların duygu düzenleme toplam puan ve duygu düzenleme alt boyutu ile duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran ve destekleyici tepkiler alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif yönde; cezalandırıcı, küçümseyici

ve destekleyici olmayan tepkiler alt boyutları ile düşük düzeyde negatif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Olumsuzluk alt boyutunun ise cezalandırıcı tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler ile düşük düzeyde pozitif yönde; duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran ve destekleyici tepkiler alt boyutları ile düşük düzeyde negatif yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Araştırmanın beşinci alt amacına yönelik bulgulara dayalı olarak; annelerin evlilik doyumu ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide annelerin destekleyici olan ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkilerinin kısmi aracılık rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmacılara ve uygulamaya yönelik olarak araştırmanın sonuçlarına ilişkin öneriler sunulmaktadır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi dönemde çocuğu olan anneler oluşturmaktadır. Bu çalışma orta çocukluk ve ergenlik dönemindeki bireyler ve ebeveynleri ile de yapılabilir.
- Araştırmada okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri annelerden alınan verilere dayanmaktadır. Çocukların duygu düzenleme becerilerine ilişkin çocukların ve öğretmenlerin de dâhil edildiği çoklu kaynaklardan bilgi edinilmesi faydalı olacaktır.
- Araştırmada annelerin evlilik doyumu ile duygu sosyalleştirme davranışları ve çocuklarının duygu düzenlemesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonraki çalışmalarda babaların evlilik doyumu ve ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler de incelenebilir.
- Alanyazında evlilik ilişkisi ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiler okul öncesi dönemdeki çocuklar için incelenmiş olmasına rağmen farklı gelişim dönemlerindeki çocuklar için daha az çalışmaya rastlanmaktadır. Bu konuda yapılacak farklı gelişimsel dönemleri içeren boylamsal çalışmalara da oldukça ihtiyaç duyulmaktadır.

- Araştırmada annelerin evlilik doyumu ile duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonraki çalışmalara Eisenberg ve diğerleri'nin (1998) önerdikleri modelde yer alan evlilik ve ebeveynlik tutumları arasındaki diğer bilişsel, davranışsal ve duygusal süreçler (ebeveynlerin duygu düzenleme becerileri, psikopatolojileri vs.) de dâhil edilebilir. Bu sürece katkıda bulunan bireysel ve eşler arası faktörlerin incelenmesi önem arz etmektedir.
- Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarındaki kültürel farklılıkları inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Duygu sosyalleştirme davranışlarının kültürle iç içe yapısı düşünüldüğünde bu konuda yapılacak kültürlerarası karşılaştırmalı çalışmaların da alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Sonraki çalışmalarda çocukların sosyal ve duygusal gelişimi, ebeveynlerin duygu sosyalleştirme vb. tutumları ve evlilik ilişkileri arasındaki doğrudan ilişkilerin incelendiği basit modeller yerine aracı ve düzenleyici etkileri kapsayan modeller sınanabilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Annelerin evlilik doyumu yüksek olduğunda daha olumlu duygu sosyalleştirme davranışları sergiledikleri ve çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin de arttığı bulgusundan hareketle annelerin ve babaların evlilik doyumuna katkıda bulunacak evliliği geliştirme programları düzenlenebilir.
- Okullar ve diğer resmi kurumlar tarafından duygu sosyalleştirme davranışları ve çocukların duygu düzenlemeleri konusunda ebeveynleri bilgilendirici ve pratiğe yönelik eğitim seminerleri düzenlenebilir. Bunun yanında evliliği geliştirmeye yönelik yapılacak programların ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışlarında ve dolayısıyla çocukların duygusal gelişiminde olumlu yönde ilerlemelere neden olacağı düşünülmektedir.
- Okul öncesi çocukların duygu düzenleme konusunda karşılaştığı yaygın zorluklar tespit edilip bunlara yönelik programlar, sosyal etkinlikler düzenlenebilir.
- Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe destekleyici duygu sosyalleştirme davranışlarının ve çocukların duygu düzenleme becerilerinin arttığı bulgusundan

hareketle eğitim düzeyi düşük olan annelerin destekleyici duygu sosyalleştirme davranışları ve çocuklarının duygusal gelişimi konusunda bilgi ve becerilerini geliştirici eğitimler düzenlenebilir.

- Araştırmada çalışan annelerin çalışmayan annelere göre destekleyici duygu sosyalleştirme davranışlarını daha fazla ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışlarını daha az sergilediği sonucundan hareketle çalışmayan annelerin bu konuda karşılaştığı zorluklar belirlenip bunlara yönelik eğitim ve seminerler düzenlenebilir.
- Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerini annelerinin sergilediği duygu sosyalleştirme davranışlarının yordadığı bulgusundan hareketle ebeveynlere destekleyici duygu sosyalleştirme davranışları konusunda eğitici, bilgilendirici eğitimler, konferanslar düzenlenebilir; bu konuda dergi, broşür gibi çalışmalar ve sosyal medya aracılığı ile çok sayıda aileye ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

- Abe, S. & Oshio, A. (2018). Does Marital Duration Moderate (Dis)Similarity Effects of Personality on Marital Satisfaction? *SAGE Open*, 8(2), 1-7. DOI:10.1177/2158244018784985.
- Acar, H. (1998). *Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne Bağlı Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Çalışan Üniversite Mezunu Evli Personelin Evlilik Doyumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Agbaria, Q., Mahamid, F., & Veronese, G. (2021). The Association Between Attachment Patterns and Parenting Styles With Emotion Regulation Among Palestinian Preschoolers. *SAGE Open*, 11(1), 1-11. Doi: 10.1177/2158244021989624.
- Aktürk, F. (2006). *Yeniden Evlenen Türk Ailelerde Evlilik Doyumu: Medeni Duruma Göre Karşılaştırma, Üvey Çocukların Etkisi ve Yordayan Faktörler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Albers, E., Riksen-Walraven, M., Sweep, F. & Weerth, C. (2008). Maternal behavior predicts infant cortisol recovery from a mild everyday stressor. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 49(1), 97-103. doi: 10.1111/j.1469-7610.2007.01818.x.
- Anar, B. (2011). *Evli Ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle Evlilik Doyumu Ve İş Doyumu İlişkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye.
- Arı, M. ve Yaban, E. H. (2016). Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Davranışları: Mizaç ve Duygu Düzenlemenin Rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 125-141. DOI:10.16986/HUJE.2015014655
- Arslan Özkılıç, S. (2021). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Anneleriyle Olan İlişkileri ve Annelerin Çocuğa Yönelik İlgisi ile Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Atay, Z. (2009) *The relationship between maternal emotional awareness and emotion socialization practices* (Unpublished master's thesis). Boğaziçi University, İstanbul, Türkiye.

- Aydın, A. (2018). *5-6 Yaş Okul Öncesi Eğitimi Alan Çocukların Sosyal Duygusal Uyum, Anne-Babaların Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye.
- Aydınlı, E. ve Tutarel-Kışlak, Ş. (2009). *Evlilik Uyumunun Cinsiyet, Evlenme Yaşı, Evlilik Süresi, Eğitim Düzeyi, Yerleşim Yeri ve Çocuk Sayısı Değişkenleri Yönünden Araştırılması*. V. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi. İstanbul.
- Baker, J. K., Fenning, R. M., & Crnic, K. A. (2011). Emotion socialization by mothers and fathers: Coherence among behaviors and associations with parent attitudes and children's social competence. *Social Development*, 20(2), 412–430. doi: 10.1111/j.1467-9507.2010.00585.x
- Baldwin, J. M. (1967). Habit and Accommodation in Development. *The Child* (pp.168-181). Ed. William Kessen, George Mendler. London: John Wiley & Sons Inc.
- Bariola, E., Hughes, E.K. & Gullone E. (2012). Relationships Between Parent and Child Emotion Regulation Strategy Use: A Brief Report. *Journal of Child And Family Studies*, 21(3), 443-448.
- Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Batum, P. ve Yağmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *Current Psychology*, 25(4), 272–294.
- Bechara, A., Damasio, H. & Damasio, A.R. (2000). Emotion, decision making and the orbitofrontal cortex. *Cereb. Cortex*, 10, 295–307.
- Bell, K. & Calkins, S.D. (2000). Relationships as the inputs and outputs of relationships. *Psychological Inquiry*, 11, 160-163.
- Belsky, J. (1981). Early human experience: A family perspective. *Developmental Psychology*, 17(1), 3–23. doi: 10.1037/0012-1649.17.1.3
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83–96. doi: 10.2307/1129836
- Berk, L. (2015). *Bebekler ve Çocuklar*. (Erdoğan, N. I., Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Blair, A. K., Denham, A. S., Kochanoff, A. & Whipple, B. (2004). Playing it cool: Temperament, emotion regulation, and social behavior in preschooler. *Journal of School Psychology*, 42(6), 419-443.

- Blair, B. L., Perry, N. B., O'Brien, M., Calkins, S. D., Keane, S. P., Shanahan, L. (2014). The indirect effects of maternal emotion socialization on friendship quality in middle childhood. *Developmental Childhood*, 50(2), 566-576. doi: 10.1037/a0033532
- Booth, A., & Amato, P. R. (1994). Parental Gender Role Nontraditionalism and Offspring Outcomes. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 865-877.
- Booth, A., White, L. (1980). Thinking about divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 605-616.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664–678. doi:10.1111/j.1939-0025.1982.tb01456.x
- Bozkurt Yk, Ŗ. & Demircioğlu, H. (2017). Okul ncesi Dönem ocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerinin eŖitli DeĖiŖkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi EĞitim Fakültesi Dergisi*, 44, 442-466.
- Bronfenbrenner, U. (2005). The developing ecology of human development: Paradigm lost or paradigm regained. In U. Bronfenbrenner (Ed.). (2005). *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development*, (pp. 94-105). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Brown, J. R., & Dunn, J. (1996). Continuities in Emotion Understanding from Three to Six Years. *Child Development*, 67(3), 789–802. doi:10.1111/j.1467-8624.1996.tb01764.x
- Brownell, C. A. ve Kopp, C. B. (2007). Transitions in toddler socioemotional development: Behavior, understanding, relationships. In C. A. Brownell ve C. B. Kopp (Eds.), *Socioemotional development in the toddler years: Transitions and transformations*, (pp. 1-39). Guilford Press.
- Buehler, C., & Gerard, J. M. (2002). Marital conflict, ineffective parenting, and children's and adolescents' maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 78–92. doi: 10.1111/j.1741-3737.2002.00078.x
- Burleson, B.R., Denton, W.H. (1997). The relationship between communication skills and marital satisfaction: some moderating effects. *Journal of Marriage And Family*, 59(4), 884-902.
- Buss, K., ve Goldsmith, H. H. (1998). Fear and anger regulation in infancy: effects on the temporal dynamics of affective expression. *Child Development*, 69(2), 359-374. doi: 10.1111/j.1467-8624.1998.tb06195.x
- Büyükbiçer, E. (2019). *Okul ncesi Dönem ocukların Duygusal Zeka Düzeyleri ile Annelerinin Duygu SosyalleŖtirme Davranışları Arasındaki İliŖkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Calkins, S. D., Smith, C. L., Gill, K. L., & Johnson, M. C. (1998). Maternal interactive style across contexts: Relations to emotional, behavioral, and physiological regulation during toddlerhood. *Social Development*, 7(3), 350– 369. doi: 10.1111/1467-9507.00072
- Canon, W. (1927). The James-Lange Theory of Emotions: A Critical Examination and an Alternative Theory. *The American Journal of Psychology*, 39,1, 106-124.
- Campos, J.J., Frankel, C.B. ve Camras, L. (2004). On the nature of emotion regulation. *Child Development*, 75(2), 377-394. doi: 10.1111/j.1467-8624.2004.00681.x.
- Carlson, M.J. ve McLanahan, S.S. (2006). Strengthening unmarried families: Could enhancing couple relationships also improve parenting? *Social Service Review*, 80, 297-321.
- Carlson, S. M., & Wang, T. S. (2007). Inhibitory control and emotion regulation in preschool children. *Cognitive Development*, 22(4), 489– 510. doi: 10.1016/j.cogdev.2007.08.002
- Carlson, M. J., Pilkauskas, N. V., McLanahan, S. S., & Brooks-Gunn, J. (2011). Couples as partners and parents over children's early years. *Journal of Marriage and Family*, 73(2), 317–334. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00809.x
- Chaplin, T. M., Cole, P. M., & Zahn-Waxler, C. (2005). Parental Socialization of Emotion Expression: Gender Differences and Relations to Child Adjustment. *Emotion*, 5(1), 80–88. doi: 10.1037/1528-3542.5.1.80
- Choi, E., & Jung, S. Y. (2021). Marital Satisfaction and Depressive Symptoms Among Korean Couples With Young Children: Dyadic Autoregressive Cross-Lagged Modeling. *Family Relations*, 1-15.
- Cindioğlu, M.D. (2015). 3-6 Yaş Çocuğu Olan Depresyonlu ve Depresyonu Olmayan Annelerin Ebeveyn Öz Yeterlikleri Çocuk Mizaç Algısı ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin Karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Clark, D. M. (2001). A cognitive perspective on social phobia. In W. R. Crozier & L. E. Alden (Eds.), *International handbook of social anxiety: Concepts, research and interventions relating to the self and shyness* (pp. 405–430). Chichester, UK: Wiley.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for The Behavioral Science*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

- Cole, P. M., Zahn-Waxler, C., Fox, N. A., Usher, B. A. & Welsh, J. D. (1996). Individual differences in emotion regulation and behavior problems in preschool children. *Journal of Abnormal Psychology*, 105(4), 518-529. doi: 10.1037/0021-843X.105.4.518
- Cole, P. M., Dennis, T. A., Smith-Simon, K. E., & Cohen, L. H. (2009). Preschoolers' emotion regulation strategy understanding: Relations with emotion socialization and child self-regulation. *Social Development*, 18(2), 324– 352. doi: 10.1111/j.1467-9507.2008.00503.x
- Collins, R.S., Coltrane, S. (1991). *Sociology of marriage and the family: gender, love and property* (3rd edition). Chicago: Wadsworth/Thomson Learning.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi yay. s. 61.
- Çağ P. ve Yıldırım İ. (2013). Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çelik M. (2006). *Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye.
- Çetiner, H. (2020). *Çocuklarda Mizaç ile Sosyal Yetkinlik ve Sorun Davranış Arasındaki İlişkide Ebeveynnin Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarının Aracı Rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.
- Çorapçı, F. (2012). Ailede Duygu Sosyalleştirme Süreci ve Çocuğun Sosyoduygusal Gelişimi. In M. Sayıl & B. Yagmurlu (Eds.), *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma* (pp. 271-294). İstanbul: Koç University Press.
- Çöllü, B. (2017). *Ergenlerde Duygudurum Düzenleme Becerileri, Benlik Saygısı, Depresyon, Anksiyete ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Dağlı, H., & Dağlıoğlu, H.E. (2021). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerileri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(3),1020-1046. [doi:10.30703/cije.799698](https://doi.org/10.30703/cije.799698)
- Davies, P., Sturge-Apple, M. & Cummings, E. (2004). Interdependencies among interparental discord and parenting practices: The role of adult vulnerability and relationship perturbations. *Development and psychopathology*, 16, 773-797. 10.1017/S0954579404004778.
- Denham, S.A. (1993) Socialization of emotions: Pathway to preschoolers' emotional and social competence. *Journal of Nonverbal Behavior*, 17, 205- 227.

- Denham, S. A., & Grout, L. (1993). Socialization of emotions: Pathway to preschoolers' emotional and social competence. *Journal of Nonverbal Behavior*, 17, 205-227.
- Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, K. S., & Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers' emotional competence: Direct and indirect effects. *Motivation and emotion*, 21, 65-86.
- Denham, S. A. (1998). *Emotional Development in Young Children*. The Guilford Series on Social and Emotional Development. New York: Guilford.
- Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K. S., Auerbach-Major, S. T., et al. (2003). Preschoolers' emotional competence: Pathway to mental health? *Child Development*, 74, 238-256.
- Denham, S. A., & Burton, R. (2003). *Social and emotional prevention and intervention programming for preschoolers*. New York: Kluwer-Plenum.
- Denham, S. A., Bassett, H. H., & Wyatt, T. (2007). The Socialization of Emotional Competence. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 614-637). Guilford Press.
- Denham, S. A., Brown, C. E., & Domitrovich, C. E. (2010). Plays nice with others: Social-emotional learning and academic success. *Early Education and Development*, 21, 652-680. doi: 10.1080/10409289.2010.497450
- Dimitrovsky, L., Levy-Shiff, R., Schattner-Zanaay, I. (2002). Dimensions of depression and perceptionism in pregnant and nonpregnant women: Their levels and interrelationships and their relationship to marital satisfaction. *The Journal of Psychology*, 136(6), 631-646.
- Dodge, K., & Garber, J. (1991). Domains of Emotion Regulation. In J. Garber and K. Dodge (eds.) *The Development of Emotion Regulation and Dysregulation* (ss. 3-11). New York: Cambridge University.
- Durmuş, B., Serra Yurtkoru, E. ve Çinko, M. (2016). *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Easterbrooks, M. A., and Emde, R. N. (1988). Marital and parent-child relationships: The role of affect in the family system. In R. Hinde and J. Stevenson-Hinde (Eds.), *Relationships within families*. (pp. 83-103). Oxford, England: Oxford University Press.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Schaller, M., Carlo, G., & Miller, P. A. (1991). The relations of parental characteristics and practices to children's vicarious emotional responding. *Child Development*, 62(6), 1393-1408. doi: 10.2307/1130814
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1994). Mothers' reactions to children's negative emotions: Relations to children's temperament and anger behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(1), 138-156.

- Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Murphy, B. C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: relations to children's social competence and comforting behavior. *Child Development*, 67(5), 2227–2247. doi: 10.2307/1131620
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241– 273. doi: 10.1207/s15327965pli0904_1
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., & Reiser, M. (1999). Parental reactions to children's negative emotions: Longitudinal relations to quality of children's social functioning. *Child Development*, 70(2), 513- 534. doi:10.1111/1467-8624.00037
- Eisenberg, N., VanSchyndel, S.K., & Hofer, C. (2015). The association of maternal socialization in childhood and adolescence with adult offsprings' sympathy/caring. *Developmental Psychology*, 51(1) 7-16. doi: 10.1037/a0038137
- Engfer, A. (1988). The Interrelatedness of Marriage and The Mother-Child Relationship. In R. Hinde ve J. Stevenson-Hinde (Eds.), *Relationships Within Families: Mutual Influences*, (pp. 104- 118). Oxford: Oxford University Press.
- Ensign, J., Scherman, A., & Clark, J. J. (1998). The relationship of family structure and conflict to levels of intimacy and parental attachment in college students. *Adolescence*, 33(131), 575–582.
- Erdoğan, S. (2007). *Evlilik Uyumu İle Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Uzmanlık Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Erel, S. (2016). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Bakış Açısı Alma Becerileri, Duygu Düzenleme ve Ahlak Gelişiminin Davranış Sorunları ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Erel, O. & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132.
- Ersan, C. (2017). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Düzeylerinin Duygu İfade Etme ve Duygu Düzenleme Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Pamukkale, Türkiye.
- Ersay, E. (2014). Parental socialization of emotion: How mothers respond to their children's emotions in Turkey. *International Journal of Emotional Education*, 6(1), 33-46.
- Ertürk, H.G. (2013). Öğretmen Çocuk Etkileşiminin Niteliği ile Çocukların Öz Düzenleme Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

- Fabes, R. A., Leonard, S. A., Kupanoff, K., & Martin, C. L. (2001). Parental coping with children's negative emotions: Relations with children's emotional and social responding. *Child Development*, 72(3), 907–920. doi: 10.1111/1467-8624.00323
- Fabes, R. A., Poulin, R. E., Eisenberg, N., & Madden-Derdich, D. A. (2002). The Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES): Psychometric properties and relations with children's emotional competence. *Marriage & Family Review*, 34(3-4), 285–310. doi: 10.1300/J002v34n03_05
- Fauber R. , Forehand, R. , Thomas, A.M. ve Wierson, M. (1990). Mediation Model of the Impact of Marital Conflict on Adolescent Adjustment in Intact and Divorced families: The Role of Disrupted Parenting. *Child Development*, 61, 1112– 1123.
- Filiz, Z. (2011). Determining The Parenting Styles of University Students Through Discriminant Analysis and Evaluating Its Relationship With Self Esteem. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 7(1), 124-141.
- Fincham, F.D. ve Beach, S.R. (1999). Marriage in the new millennium: Is there a place for social cognition in marital research? *Journal of Social and Personal Relationships*, 16, 685-704.
- Fincham, F. D., Grych, J.H. ve Osborne, L.N. (1994). Does Marital Conflict Cause Child Maladjustment? Directions And Challenges For Longitudinal Research. *Journal Of Family Psychology*, 8(2), 128-140.
- Fine, S. E., Izard, C. E., Mostow, A. J., Trentacosta, C. J., & Ackerman, B. P. (2003). First grade emotion knowledge as a predictor of fifth grade self-reported internalizing behaviors in children from economically-disadvantaged families. *Development and Psychopathology*, 15, 331–342.
- Fishman, E. A. & Meyers, S.A. (2000). Marital Satisfaction and Child Adjustment: Direct and Mediated Pathways. *Contemporary Family Therapy*, 22(4), 437-452. Doi: 10.1023/A:1007848901640
- Formoso, D. , Gonzales, N. A. , Barrera, M. ve Dumka, L.E. (2007) Interparental Relations, Maternal Employment, and Fathering in Mexican American Families *Journal of Marriage and Family*, 69, 26– 39.
- Friedlmeier, W. ve Trommsdorff, G. (1999). Emotion Regulation in Early Childhood. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(6), 684-711.
- Friedlmeier, W., Corapci, F., & Cole, P. M. (2011). Emotion socialization in cross cultural perspective. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(7), 410–427. doi: 10.1111/j.1751-9004.2011.00362.x
- Galyer, K. & Evans, I. (2001). Pretend Play and the Development of Emotion Regulation in Preschool Children. *Early Child Development and Care*, 166(1), 93-108. doi: 10.1080/0300443011660108.

- Gander, M. J., Gardiner, H. W. (2015). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Dönmez, A., Çelen, N., Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Gelgör, F. Z. (2016). *Anne, Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Ebeveyn Kabul-Red ve Kontrolünün Çocuğun Duygu Düzenleme Becerisi ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.
- Gerrig, R.J. ve Zimbardo, P.G. (2015). Psikoloji ve Yaşam. (Şart, G., Çev.) A. A. Ozdoğru (Der.), *Duygu, Stres ve Sağlık* içinde (ss. 370-404). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gewirtz, J.L., & Peláez-Nogueras, M. (1992). B. F. Skinner's legacy to human infant behavior and development. *The American Psychologist*, 47(11), 1411-1422.
- Glenn, N. D., & Weaver, C. N. (1978). A multivariate, multisurvey study of marital happiness. *Journal of Marriage and the Family*, 269-282.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative Research On Marital Quality In The 1980s: A Critical Review. *Journal of Marriage and The Family*, 52, 818-831.
- Goleman, D. (1996). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bloomsbury.
- Gonzales, N., Pitts, S., Hill, N., Roosa, M. (2000). A Mediation Model of the Impact of Interparental Conflict on Child Adjustment in a Multiethnic, Low-Income Sample. *Journal of Family Psychology*, 14, 365-379. doi: 10.1037/0893-3200.14.3.365.
- Gottman, J. M., & Katz, L. F. (1989). Effects of marital discord on young children's peer interaction and health. *Developmental Psychology*, 25(3), 373-381. doi: 10.1037/0012-1649.25.3.373
- Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (1996). Parental meta- emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), 243-268. doi: 10.1037/0893-3200.10.3.243
- Gökşen, E. (2019). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Mizaç Özellikleri ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye.
- Gratz, K. L., & Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26, 41-54.
- Grandey, A. A. (2000). Emotional regulation in the workplace: A new way to conceptualize emotional labor. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5(1), 95-110. doi: 10.1037//1076-8998.5.1.95

- Gross, J. J. (1998a). Antecedent- and response-focused emotion regulation: divergent consequences for experience, expression, and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 224–237.
- Greenberg, L.S. & Johnson, S.M. (2014). *Duygu Odaklı Çift Terapisi* (M. Cingi Külük, Çev.). The Emotionally Focused Therapy for Couples. Ankara: Ck Yayınevi.
- Greenberg, L.S. & Safran, J.D. (1987b). Emotion, cognition and action. In H. Eyesenck & I. Martin (Eds.), *Theoretical Foundations of behavior therapy*. New York: Plenum.
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271–299. doi:10.1037/1089-2680.2.3.271
- Gross, J.J. (1999). Emotion and emotion regulation. In L.A. Pervin & O.P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed.), 525-552.
- Gross, J. J. (1999). Emotion regulation: Past, present, future. *Cognition & Emotion*, 13(5), 551-573.
- Gross, J.J. (2015). Emotion regulation: current status and future prospects. *Psychological Inquiry*. 26(1), 1–26.
- Gross, J. J., & John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality & Social Psychology*, 85, 348-362.
- Gross, J. J., & Levenson, R. W. (1997). Hiding feelings: The acute effects of inhibiting negative and positive emotion. *Journal of Abnormal Psychology*, 106(1), 95–103.
- Grover, K. J., Russell C. S., Schumm W. R., Paff-Bergen L.A. (1985). Mate Selection Processes and Marital Satisfaction. *Family Relations*, 34, 383-386.
- Grych, J. H. (2002). Marital relationships and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Social conditions and applied parenting* (pp. 203–226). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Gülpınar, G.C. (2021). *Investigating the relationship between maternal childhood traumatic experiences and children's emotion regulation: mediating role of maternal emotion regulation and emotion socialization*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ted Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Gümüş, N. (2014). *Çocuk Evlerinde Bulunan Kız Çocukların Sosyalizasyonu Üzerinde Niteliksel Bir Araştırma: Tekirdağ İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Güre, A. (2012). Evlilik İlişkisi ve Ana Babalık. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Ana Babalık Kuram ve Araştırma* içinde (ss. 365-400). İstanbul: Koç Üniversitesi.

- Güre, A., Uçanok, Z. ve Ergül, A. (2014). Olumsuz Yaşam Olayları, Ebeveyn-Ergen İlişkisi ve Ergenin Uyumu Arasındaki İlişkilerin Aile Stres Modeli Çerçevesinde Sınanması: Bir İzleme Çalışması. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi, Proje No: II B 5358001.
- Güven N. (2005). *İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Güven E. (2013). *Çocuğun Davranış Sorunları ile Algıladığı Anne Baba Çatışması Arasındaki İlişkiler: Duygu Sosyalleştirmenin Aracı Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Güven, E.& Erden, G. (2013). Duygu Sosyalleştirme Bağlamında Bir Derleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 20(2), 119-130.
- Hamaidi, D. A., Mattar, J. W., & Arouri, Y. M. (2021). Emotion Regulation and Its Relationship to Social Competence among Kindergarten Children in Jordan. *European Journal of Contemporary Education*, 10(1), 66-76.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33(4), 313-328.
- Hansen, J.C. & L'abate, L. (1982). The Classification of Normal Families: Functionality and Dysfunctionality. In Hansen, J.C. & L'abate, L. (Eds.) *Approaches To Family Therapy*. MacmillanPublishing Co. Inc. (pp. 2-27).
- Hasçuhadar, B. (2015). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Ebeveynlik Davranışları, Duygu Sosyalleştirme, Hazzı Geciktirme, Sosyal Yeterlilik ve Yaratıcılık Arasındaki İlişkiler*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye.
- Hasta D. (1996). *Ev işi paylaşımı ve ev işi paylaşımında hakkaniyet algısı ile evlilik doyumu ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Hatipoğlu, Z. (1993). *The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives* (Unpublished master's thesis). Middle East Technical University, Ankara, Turkey.
- Herndon, K. J., Bailey, C. S., Shewark, E. A., Denham, S. A., Bassett, H. H. (2013). Preschoolers' emotion expression and regulation: Relations with school adjustment. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 174(6), 642–663. doi: 10.1080/00221325.2012.759525
- Heyman, R. E.; Sayers, S. L.; Bellack, A. S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. *Journal of Family Psychology*, 8, 432-446.

- Hipson, W. E., Coplan, R. J., & Séguin, D. G. (2019). Active emotion regulation mediates links between shyness and social adjustment in preschool. *Social Development*, 28(4), 893-907.
- Hughes, E.K. ve Gullone E. (2010). Parent Emotion Socialisation Practices and Their Associations with Personality and Emotion Regulation. *Personality and Individual Differences*, 49(7), 694-699.
- Hünler. S.O. & Gençöz. T. (2003). Boyun Eğici Davranışlar ve Evlilik Doyumu ilişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99-108.
- Hyson, M. (2004). *The emotional development of young children: building an emotion centered curriculum*. New York: Teachers College Press.
- Işık Karaşahin, B. (2021). *Ekrana Maruz Kalmanın Çocukların İyilik Hali Üzerindeki Etkisi: Duygu Düzenleme ve Aile İşlevselliğinin Rolü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Izard, C., Fine, S., Mostow, A., Trentacosta, C. & Campbell, J. (2002). Emotion processes in normal and abnormal development and preventive intervention. *Development and psychopathology*, 14, 761-787. doi:10.1017/S0954579402004066.
- Izard, C.E., Youngstrom, E.A., Fine, S.E. ve Mostow, A. (2006). Emotions and developmental psychopathology. In D. Cichetti & D.J. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology*, Vol. 1, Theory and method. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- İlgar, L.& Akbaba, G. (2017). Beş ve Altı Yaş Çocuklarının Duygu Düzenlemelerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 492-520.
- İnce, S. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerileri ile Anne, Baba ve Öğretmenlerinin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Jekielek, S. M. (1998). Parental conflict, marital disruption and children's emotional well-being. *Social Forces*, 76(3), 905–936. doi: 10.2307/3005698
- Jose, O., & Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction? *Journal of Sex and Marital Therapy*, 33(1), 73-85. doi:10.1080/00926230600998573
- Kabasakal, Z. ve Soylu, Y. (2016). Evli Bireylerin Evlilik Doyumunun Cinsiyet ve Eş Desteğine Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 208-214.

- Kaczynski, K.J., Lindahl, K.M., Malik, N.M., Laurenceau, J. (2006). Marital conflict, maternal and paternal parenting, and child adjustment: A test of mediation and moderation. *Journal of Family Psychology*, 20(2), 199-208.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji*. (3. Baskı). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kail, R. V. (2004). *Children and their development*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Kamo, Y. (1993). Determinants of Marital Satisfaction: A comparison of the United States and Japan. *Journal of Social and Personal Relationships*, 52, 551-568.
- Karaaslan, Ü. K. (2012). *Okul Öncesi Eğitimin ve Diğer Değişkenlerin İlköğretim 1. Sınıf Öğrencilerinin Duyguları Tanıma ve İfade Etme Becerilerine Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Karaduman, S. (2021). *4-5 Yaş Çocuğu Olan Anne ve Babaların Kabul Red Düzeyleri, Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ve Duygusal Davranışsal Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (19. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological bulletin*, 118(1), 3.
- Kasapoğlu F, Kutlu M, Durmuş E. (2017). Evli Bireylerde Kişilerarası İlişki Tarzı ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki: Evlilikte Özyeterlik Algısının Aracı Rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(11), 470-487.
- Katz, L. F., and Gottman, J. M. (1996). Spillover effects of marital conflict: In search of parenting and coparenting mechanisms. In J. McHale and P. Cowan (Eds.), *Understanding how family-level dynamics affect children's development Studies of two-parent families*. San Francisco: Jossey-Bass
- Kaul, K., Konantambigi, R. ve Anant, S. (2019). Child temperament and emotion socialization by parents and its influence on emotion regulation by children. *Journal of Indian Association for Child & Adolescent Mental Health*, 15(2), 13-33.
- Kaya, İ. (2003). *Evlilik Uyumu İle Çocuklardaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kaya, A G., Buğa, A. (2021). Anne Babaların Ebeveyn Davranışlarının ve Evlilik Doyumlarının İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 371-410. DOI: 10.21560/spcd.vi.645465

- Kaya-Bican, E., & Sarıtaş-Atalar, D. (2020). Ana Babaların Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ve Erken Çocukluk Döneminde Duygusal ve Sosyal Gelişim. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 57(2), 1364-1387.
- Kayhan Aktürk, Ş. (2015). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Duygu Düzenleme Becerileri ile Akran İlişkilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kelly, E.L, Conley, J.J. (1987). Personality and compatibility: A prospective analysis of marital stability and marital satisfaction. *Journal of personality and social psychology*, 52(1), 27.
- Kılıç, Ş. (2020). *Duygu Sosyalleştirme Kuramdan Araştırmaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, Ş. (2012). *48-72 Aylık Çocukların Duyguları Anlama Becerisi ve Annelerinin Duyguları Sosyalleştirme Davranışları Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Kirby, J.S. (2005). *A study of the marital satisfaction levels of participants in a marriage education course* (Unpublished doctoral dissertation). Louisiana University, Louisiana, USA.
- Koçyiğit, S., Sezer, T., Yılmaz, E. (2015). 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Duygu Düzenleme Becerileri ile Oyun Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 23, 209-218.
- Koole, S. L.(2010). The Psychology of Emotion Regulation: An Integrative Review. Jan De Houwerand & Dirk Hermans (Ed.), *Cognition and emotion: reviews of current research and theories* (pp. 128-167). New York: Psychology Press.
- Kopp, C. B. (1989). Regulation of distress and negative emotions: A developmental view. *Developmental Psychology*, 25, 343-354. doi: 10.1037/0012-1649.25.3.343
- Koydemir, S., Sun-Selişik, Z.E. ve Tezer, E. (2008). Conflict behaviors and marital adjustment in Turkish couples. *Family Therapy*, 35(3), 133-143.
- Köse, Z. (2019). *Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Becerileri ile Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerileri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye.
- Krishnakumar, A. & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A metaanalytic review. *Family Relations*, 49, 25-44.
- Kubat, D.E (2012). *Evli Bireylerde Aldatma Eğilimi ve Evlilik Doyumu İlişkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

- Kurbet, H. (2010). *Anaokuluna Devam Eden Çocukların Duygusal Düzenleme Becerileri ile Annelerinin Empatik Eğilim ve Tutumlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Kuzu, B. (2019). *Ebeveynlerin Öz Yeterlilik Algılarıyla Duygu Sosyalleştirme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Lang, P.J. (1984). The cognitive psychophysiology of emotion: Fear and anxiety. In A.H. Tuma & J.D. Maser (Eds.), *Anxiety and anxiety disorders*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Langlois, J. H. (2004). Emotion and Emotion Regulation: From Another Perspective. *Child Development*, 75(2), 315–316. doi: 10.1111/j.1467- 8624.2004.00672.x
- Larson, J.H. ve Holman T.B. (1994). Predictors of marital quality and stability. *Family Relations* 43, 228-237.
- Lazarus, R. (1991). Emotions in Sport. *Cognitive Motivational Relational Theory of Emotion*, 39-46.
https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=KaGZ1KS07SYC&oi=fnd&pg=PA39&dq=lazarus+theory+of+emotion&ots=huCqSYY0vI&sig=su5vNkgARgu1Tatr-Xb6z4dqmuo&redir_esc=y#v=onepage&q=lazarus%20theory%20of%20emotion&f=false
- Lazarus, R. ve Smith, C. (1990). Contemporary Sociology. *Emotion and Adaptation*, 21(4), 609-637.
https://www.researchgate.net/publication/232438867_Emotion_and_Adaptation
- LeBlanc, S., Essau, C.A. ve Ollendick, T.H. (2017). Emotion Regulation: An Introduction. In S. LeBlanc, C.A. Essau & T.H. Ollendick (Eds.), *Emotion Regulation and Psychopathology in Children and Adolescents* (pp. 3-17). Format: Kindle Edition.
- Lester D, Haig C, Monello R. (1989). Spouses' personality and marital satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 10(2), 253-254.
- Lindahl, K. M. & Malik, N. M. (1999a). Observations of marital conflict and power: Relations with parenting in the triad. *Journal of Marriage and the Family* 61, 320–330.
- London, H. ve Nisbett, R. (2017). 2 Elements of Schachter's Cognitive Theory of emotional states. Nisbett, R. (Ed.), *Thought and Feeling: Cognitive Alteration of States*.
https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=LB8xDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT18&dq=Schachter+Singer+Teorisi&ots=YX-YSARHnI&sig=V27kJNF0xjf5A1nDb9ILpL7_MQo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

- Mackey, R.A. ve O'Brien, B.A. (1995). *Lasting marriages: Men and women growing together*, 1st ed. Westport, CT: Praeger Publishers.
- MacKinnon, D. P. (2008). *Introduction to statistical mediation analysis*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Mangialavori, S., Cacioppo, M., Terrone, G., & O'Hara, M. W. (2021). A dyadic approach to stress and prenatal depression in first-time parents: The mediating role of marital satisfaction. *Stress and Health*, 37, 755-765.
- Margolin, G., Gordis, E. B. ve Oliver, P.H. (2004). Links Between Marital and Parent–Child Interactions: Moderating Role of Husband-to-Wife Aggression. *Development And Psychopathology*, 16(3,) 753-771.
- McElwain, N. L., Halberstadt, A. G., & Volling, B. L. (2007). Mother and father reported reactions to children's negative emotions relations to young children's emotional understanding and friendship quality. *Child Development*, 78(5), <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?sid=2d30c71f6aec-4fe7-9141>
- Milan, S., Carlone, C., & Dáu, A. L. B. T. (2021). Emotion socialization in mothers who experienced maltreatment: Mentalizing the past may help the present. *Journal of Family Psychology*, 35(6), 851–856. <https://doi.org/10.1037/fam0000839>
- Mirabile, S. P., Scaramella, L. V., Sohr-Preston, S. L. ve Robison, S. D. (2009). Mothers' socialization of emotion regulation: The moderating role of children's negative emotional reactivity. *Child & Youth Care Forum*, 38(1), 19– 37. doi: 10.1007/s10566-008-9063-5
- Moors, A. (2017). Encyclopedia of Personality and Individual Differences. *Appraisal theory of emotion*, 1-9. doi: 10.1007/978-3-319-28099-8_493-1
- Moors, A., Ellsworth, P., Scherer K. ve Frijda, N. (2013). Appraisal Theories of Emotion: State of the Art and Future Development. *Emotion Review*, 5(2), 119-124. [https://www.researchgate.net/publication/257495445 Appraisal Theories of Emotion State of the Art and Future Development](https://www.researchgate.net/publication/257495445_Appraisal_Theories_of_Emotion_State_of_the_Art_and_Future_Development)
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361–388. doi: 10.1111/j.1467-9507.2007.00389.x
- Morris, A. S., Silk, J. S., Morris, M. D. S., Steinberg, L., Aucoin, K. J., & Keyes, A. W. (2011). The influence of mother–child emotion regulation strategies on children's expression of anger and sadness. *Developmental Psychology*, 47(1), 213– 225. doi: 10.1037/a0021021
- Munichin, P. (1985). Families and individual development: Provocations from the field of family therapy. *Child Development*, 56, 289-302.

- Mutlu, Ö. (2020). *Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme Stratejileri ile Anne Babaların Duygu Sosyalleştirme Yaklaşımları Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Nelson, R.W. ve Israel, A.C. (2014). Abnormal Child and Adolescent Psychology. Pearson, *The Developmental Psychopathology Perspective*, 25-47.
- Newland, R. P., & Crnic, K. A. (2011). Mother–child affect and emotion socialization processes across the late preschool period: Predictions of emerging behaviour problems. *Infant and Child Development*, 20(6), 371-388.
- Oktay, A. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları Okul Öncesi Dönem* (3.Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Onyishi EI, Sorokowski P, Sorokowska A, Pipitone RN. (2012). Children and marital satisfaction in a non-Western sample: Having more children increases marital satisfaction among the Igbo people of Nigeria. *Evolution and Human Behavior*, 33(6), 771-774.
- Ornaghi, V., Conte, E. ve Grazzani, I. (2020). Empathy in Toddlers: The Role of Emotion Regulation, Language Ability, and Maternal Emotion Socialization Style. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-11. doi: 10.3389/fpsyg.2020.586862
- Öngören, S., & Köçer, G. (2021). Investigation of the Relationship between Emotion Socialization Behaviors of Mothers and Temperament of Children. *Ilkogretim Online*, 20(1).
- Öz, İ.P. (1999). *The relationship between children's adjustment problems and their perceptions of marital conflict* (Unpublished master's thesis). Middle East Technical University, Ankara, Turkey.
- Özen-Uyar, R., Yılmaz-Genç, M. M., Aktaş-Arnas, Y. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocukların Duygu Düzenleme ve Duyguları Anlama Becerilerinin Yordayıcısı Olarak Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışları. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 1- 17. doi: 10.15390/EB.2018.7629
- Özen-Uyar, R., Yılmaz-Genç, M. M., Aktaş-Arnas, Y. (2021). Emotional Socialization Behaviors of Mothers Having Preschooler. *Journal of Theoretical Educational Science*, 14(2), 186-201.
- Özgen, H. (2019). *Evli Kadınlarda Duygusal Zekâ ve Evlilik Uyumu İlişkisi Aile Danışmanlığı Merkezi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin, Türkiye.
- Özkan, H. K. (2015). *Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışları ile Çocukların Benlik Algısı ve Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

- Özkan, S. (2019). *Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Ebeveynlerinin Sosyal Sorun Çözme ve Çocuklarının Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Papp, L. M., Cummings, E. M., & Schermerhorn, A. C. (2004). Pathways among marital distress, parental symptomatology, and child adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 66(2), 368–384. doi: 10.1111/j.1741-3737.2004.00026.x
- Parke, R.D., Leidy, M.S., Schofield, T.J., Miller, M.A. Morris, K.L. (2009). Socialization. In J.B. Benson & M.M. Haith (Eds.) *Social and Emotional Development in Infancy and Early Childhood*. (pp.446-456). Kidlington: Academic Press.
- Patrick, S. J. (2002). *Intimacy, Differentiation, and Marital Satisfaction* (Published doctoral dissertation). Northern Illinois University, Illinois, USA.
- Pauli-Pott, U., & Beckmann, D. (2007). On the association of interparental conflict with developing behavioral inhibition and behavior problems in early childhood. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 529–532. doi: 10.1037/0893-3200.21.3.529
- Pedro, M., Ribeiro, M. & Shelton, K. (2012). Marital Satisfaction and Partners' Parenting Practices: The Mediating Role of Coparenting Behavior. *Journal of family psychology*, 26(4), 509-522.
- Peksaygılı, M. ve Güre A. (2008). Eşler Arasındaki Çatışma ile Erken Ergenlik Dönemindeki Çocukların Uyum Davranışları: Algılanan Çatışmanın Aracı ve Düzenleyici Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 43-62.
- Pletchaty, M., Couturier, S., Cote, M. and Roy, M. A. (1996). Dimensional Analysis of Past and Present Satisfaction in Relation to Present Marital Satisfaction. *Psychological Reports*, 78(2), 657-658.
- Plutchik, R. (2000). *Emotions in the practice of psychotherapy: clinical implications of effect of theories*. Washington DC: American Psychological Association.
- Preacher, K. J., and Hayes, A. F. (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior Research Methods, Instruments, and Computers*, 36, 717-731.
- Premo, J.E. & Kiel, E.L. (2014). The effect of toddler emotion regulation on maternal emotion socialization: moderation by toddler gender. *American Psychological Association*, 14(4) 782-793. doi: 10.1037/a0036684
- Price, N. N., & Kiel, E. J. (2021). Longitudinal Links among Mother and Child Emotion Regulation, Maternal Emotion Socialization, and Child Anxiety. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 1-14.

- Ramsden, S. R., ve Hubbard, J. A. (2002). Family expressiveness and parental emotion coaching: Their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(6), 657–667. doi: 10.1023/A:1020819915881
- Rosenblum, K. L., Dayton, C. J., & Muzik, M. (2009). Infant social and emotional development: The emergence of self in a relational context. In C. H. Zeanah, (Ed.), *Handbook of infant mental health*, 3rd ed., 80-103. NY: Guilford Press.
- Reisenzein, R. (1983). The Schachter Theory of Emotion: Two Decades Later. *Psychological Bulletin*, 94(2), 239-264. https://www.researchgate.net/publication/16840488_The_Schachter_theory_of_emotion_Two_decades_later
- Rhee, W. Y. (2007). The role of teachers in furthering the development of social competence in young children. *Asia-Pacific Journal of Research in Early Childhood Education*, 1, 39-61.
- Rosen-Grandon, J., Myers, J. E. & Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82(1), 58-68.
- Saarni, C. (2007). The development of emotional competence: Pathways for helping children to become emotionally intelligent. In R. Bar-On, J. G. Maree, & M. J. Elias (Eds.), *Educating people to be emotionally intelligent* (pp. 15–35). Westport, Conn: Praeger Publishers.
- Saarni, C. (2011) *Emotional Development in Childhood Encyclopedia on Early Childhood Development* (Published online September, 2011) <http://www.childencyclopedia.com/pages/pdf/saarniangxp1.pdf>
- Sabatier, C., Restrepo, D., Moreno Torres, M., Hoyos De Los Ríos, O. ve Palacio Sañudo, J. (2017). Emotion Regulation in Children and Adolescents: concepts, processes and influences. *Psicologia desde el Caribe*, 34(1).
- Sala, M. N., Pons, F., Molina, P. (2014). Emotion regulation strategies in preschool children. *British Journal of Developmental Psychology*, 32(4), 440– 453. doi: 10.1111/bjdp.12055
- Sanders, W., Zeman, J., Poon, J. ve Miller, R. (2015). Child regulation of negative emotions and depressive symptoms: The moderating role of parental emotion socialization. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 402-415. doi: 10.1007/s10826-013-9850-y
- Sarı T. (2012). *Evli Bireylerin Ebeveyn Algıları, Otomatik Düşünceleri ve Bağlanma Stillerinin Evlilik Doyumu ile İlişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Saxton. L. (1982), *Marriage. The Nature of Marriage, The Individual, Marriage, and the Family*. (5.Baskı). Wadsworth Publishing Company Belmont, California A Division of Wadsworth, Inc. (pp. 216-224).

- Saver, J.L. & Damasio, A.R. (1991). Preserved access and processing of social knowledge in a patient with acquired sociopathy due to ventromedial frontal damage. *Neuropsychologia*, 29, 1241–1249.
- Saygılı S. (2000). *Evlilikte Mutluluk Sanatı*. İstanbul: Türdav Yayınevi.
- Schachter, S., & Singer, J. (1962). Cognitive, social, and physiological determinants of emotional state. *Psychological Review*, 69(5), 379–399. doi: 10.1037/h0046234
- Schoppe-Sullivan, S.J., Shermerhorn, A.C. and Cummings, E.M. (2007). Marital Conflict and Children's Adjustment: Evaluation of the Parenting Process Model. *Journal of Marriage and Family*, 69(5), 1118-1134.
- Schultz, D., Izard, C.E., Ackerman, B.P. ve Youngstrom, E.A. (2001). Emotion knowledge in economically disadvantaged children: Self regulatory antecedents and relations to social difficulties and withdrawal. *Development and Psychopathology*, 13, 53-67.
- Seçer, Z. (2017). Sosyal Olarak Yetkin Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenlemeleri ile Annelerinin Duygu Sosyalleştirme Davranışları Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1435-1452.
- Seo, H.& Lee, Y. (2008). The effect of maternal attitude toward child's emotional expressiveness and maternal emotional expressiveness on preschoolers' emotional regulation strategies. *Korean Journal of Child Studies*, 29(2), 33-56.
- Shields, A., ve Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: the development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental Psychology*, 33(6), 906-916.
- Silk, J. S., Shaw, D. S., Skuban, E. M., Oland, A. A., & Kovacs, M. (2006). Emotion regulation strategies in offspring of childhood-onset depressed mothers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(1), 69–78. doi: 10.1111/j.1469-7610.2005.01440.x
- Sille, A. (2016). *Annenin Duygusal Sosyalleşmesi ile 48-72 Aylık Çocukların Duygu Düzenleme Becerisi Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Slee, N., Arensman, E., Garnefski, N. ve Spinhoven, P. H. (2007). Cognitive behavioural therapy for deliberate self-harm. *Crisis*, 28(4), 175– 182.
- Smith, R. L. (1994). Directions in marriage and family graduate level training. *Counselor Education and Supervision*, 34, 180-183.
- Sokolski, D.M., Hendrick, S.S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 39-49.

- Southam-Gerow, M. A. (2014). *Çocuklarda ve Ergenlerde Duygusal Düzenleme: Uygulayıcı Rehberi*. M. Şahin (Çev Ed). M. Artıran (Çev). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Spanier, G.B, Lewis, R.A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42(4), 825–839.
- Stammbach, T., Hawes, D. Ve Meredith, P. (2017). Child maltreatment and emotion socialization: Associations with executive function in the preschool years. *Child Abuse & Neglect*, 64, 1-12. doi: 10.1016/j.chiabu.2016.12.004
- Şahin, G. (2015). *Okul Öncesi Çocukların Yürütücü İşlevlerinin ve Duygu Düzenleme Becerilerinin Bağlanma Örüntüleri Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Şahin, K. (2019). *Okul Öncesi Dönem Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Şirvanlı-Özen, D. (1999). Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Davranış ve Uyum Problemleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6, 19-29.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Teachman, J. D., Polonko, K. A. & Scanzoni, P. (1987). Democracy of the family. *Handbook of marriage and the family*. (pp.3-36) Newyork: Plenum.
- Tekin, N. (2016). *Annelere Uygulanan Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının Annelerin Duygularını Yönetmelerine ve Çocuklarının Olumsuz Duyguları ile Baş Etmelerine Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Thomann, C.R. & Carter, A.S. (2008). Social and Emotional Development Theories. In J.B. Benson ve M.M. Haith (Eds.), *Social and Emotional Development in Infancy and Early Childhood*. (pp. 420-429). San Diego: Elseiver.
- Thompson, R. (1991). Emotional Regulation and Emotional Development. *Educational Psychology Review*, 3(4), 269-307.
- Thompson, R. (1994). Emotion Regulation: A Theme in Search of Definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2), 25-52. doi: 10.1111/j.1540-5834.1994.tb01276.x.

- Thompson, R. A. & Meyer, S. (2007). Socialization of Emotion Regulation in the Family. J. J. Gross (Ed.), *Handbook of Emotion Regulation* (pp. 249-269). New York: The Guilford Press.
- Thompson, R. A., Meyer, S. & Jochem, R. (2009). Emotion regulation. In Janette B. Benson & Marshall M. Haith. (Ed.) *Social and emotional development in infancy and early childhood* (pp. 119-129). San Diego: Academic.
- Thompson, R. (2011). Emotion and Emotion Regulation: Two Sides of the Developing Coin. *Emotion Review*, 3(1), 53-61.
- Trentacosta, C. J., Izard, C. E., Mostow, A. J. & Fine, S. E. (2006). Children's emotional competence and attentional competence in early elementary school. *School Psychology Quarterly*, 21(2), 148-170. doi: 10.1521/scpq.2006.21.2.148
- Tucker, M.W. & O'Grady, K.E. (1991). Effects of physical attractiveness, intelligence, age at marriage, and cohabitation on the perception of marital satisfaction. *Journal of Social Psychology*, 131(2), 253.
- Tutarel-Kışlak Ş. (1999) Evlilikte Uyum Ölçeğinin (EUÖ) Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. *3P Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Tutuş, H., & Barut, Y. (2021). Evli Bireylerde Psikolojik Dayanıklılık, Olumsuz Otomatik Düşünceler ve Evlilik Doyumu İlişkisi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 91-101.
- Türkçapar, H. (2020). *Fark Et Düşün Hisset Yaşa*. Epsilon yay. (5. Baskı), İstanbul. (ss. 62-74).
- Twenge JM, Campbell WK, Foster CA. (2004). Parenthood and marital satisfaction: a meta-analytic review. *Journal of Marriage And Family*, 65(3), 574-583.
- Ural, O., Güven, G., Sezer, T., Efe Azkeskin, K., Yılmaz, E. (2015, Mayıs). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Biçimleri ile Sosyal Yetkinlik ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 589-598.
- Uslu, A. E. I., & Turan, F. (2021). Annelerin Çocuklarıyla Duygu İçerikli Konuşmaları: Annelerin Duygulara İlişkin İnançları ve Çocuğun Duygu Düzenleme Becerileri ile İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 36(87), 39-62.
- Üncü, S. (2007). *Duygusal Zekâ ve Evlilik Doyumu İlişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Vaez, E., Indran, R. Abdollahi, A., Rumaya, J. & Mansor, M. (2015). How marital relations affect child behavior: review of recent research. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 10(4), 1-16.

- Vaizoğlu, F.Y., & Baran, G. T. D. (2008). *Anaokuluna Devam Eden Çocukların Sosyal Davranışları ile Ebeveynlerinin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Van der Graaff, J., Branje, S., De Wied, M., Hawk, S., Van Lier, P., & Meeus, W. (2014). Perspective taking and empathic concern in adolescence: gender differences in developmental changes. *Developmental Psychology*, 50(3), 881. doi:10.1037/a0034325
- Vural-Batık M, Kalkan M. (2017). Evlilikte Algılanan Sorun Çözme Becerileri ve Evlilik Doyumu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2630-2646.
- Werner, K., & Gross, J. J. (2010). Emotion Regulation and Psychopathology. A Conceptual Framework. In A. M. Kring, & D. M. Sloan (Eds.), *Emotion Regulation and Psychopathology. A Transdiagnostic Approach to Etiology and Treatment* (pp. 13-38). New York: Guilford Press.
- Wong, M., McElwain N.L. & Halbertadt, A.G., (2009). Parent, family, and child characteristics: associations with mother- and father-reported emotion socialization practices. *Journal of Family Psychology*, 23(4) 452-463.
- Wyman, P.A., Cross, W., Brown, C.H., Yu, Q., Tu, S. ve Eberly, S. (2010). Intervention to Strengthen Emotional Self-Regulation in Children with Emerging Mental Health Problems: Proximal Impact on School Behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 707–720.
- Yan, J. J., Feng, X., Shoppe-Sullivan, S. J., Gerhardt, M., & Wu, Q. (2021). Maternal Depressive Symptoms Predict Girls' but Not Boys' Emotion Regulation: A Prospective Moment-to-Moment Observation Study. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 1-14.
- Yağmurlu, B. ve Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development*, 19(3), 275-296.
- Yağmurlu, B., Yavuz, M., & Altan, Ö. (2013) Turkish mothers' coping with children's negative emotions: A brief report. *Journal of Child and Family Studies*, 22(3), 437- 443.
- Yaşar, F. (2009). *İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılama Düzeyinin Annenin Evlilik Doyumu ve Evlilik Uyum Düzeyiyle İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye.
- Yılmaz, A. (2001a). Eşler Arasındaki Uyum, Anne-Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 47, 1-24.

- Yılmaz, N. E., & Parlar, H. (2021). Evli Bireylerin Evlilik Doyumunun Yordayıcısı Olarak Problem Çözme Becerileri ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Yizengaw, S. S., Kibret, B. T., Gebiresilus, A. G., & Sewasew, D. T. (2014). Marital Adjustment Among Early, Age-Appropriate Arranged And Love-Matched Marriage, Motta, North West Ethiopia. *Innovare Journal Of Social Sciences*, 2(4), 65-73.
- Yücel D, Koydemir S. (2015). Predictors of marital satisfaction in North Cyprus: Exploring the gender effects. *Journal of Family Studies*, 21(2), 120-143.
- Yüksel, B. (2014). *Kaygı Belirtilerini Açıklamada Bağlanma, Pozitif ve Negatif Duygu Düzenleme ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Arasındaki İlişkiyi Bütünleyici Model Arayışı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Yüksel, M. ve Canel, A.N. (2012). The analysis of social competency and anti-social behaviors of children aged between 4 and 5 from the perspective of marital satisfaction and some other variables. *Procedia- Social and Behavioral Science*, 46, 4973-4980.
- Zahn-Waxler, C. (2010). Socialization of emotion: Who influences whom and how? *New Directions for Child and Adolescent Development*, 128, 101–109.
- Zeman, J.; Cassano, M.; Perry-Parrish, C.; Stegall, S. (2006). Emotion regulation in children and adolescents. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 27(2), 155–168. doi:10.1097/00004703-200604000-00014. PMID 16682883

Ek 1. Etik Kurul Onayı

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)

**ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ**

Ankara Üniversitesi ...Eğitim Bilimleri Enstitüsü ...Eğitim Psikolojisi bölümü Eğitim Psikolojisi Tezli Yüksek Lisans öğrencilerinden Elif Sümeyra Arslan'ın.....Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenlemeleri ile Annelerin Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Duygu Sosyalleştirmenin Aracı Rolüadlı araştırması değerlendirilmiştir.*(Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)*

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2021 - 137
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	26.02.2021
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	15.03.2022 - 64
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:
İMZA

Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	Üye
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ	Üye
Doç. Dr. Behlül TOKUR	Üye
Doç. Dr. Birgül ÖZKAN	Üye
Doç. Dr. Yüksel Akay UNVAN	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Şule KAYA	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul DEMİRDEL	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Nimet YILDIRIM TİRGİL	Üye

Ek 2. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-23378376
Konu : Araştırma izni

31.03.2021

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 16.03.2021 tarihli ve 69673 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Elif Sümeyra ARSLAN'ın **"Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenlemeleri ile Annelerin Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Duygu Sosyalleştirmenin Aracı Rolü"** konulu tezi kapsamında merkez ilçelere bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Ek:
Uygulama araçları (9 sayfa)
Dağıtım:
Gereği:
Ankara Üniversitesi
Bilgi:
9 Merkez İlçe MEM

Ek 3. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Katılımcılar,

Bu araştırma, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde, “Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenlemeleri ile Annelerin Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Duygu Sosyalleştirmenin Aracı Rolü” adlı yüksek lisans tezi kapsamında, Doç. Dr. Tülin Şener danışmanlığında ve yüksek lisans öğrencisi Elif Sümeyra Arslan'ın yürütücülüğünde gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın amacı okul öncesi çocuklarda (36-72 ay) duygu düzenleme becerisi ile annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ve evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla siz değerli annelere bazı ölçekler uygulanacaktır ve sizden bu ölçeklerde yer alan kısımları içtenlikle ve hiçbir maddeyi boş bırakmadan doldurmanız istenmektedir. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Ölçeklerin doldurulması yaklaşık 10 dakika sürecektir. Anket boyunca ad, soyad ve diğer kimlik bilgilerinize dair hiçbir soru sorulmamaktadır. Ölçeklerde yer alan maddelere verdiğiniz yanıtlar kesinlikle gizli tutulacak; yalnızca araştırmacılar tarafından değerlendirilerek bilimsel amaçla kullanılacaktır. Ölçekler, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruları kapsamamaktadır. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz ölçekleri doldurmayı yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz.

Vakit ayırdığınız ve araştırmamıza katkı sağladığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için eposta adresi ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Ek 4. Demografik Bilgi Formu

1. Çocuğunuzun Yaşı:	36-48 ay()
61-72 ay()	49-60 ay()
2. Çocuğunuzun Cinsiyeti:	Kız()	Erkek()
3. Ailedeki Çocuk Sayısı:	Tek Çocuk()
Üç çocuk ve üzeri()	İki Çocuk()
4. Annenin Yaşı:	20 yaş ve altı()
30-39()	21-29()
40 ve üzeri()
5. Annenin Eğitim Düzeyi:	Okuryazar()
Ortaokul&Lise()
Lisansüstü ve Üzeri()	İlkokul()
Önlisans&Lisans()
6. Annenin Çalışma Durumu:	Çalışıyor()	Çalışmıyor()
7. Annenin Evlenme Yaşı:	20 yaş ve altı()
30-39()	21-29()
40 ve üzeri()
8. Annenin Evlilik Süresi:	1-5 yıl()
11-19 yıl()	6-10 yıl()
20 yıl ve üzeri()

Ek 5. Duygu Düzenleme  l eği

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ile ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır. Verilen numaralandırma sistemini kullanarak, aşağıdaki davranışları çocuğunuzda/ ğrencinizde ne sıklıkla g zlemlediğinizi lütfen işaretleyiniz:

Bu davranışı:

(1) HİÇBİR ZAMAN / NADİREN

(2) BAZEN

(3) SIK SIK

(4) NERDEYSE HER ZAMAN gözlemliyorum.

	HİÇBİR ZAMAN /NADİREN	BAZEN	SIK SIK	NERDEYSE HER ZAMAN
1. Neşeli bir çocuktur.	1	2	3	4
2. Duygu hali çok değişkendir (�ocuğun duygu durumunu tahmin etmek zordur ����� neşeli ve mutluyken kolayca �zg�nleşebilir).	1	2	3	4
3. Yetişkinlerin arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
4. Bir faaliyetten diğerine kolayca geçer; kızıp sinirlenmez, endişelenmez (kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya aşırı derecede heyecanlanmaz.	1	2	3	4
5. �z�nt�s�n� veya sıkıntısını kolayca atlatabilir (�rneğin, canını sıkan bir olay sonrasında uzun süre surat asmaz, endişeli veya �zg�n durmaz).	1	2	3	4
6. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir (huysuzlaşır, öfkelenir).	1	2	3	4
7. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
8. Öfke patlamalarına, huysuzluk nöbetlerine eğilimlidir.	1	2	3	4
9. Hoşuna giden bir şeye ulaşmak için bekleyebilir. (�rneğin, şeker almak için sırasını beklemesi gerektiğinde keyfi kaçmaz veya heyecanını kontrol edebilir).	1	2	3	4
10. Başkalarının sıkıntı hissetmesinden keyif duyar (�rneğin, biri incindiğinde veya ceza aldığında güler; başkalarıyla alay etmekten zevk alır).	1	2	3	4

	HİÇBİR ZAMAN /NADİREN	BAZEN	SIK SIK	NERDEYSE HER ZAMAN
11. Heyecanını kontrol edebilir (örneğin, çok hareketli oyunlarda kontrolünü kaybetmez veya uygun olmayan ortamlarda aşırı derecede heyecanlanmaz).	1	2	3	4
12. Mızırmaz ve yetişkinlerin eteğinin dibinden ayrılmaz.	1	2	3	4
13. Ortılığı karıştırarak çevresine zarar verebilecek enerji patlamaları ve taşkınlıklara eğilimlidir.	1	2	3	4
14. Yetişkinlerin sınır koymalarına sinirlenir.	1	2	3	4
15. Üzüldüğünü, kızıp öfkелendiğini, veya korktuğunu söyleyebilir.	1	2	3	4
16. Üzgün veya halsiz görünür.	1	2	3	4
17. Oyuna başkalarını katmaya çalışırken aşırı enerjik ve hareketlidir.	1	2	3	4
18. Yüzü ifadesizdir; yüz ifadesinden duyguları anlaşılmaz.	1	2	3	4
19. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumsuz karşılık verir (örneğin, kızgın bir ses tonuyla konuşabilir ya da ürkek davranabilir).	1	2	3	4
20. Düşünmeden, ani tepkiler verir.	1	2	3	4
21. Kendini başkalarının yerine koyarak onların duygularını anlar; başkaları üzgün ya da sıkıntılı olduğunda onlara ilgi gösterir.	1	2	3	4
22. Başkalarını rahatsız edecek veya etrafa zarar verebilecek kadar aşırı enerjik, hareketli davranır.	1	2	3	4
23. Yaşıtları ona saldırgan davranır ya da zorla işine karışırsa, bu durumlarda hissedebileceği olumsuz duygularını (kızgınlık, korku, öfke, sıkıntı) uygun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4
24. Oyuna başkalarını katmaya çalışırken olumsuz duygular gösterir (örneğin, aşırı heyecan, kızgınlık, üzüntü).	1	2	3	4

Puanlama:

Alt Ölçekler

Değişkenlik/Olumsuzluk:

2,6,8,10,13,14,17,19,20,22,24, 4R,5R,9R,11R

Yüksek puanlar yüksek duygu düzenleme bozukluklarını belirtir.

R ile işaretlenmiş maddelerin skorlarının tersine çevrilmesi (1=4, 2=3, 3=2, 4=1) gerekmektedir.

Duygu düzenleme:

1,3,7,15,21,23,16R,18R

Yüksek puanlar yüksek duygu düzenleme becerisini belirtir.

R ile işaretlenmiş maddelerin skorlarının tersine çevrilmesi (1=4, 2=3, 3=2, 4=1) gerekmektedir.

Ek 6. Çocukların Olumsuz Duyguları ile Başetme Ölçeği Örnek Maddeler

- Aşağıda günlük yaşamınızda, çocuğunuzla ilişkilerinizde karşılaşılabileceğiniz bazı durumlar maddeler halinde verilmiştir. Her durumun altına da anne-baba olarak gösterebileceğiniz bazı davranışlar sıralanmıştır.
- Lütfen bu davranışların her birini ne kadar sıklıkla yaptığınızı belirtiniz. Örneğin, birinci maddede belirtilen durumla ilgili olarak 6 davranış seçeneğinin herbirini ne sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar sayılardan uygun olanı daire içine alarak belirtiniz. Böylece her bir durumla ilgili 6 davranış için de cevap vermiş olacaksınız.
- Eğer çocuğunuzun daha önce böyle bir durumla karşılaşmadığını düşünüyorsanız, “böyle olsaydı ne yapardım” diye düşünerek yanıtlayınız.

1	2	3	4	5
Hiç Böyle Yapmam	Nadiren Böyle Yaparım	Belki Böyle Yaparım	Büyük Olasılıkla Böyle Yaparım	Kesinlikle Böyle Yaparım

1) Eğer çocuğum hastalandığı ya da bir yerini incittiği için arkadaşının doğum günü partisine veya oyun davetine gidemiyorsa ve bundan dolayı öfkeli olursa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a) Çocuğumu sakinleşmesi için odasına gönderirim.	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma kızarım.	1	2	3	4	5
c) Çocuğuma arkadaşları ile birlikte olabileceği başka yollar düşünmesi için yardımcı olurum (örneğin, bazı arkadaşlarını partiden sonra davet edebilir).	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma partiyi kaçırmayı büyütmemesini söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu, öfkesini ve hayal kırıklığını ifade etmesi için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
f) Çocuğumu yatıştırırım ve kendini daha iyi hissetmesi için eğlenceli bir şeyler yaparım.	1	2	3	4	5

4) Eğer çocuğum iğneden korkuyor ve iğne olma sırasını beklerken titreyip ağlıyorsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a) Ona, kendini toparlamasını yoksa yapmaktan hoşlandığı bir şeye izin vermeyeceğimi söylerim (örneğin televizyon seyretmek gibi).	1	2	3	4	5
b) Hissettiği korku hakkında konuşması için çocuğumu cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
c) Ona, iğne olmayı büyük bir mesele haline getirmemesini söylerim.	1	2	3	4	5
d) Ona ağlayarak bizi utandırmamasını söylerim.	1	2	3	4	5
e) İğneden önce ve sonra onu rahatlatırım.	1	2	3	4	5
f) Çocuğuma ne yaparsa iğnenin daha az acıtacağını anlatırım (örneğin, kendini kasmaz veya derin nefes alırsa daha az acıyacağı gibi).	1	2	3	4	5

10) Eğer parkta çocuklar oyunlarına katılmasına izin vermedikleri için çocuğum ağlamaklı olursa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a) Sakin kalırım, keyfim kaçmaz.	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma, ağlamaya başlarsa doğruca eve gideceğimizi söylerim.	1	2	3	4	5
c) Çocuğuma, kendini kötü hissettiğinde ağlamasının doğal olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
d) Çocuğumu rahatlatırım ve mutluluk veren şeyler düşünmesini sağlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
e) Çocuğuma başka şeyler yapmayı düşünmesi için yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
f) Çocuğuma kendini birazdan daha iyi hissedeceğini söylerim.	1	2	3	4	5

12) Eğer çocuğum çevresinde tanımadığı kişiler olduğunda hep utanıyor ve ürküyorsa ya da aile dostları misafirlğe geldiği zaman ağlamaklı olup odasından çıkmak istemiyorsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a) Çocuğuma, aile dostlarımızla karşılaştığı zaman daha az korkması için neler yapabileceğini düşünmesinde yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma, tedirgin hissetmenin doğal olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
c) Aile dostlarımızla yapabileceğimiz eğlenceli şeylerden bahsederek çocuğumu mutlu etmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
d) Çocuğumun tepkileri yüzünden kendimi sıkıntılı hisseder ve rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5
e) Çocuğuma oturma odasına gelip aile dostlarımızla beraber oturmak zorunda olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
f) Çocuğuma bebek gibi davrandığını söylerim.	1	2	3	4	5

Ek 7. Evlilik Yaşamı Ölçeği

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin altında da "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

2. Evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

4. Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

5. Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

6. Huzurlu bir ev yaşamım var.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

8. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaştır.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

10. Başbaşa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.

() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum
() Kesinlikle katılıyorum

BENZERLİK BİLDİRİMİ:

“Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenlemeleri ile Annelerin Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Duygu Sosyalleştirmenin Aracı Rolü” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 12.11.2021
Gönderim Numarası	: 1700616848
Sayfa Sayısı	: 122
Sözcük Sayısı	: 34268
Karakter Sayısı	: 242706
Benzerlik Oranı	: %10
Savunma Tarihi	: 08.12.2021

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Elif Sümeyra ARSLAN

Tarih: 12.11.2021

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Elif Sümeyra ARSLAN

Doğum Tarihi:

E-Posta Adresi:

İş Deneyimi:

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Psikolog	İlkkalem Anaokulu	2017-2018

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Yüksek Lisans	Eğitim Psikolojisi	Ankara Üniversitesi	2019-2022
Yüksek Lisans	Aile ve Eğitim Danışmanlığı (Tezsiz)	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	2019-2021
Lisans	Psikoloji	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	2012-2017